

Draft strategického rámce

Česká republika 2030

Analýza rozvoje

podklad pro jednání Rady vlády pro udržitelný rozvoj dne 18. října 2016 (stav k 4. říjnu 2016)

Poznámky k draftu:

Tento draft Analýzy rozvoje je výsledkem aktualizace *Strategického rámce udržitelného rozvoje* z roku 2010. Zadáání aktualizace bylo schváleno usnesením vlády ze dne 29. července 2015 č. 622 k agendě udržitelného rozvoje. Draft je výsledkem širokého participativního procesu, který probíhal od září 2015 a byl koordinován Oddělením pro udržitelný rozvoj Úřadu vlády České republiky. Více se o celém procesu aktualizace včetně jeho harmonogramu můžete dozvědět [zde](#).

(Zeleně) jsou v textu značeny provazby na jiné části v rámci dokumentu. V rámci finálního dokumentu budou fungovat interaktivně formou hypertextového odkazu. Analýza rozvoje bude ve finální verzi součástí dokumentu, nyní je uvedena jako samostatný dokument. Zkratky pro celý dokument jsou obsaženy v Analýze rozvoje, Seznam literatury je uveden zvlášť pro návrhovou a analytickou část dokumentu.

Pro zvýšení přehlednosti textu jsou odstavce klíčových oblastí číslovány a odstavce jsou v levém sloupci opatřeny shrnujícími popisky.

Text neprošel jazykovou redakcí.

Obsah

Seznam grafů.....	3
Seznam tabulek	5
Seznam obrázků	5
Seznam zkratk	6
1 Lidé a společnost	9
2 Udržitelný hospodářský model.....	33
3 Udržitelné ekosystémy	47
4 Udržitelný rozvoj sídel a území.....	62
5 ČR podporující udržitelný rozvoj v Evropě a ve světě	79
6 Dobré vládnutí pro udržitelný rozvoj	86
Seznam literatury	96

Seznam grafů

Graf 1.1 Po růstu nezaměstnanosti v ČR v době (dvouvrcholové) hospodářské krize v letech 2009-2013 nyní nezaměstnanost klesá. Dlouhodobá nezaměstnanost (červeně) klesá však pomaleji než ta celková (modře). Zdroj: Eurostat.....	14
Graf 1.2 Roční hrubé peněžní příjmy na osobu desetiny domácností s nejvyššími (červeně) a desetiny s nejnižšími (modře) příjmy (v Kč).....	24
Graf 1.3 Převýšení horního příjmového decilu nad dolním příjmovým deci-lem (hrubé a čisté příjmy, vývoj 1989-2014) Zdroj: D. Dubská, ČSÚ.....	24
Graf 1.4 Za 50 let se prodloužil průměrný věk mužů v ČR o 7,6 let, tzn. podobně jako ve Švédsku (zde o 8,1). V ČR se ale o toto prodloužení zasloužilo v plné míře prodloužení života, které prožíváme v nemoci (nárůst o 8,2 let), zatímco doba prožitá ve zdraví se u mužů v ČR dokonce snížila o 0,6 roků. Ve Švédsku se na celkovém prodloužení délky života naopak podílelo prodloužení délky života prožitého ve zdraví (nárůst o 9 let), délka života prožitá v nemoci se dokonce zkrátila o téměř 1 rok. Podobná situace je i u žen. Zdroj: sekce NH MZ ČR.....	29
Graf 1.5 Veřejné výdaje investované do podpory zdraví. Nezahrnuje náklady na dotační programy Ministerstva zdravotnictví v rozsahu cca 23 mil. Kč (pro rok 2016). Zdroj: sekce NH MZ ČR.....	31
Graf 2.1 Hrubý domácí produkt, hrubý národní důchod a jejich rozdíl jako procento HDP [miliardy Kč v běžných cenách]. Zdroj: Databáze AMECO.....	34
Graf 2.2 Relativní ekonomická úroveň. [V běžných cenách podle parity kupní síly na osobu, EU28 = 100%]. Zdroj: Databáze AMECO, vlastní výpočty.....	34
Graf 2.3 Hodnota přímých zahraničních investic v ČR a její přírůstek. Zdroj: Databáze ČNB, vlastní výpočet.....	35
Graf 2.4 Skladba hrubé přidané hodnoty (ve stálých cenách dle deflátoru) podle vlastnictví. Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty.....	36
Graf 2.5 Bilance primárních důchodů podle typu důchodu v roce 2015. Záporné číslo značí odtok do zahraničí, výsledná čísla jsou dílčí bilancí (net). Zdroj: Databáze ARAD, ČNB.....	36
Graf 2.6 Růst a srovnání produktivity práce. Zdroj: AMECO.	37
Graf 2.7 Odvětvová struktura hrubé přidané hodnoty dle stálých cen mezi lety 1995 až 2014. Zdroj: ČSÚ – http://apl.czso.cz/pll/rocnka/rocnkavyber.makroek_prod	37
Graf 2.8 Struktura podniků podle počtu zaměstnanců v ČR a srovnání s průměrem EU28 (2013). Zdroj: Eurostat.....	38
Graf 2.9 Financování VaV (ukazatel GERD) v ČR a ve intra-EU28 srovnání. Zdroj: Databáze Eurostatu.....	39
Graf 2.10 Hodnocení výstupů a struktury VaV v ČR. Zdroje: viz poznámky pod čarou.....	39
Graf 2.11 Orientační srovnání materiálové produktivity zemí EU, HDP v paritě kupní síly/DMC [€ (PPS)/kg]. Zdroj: Eurostat - Resource productivity [env_ac_rp].....	40
Graf 2.12 Materiálová produktivita ČR, index (rok 2000 = 100). Zdroj: Eurostat - Resource productivity [env_ac_rp].	41
Graf 2.13 Energetická náročnost produkce jednoho eura HPH v členských státech EU28 [MJ/€] v roce 2013. Čísla s procenty pod vodorovnou osou ukazují podíl průmyslu na HPH v dané zemi. Země jsou seřazeny sestupně podle podílu průmyslu na HPH.	42
Graf 2.14 Vývoj objemu emisí a náročnosti české ekonomiky na emise skleníkových plynů. Zdroj: Eurostat.....	42
Graf 2.15 Indikátory fiskální udržitelnosti. Čím nižší hodnota, tím vyšší udržitelnost. Zdroje: Sustainability Report 2009, Fiscal Sustainability Report 2012 a 2015.....	44
Graf 2.16 Průměrná efektivní daňová sazba, srovnání v EU28. Zdroj: Evropská komise.	45

Graf 2.17 Sdružená daňová kvóta vyjádřená jako podíl na HDP. Zdroj: AMECO.	45
Graf 2.18 Rozložení daňové zátěže podle ekonomické funkce [% podíl na celkovém zdanění]. Zdroj: Eurostat.....	46
Graf 2.19 Čas v hodinách potřebný k přípravě a podání daňového přiznání pro typickou středně velkou firmu (2016). Zdroj: Světová banka a PwC.....	46
Graf 3.1 Podíl zemědělské půdy celkem (ZPF), orné půdy a trvalých travních porostů na celkovém území [%], 2013. Zdroj: Eurostat.....	48
Graf 3.2 Stav druhů ČR podle červených seznamů. Číslo udávají počet druhů v dané kategorii. Zdroj: AOPK ČR 2010.....	51
Graf 3.3 Indikátor běžných druhů ptáků podle jednotlivých typů prostředí, ČR, 1982–2014. Zdroj: Česká společnost ornitologická – Jednotný program sčítání ptáků. In: Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR. Úřad vlády ČR – Rada vlády pro udržitelný rozvoj, Praha 2016.....	52
Graf 3.4 Stav evropsky významných druhů živočichů a rostlin v EU25 dle taxonomických skupin [%], 2007–2012. Zdroj: EEA, ETC/BD.....	53
Graf 3.5 Vývoj indikátoru běžných druhů ptáků zemědělské krajiny, indikátoru běžných lesních druhů ptáků a celkového indikátoru všech běžných druhů ptáků v Evropě, 1990–2012. Zdroj: EEA.....	54
Graf 3.6 Vývoj indikátoru lučních motýlů v Evropě, 1990–2011. Zdroj: EEA.....	54
Graf 3.7 Odběry povrchových a podzemních vod jednotlivými sektory v ČR [mil. m ³], 2003–2014. Zdroj: Zdroj: MZe, s.p. Povodí, VÚV T.G.M., v.v.i., ČSÚ.....	55
Graf 3.8 Spotřeba minerálních hnojiv (N, P ₂ O ₅ , K ₂ O) [kg.ha ⁻¹ obhospodařované zemědělské půdy], 2013. Zdroj: Eurostat, konečná data.....	59
Graf 3.9 Vývoj celkové atmosférické depozice síry, dusíku a vodíkových iontů v ČR [tis. t], 2001–2014. Zdroj: ČHMÚ – graf bude nahrazen delší časovou řadou, pokud ji MŽP od ČHMÚ získá.....	60
Graf 3.10 Rekonstruovaná přirozená a současná skladba lesů v ČR [%], 2014. Zdroj: ÚHÚL.....	61
Graf 4.1 Výsledky regionů České republiky v oblastech kvality života ve srovnání s regiony OECD. Zdroj: OECD.....	68
Graf 4.3 Míry nezaměstnanosti dle dosaženého vzdělání v různých krajích, 2014 (graf III.B.2 uvedený v Situační zprávě ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR z roku 2016 na str. 107). Zdroj: ČSÚ.....	69
Graf 4.4 Vyznačení oblastí s překročenými imisními limity pro ochranu lidského zdraví (bez zahrnutí troposférického ozonu), 2014.....	72
Graf 4.5 Možnosti občanů ovlivňovat veřejnou sféru v časovém srovnání (v %). Zdroj: Zájem politiků o občany a možnosti občanů ovlivnit veřejnou sféru – únor 2016, CVVM.....	73

Seznam tabulek

Tabulka 2.1 Základní statistika materiálového hospodářství, údaje v tunách. Zdroj: ČSÚ.	41
Tabulka 4.1 Počty obcí v ČR. Zdroj: Malý lexikon obcí České republiky 2015, zdroj: ČSÚ	62
Tabulka 4.2 Srovnání podílu dokončených budov dle energetických tříd a nákladů na ně v letech 2010 – 2015. Zdroj: ČSÚ.	78

Seznam obrázků

Obrázek 3.1 Potenciální ohroženost zemědělské půdy vodní erozí (G) vyjádřená dlouhodobým průměrným smyvem půdy. Zdroj: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd, v.v.i.....	58
Obrázek 4.1 Typologie území České republiky. Zdroj: MMR.	63
Obrázek 4.2 Dojíždka do zaměstnání a do škol. Zdroj: Dojíždka do zaměstnání a do škol podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Dojíždkové proudy. ČSÚ 2014...	66

Seznam zkratk

A2030

AMECO – makroekonomická databáze DG EK

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

BERD – výdaje podniků na výzkum a vývoj (Business Enterprise Research & Development Expenditure)

CENIA – Česká informační agentura životního prostředí

CLLD – komunitně vedený místní rozvoj

CLLD-U – komunitně vedený místní rozvoj měst

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČHMÚ – Český hydrometeorologický ústav

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

ČR 2030

ČSÚ – Český statistický úřad

DG – generální ředitelství (directorate general) pro ekonomické a finanční záležitosti evropské komise

DOI – digitální objekty

DPFO – Daň z příjmu fyzických osob

DPPO – Daň z příjmu právnických osob

ECOSOC – Ekonomická a sociální rada OSN

EEA – Evropská agentura pro životní prostředí (European Environmental Agency)

EIA – posuzování vlivů záměrů na životní prostředí (Environmental Impact Assessment)

EK – Evropská komise

EMAS – Eco Management and Audit Scheme

EMS – systém environmentálního managementu

ERIH – Evropská cesta průmyslového dědictví (European Route of Industrial Heritage)

ERÚ – Energetický regulační úřad

ESCS – index sociálního, ekonomického a kulturního statusu (Economic Social and Cultural Status)

ESIF – Evropské strukturální a investiční fondy (European Structural and Investment funds)

ETC/BD – European Topic Centre on Biological Diversity

EU – Evropská unie

FDI – přímé zahraniční investice (Foreign Direct Investment), viz PZI
GERD – hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (Gross Domestic Expenditure on R&D)
GFC - Zelený klimatický fond (Green Climate Fund)
GHG – skleníkové plyny (Greenhouse Gas)
HDP – hrubý domácí produkt
HIA – posuzování dopadů na zdraví (Health Impact Assessment)
HND – hrubý národní důchod
HPH – hrubá přidaná hodnota
ICLEI – globální síť měst usilujících o udržitelnost
ICT – informační a komunikační technologie (Information and Communication Technology)
IGO – mezinárodní organizace (Inter-Governmental Organization)
KO – klíčová oblast
LPIS – Veřejný registr půdy (Land parcel identification system)
MA21 – Místní Agenda 21
MAS – místní akční skupiny
MDGs – rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)
MKS
MOP – Mezinárodní organizace práce
MSP – malé a střední podniky
MZe – Ministerstvo zemědělství ČR
NGO – nevládní organizace (Non-Governmental Organizations)
NKO
NNO – Nevládní neziskové organizace (NGOs - non governmental organisations)
NPM – New Public Management
OECD – Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Cooperation and Development)
OSN – Organizace spojených národů
OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná
OUR ÚV ČR – Oddělení udržitelného rozvoje Úřadu vlády ČR
OZE – obnovitelné zdroje energie
OZP – osoby se zdravotním postižením
p. b. – procentní bod
PCT – smlouvy o patentové spolupráci

PISA – program pro mezinárodní hodnocení studentů (Programme for International Student Assessment)

PZI – přímé zahraniční investice

RIA – hodnocení dopadu regulace (Regulatory Impact Assessment/Analysis)

RKS – regionální koordinační skupina

RVUR – Rada vlády pro udržitelný rozvoj

s. p. – státní podnik

SDGs – cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals)

SDK – složená daňová kvóta

SEA – posuzování vlivu koncepcí na životní prostředí (Strategic Environmental Assessment)

SILC – Statistiky příjmů a životních podmínek (Statistics on Income and Living Conditions)

SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů

SRUR – Strategický rámec udržitelného rozvoje

TEEB – The Economics of Ecosystems and Biodiversity

TIA – hodnocení vlivů na dopravu (Traffic Impact Assessment); v ČR ještě není zavedeno

ÚHÚL – Ústav pro hospodářskou úpravu lesů

UK NEA UK – National Ecosystem Assessment

ÚV ČR – Úřad vlády ČR

ÚZEI – Ústav zemědělské ekonomiky a informací

v. v. i. – veřejná výzkumná instituce

VaV – věda a výzkum

VÚMOP – Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd

VÚV – Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka

1 Lidé a společnost

Důstojná práce jako předpoklad životní spokojenosti

701. V subjektivně vnímané životní pohodě obyvatel (*well-being*) (Úvod) se ČR nachází na mírně podprůměrné pozici v EU.¹ Nejvyšší hodnoty uvádějí obyvatelé severských států a Rakouska. Průzkum ukazuje pozitivní korelaci mj. mezi výší příjmu a (ne)zaměstnaností respondenta a jeho životní pohodou. Také vývoj spokojenosti s životem měřený příslušným indexem CVVM naznačuje souvislost mj. s vývojem nezaměstnanosti – od roku 2013 index spokojenosti obyvatel ČR stále roste.²

Češi žijící v zahraničí

702. V ČR je ovšem dlouhodobý trend, v rámci něhož odchází do zahraničí ročně v průměru 15 tisíc lidí (mezi lety 1993–2010 emigrovalo 272 tisíc Čechů)³. V roce 2010 žilo v zahraničí kolem 220 tisíc českých občanů (toto číslo je souhrnem počtu Čechů ve 42 rozvinutých zemích, pokud by existovala data na migraci pro všechny země světa, bylo by zcela jistě vyšší). Značná část z nich patří k vysoko-kvalifikovaným. Podle ČSÚ se v průměru vrací přibližně méně než 2 tisíce Čechů ročně.

I přes kladnou bilanci migrace patří ČR k mezinárodnímu podprůměru

703. Nicméně i tak se ČR v období po roce 1989 změnila ze země typicky vysílající na země přijímající, tj. s čistým přírůstkem populace díky imigraci. Vzhledem k zlepšujícím se socio-ekonomickým podmínkám v ČR, demografickému vývoji a změně klimatu v typicky vysílajících zemích, prohlubující se procesu globalizace, zlepšování technologií a klesajícím nákladům na dopravu lze předpokládat, že migrační tlak do ČR bude na vzestupu. V roce 2013 přicestovalo do ČR celkem kolem 30 tisíc cizinců (*flow*).⁴ Pokud se týká počtu cizinců, žilo v roce 2013 na území ČR celkem téměř 442 tisíc cizinců, tj. 4,2 % populace v ČR se narodilo mimo ČR, a to 2,5 % ze zemí mimo EU a 1,7 % ze zemí EU28. Z pohledu ostatních vyspělých zemí je to velmi nízké procento, podobně pod 5 % cizinců v populaci se ze zemí OECD nacházejí země jako Polsko, Portugalsko, Jižní Korea, Finsko, Japonsko, Maďarsko a Slovensko, zatímco tradiční migrační země jako Austrálie, Nový Zéland, Švýcarsko a Kanada mají přes 20 procent obyvatel pocházejících z jiných zemí původu. Většina ostatních vyspělých zemí se řadí mezi tyto dva extrémy. k nejvýznamnějším zemím původu cizinců žijících v ČR patří Ukrajina (105 tis), Slovensko (90tis), Vietnam (57 tis), Rus-

¹ Eurostat, *Quality of life in Europe - facts and views - overall life satisfaction*. Průzkum provedený v roce 2013. http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_in_Europe_-_facts_and_views_-_overall_life_satisfaction

Viz též související analýza *Životní pohoda českých obyvatel*, ČSÚ 2014. <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/zivotni-pohoda-ceskych-obyvatel-2013-9o3rqgacqy>

² Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM), Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. Dle výzkumu *Naše společnost, v16-04*, duben 2016. <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/spokojenost-s-zivotem-duben-2016>

³ Kalkulace s využitím dat Adserà, Alicia and Mariola Pytliková (2015): [The Role of Language in Shaping International Migration](#). *Economic Journal*, Vol. 125, Issue 586, pp. F49-F81.

⁴ ČSÚ H.14 Zahraniční stěhování podle státního občanství, pohlaví a věkových skupin - přistěhovalí

ko (33 tis), Polsko (19 tis), Německo (18 tis), Bulharsko (9 tis) a Spojené státy americké (7 tis).⁵

Narůstá národnostní rozmanitost posilováním ukrajinské, vietnamské a ruské menšiny

704. Dochází k nárůstu diverzity národnostního složení obyvatel, který je způsoben přirozenou migrací a posilujícím významem pracovní imigrace. Ta vede k přírůstku obyvatel, ale také k nárůstu podílu národnostních menšin ČR. Přesto ČR dle posledního sčítání v roce 2011 zůstává zatím i nadále národnostně homogenním státem. k jiné než (i) české, moravské či slezské národnosti se přihlásila jen víc než 4 % obyvatel ČR. Nejpočetnější deklarovanou nečeskou národností je slovenská, následovaná polskou, ukrajinskou, vietnamskou, německou, ruskou, romskou a maďarskou. Mezi lety 2001–2011 došlo k nárůstu u národnosti ukrajinské (z 0,2 na 0,5 % podílu obyvatel ČR), vietnamské (z 0,2 % na 0,3 %) a ruské (z 0,1 % na 0,2 %).⁶

Naprostá většina Ukrajinců, Vietnamců a Rusů je v produktivním věku

705. Obyvatelé ukrajinské, vietnamské i ruské národnosti nejsou z drtivé většiny občany ČR.⁷ Věková struktura těchto národností ukazuje jejich vysoký podíl (81,4 – 89,1 %, navíc došlo k jeho nárůstu od roku 2001) lidí v produktivním věku (15-64 let) v porovnání s dalšími národnostmi ČR (Češi 68,5 %). V úrovni dosaženého formálního vzdělání patří Rusové k nadprůměru ČR (42,7 % obyvatel ruské národnosti má vysokoškolské vzdělání), Ukrajinci vykazují zhruba průměrné hodnoty; naopak téměř polovina Vietnamců má pouze základní vzdělání (43,5 % z nich, přičemž od roku 2001 došlo k nárůstu). Naopak pro obyvatele třech výše zmíněných národností je společným jmenovatelem nadprůměrný podíl nejen lidí v produktivním věku, ale i zaměstnaných.⁸ Zatímco, Ukrajinci nejvíce pracují v sekundéru (průmyslu a stavebnictví), tak Vietnamci a Rusové v terciéru (službách – maloobchod a velkoobchod). Většina obyvatel vietnamské národnosti pak pracuje jako OSVČ, čímž se výrazně vymykají celostátnímu průměru. Nezanedbatelná část Rusů je pak zaměstnavateli.⁹

Největší koncentrace cizinců je ve velkých městech

706. Nejvyšší počet obyvatel ČR těchto národností je v Praze. Nicméně významná koncentrace Vietnamců je také v Karlovarském a Ústeckém kraji, v případě Ukrajinců a Rusů je to v kraji Středočeském. Pokud se týká velikosti obcí, v nichž převážně žijí, tak mírná většina Ukrajinců (53,2 %) i Rusů (u nich dokonce více – 59,3 %) žije ve městech nad 100 tisíc obyvatel. V případě obyvatel vietnamské národnosti to již není tak jednoznačné, přesto více než třetina (35,1 %) z celkového počtu Vietnamců v ČR žije také ve městech nad 100 tisíc obyvatel, přičemž podobná jejich část žije

⁵ ČSÚ T14 Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2013.

⁶ Analýza ČSÚ, Národnostní struktura obyvatel, 30.6.2014, <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>.

⁷ To je odlišné od obyvatel slovenské národnosti, kteří jsou z téměř 2/3 občany ČR, nikoli Slovanka.

⁸ Nejvyšší vykazovali obyvatelé ukrajinské národnosti (61,6 %).

⁹ Analýza ČSÚ, Národnostní struktura obyvatel, 30.6.2014, <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>.

v obcích do 20 tisíc obyvatel. Nejvyšší podíl (2,4 %) z celkového počtu obyvatel vykazují Vietnamci v okrese Cheb v Karlovarském kraji.¹⁰

Prohlubující se individualizace společnosti a fragmentarizace původních komunit

707. Celkově můžeme sledovat postupnou *fragmentarizaci* společnosti. Dochází k nárůstu individualizace ve všech sférách společnosti, nejvýrazněji pak v pracovním životě. V důsledku rozvolňování pracovních vztahů, kdy roste význam nových flexibilnějších forem práce, se stále méně zaměstnanci setkávají. Vzdělávací systém tak zůstává posledním místem socializace s univerzálním záběrem – „svorníkem“ soudržnosti společnosti. Nicméně obecně jsme svědky nárůstu společenské pestrosti jako takové. Příkladem je rozmanitost životních stylů, objevují se ve větší míře jejich různé alternativní formy, jejichž nositelé také vytvářejí nezávislé komunity. Kromě toho vznikají lokální mikroekonomické systémy s ambicí energetické, potravinové a jiné soběstačnosti.

Atomizace společnosti v důsledku nárůstu online komunikace

708. Masové rozšíření internetu otevírá velké možnosti získávání i šíření informací ve vzdělávání. Vzdělávací systém však zatím není v dostatečné míře schopen posilovat specifickou mediální a vizuální vzdělanost, která je nezbytná pro zajištění odolnosti společnosti vůči protidemokratickým tendencím. S nástupem internetu jako hlavního komunikačního média lidé čerpají informace a formují si své názory spíše prostřednictvím decentralizovaných skupin na sociálních sítích než prostřednictvím centrálních masmédií. Tvoří se tak uzavřené online komunity, které fungují jako „homogenní a polarizované komory ozvěn“ vytvářející „konfirmační zkreslení“ (*confirmation bias*; tendence interpretovat nějaký nový důkaz především jako potvrzení správnosti svého dosavadního přesvědčení),¹¹ a stojí tak mimo celospolečenskou debatu, čímž jsou velice obtížným objektem centrální politické komunikace.

Nejen díky populační explozi mimoevropských zemí lze očekávat nárůst imigrace

709. Demografický vývoj a projekce světové populace naznačuje výrazné změny ve světovém rozdělení. Konkrétně se očekává rapidní nárůst populace v nejméně rozvinutých regionech světa Afriky a Blízkého východu díky vysoké míře fertility (plodnosti) a prodlužování střední délky života a na druhou stranu se očekává úbytek populace v rozvinutých zemích Evropy díky fenoménu nízké fertility a stárnutí populace. Do roku 2050 se sníží populace Evropy o 4,29 %, zatímco populace Afriky se zvýší o 108,87 %.¹² V souvislosti s těmito demografickými trendy stárnutí populací v Evropě a rychle rostoucí populace v sousedícím regionu Afriky a Blízkého východu, může se stát velkou výzvou rostoucí počet migrantů, kteří míří do Evropy. Tyto regiony severní Afriky a Blízkého východu jsou typické početnou a rostoucí populací mladých lidí, kteří hledají práci a jsou deprivováni nízkými výdělky a nedostatkem stabilní práce. Mnoho zemí tohoto regionu se nachází v období hlubokých politických a ekonomických krizí, část dokonce

¹⁰ Ibid.

¹¹ DEL VICARIO, Michela, Alessandro BESSI, Fabiana ZOLLO, Fabio PETRONI, Antonio SCALA, Guido CALDARELLI, H. Eugene STANLEY a Walter QUATTROCIOCCI. The spreading of misinformation online. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2016, vol. 113, no. 3, s. 554-559, <http://www.pnas.org/lookup/doi/10.1073/pnas.1517441113>

¹² <http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>

trápí vojenské konflikty.¹³ Za této situace lze očekávat přetrvávající a rostoucí migrační tlak do Evropy, jakožto sousedícímu kontinentu, i v budoucnosti.

ČR se celoevropskému trendu zvýšené imigrace nevyhne

710. Navíc, existující komunity např. Alžíránů ve Francii, Maročanů ve Španělsku, Turků v Německu a Skandinávii a migrantů ze subsaharské Afriky v Itálii jistě nabídnou podporu nově přicházejícím, a podpoří tak další řetězovou migraci z těchto zemí.¹⁴ Část migrace z těchto regionů dříve či později zamíří také do České republiky. Kombinace rozdílů ve společnosti a mezi různými částmi země, rozkladu sociální soudržnosti a mezinárodní migrace dohromady může posílit obranářské až nepřátelské postoje nejen vůči cizincům, ale také vůči sobě navzájem, a přispět ke snížení bezpečnosti ve městech. Rozhodující bude, jak se k případné krizi a jejímu řešení postaví státní politika a veřejné mínění. Jako důležité se jeví posílení tolerance k etnické diverzitě a menšinám, nejen z pohledu snížení napětí, ale také z důvodu plynulejší integrace cizinců na trh práce a do společnosti. Zodpovědné politiky bude třeba hledat i na místní úrovni.

Proměňuje se demografická struktura společnosti

711. V oblasti demografického vývoje ČR patří mezi současné trendy nízká porodnost – 1,5 dítěte na ženu.¹⁵ Dále stárnutí populace - podíl seniorů v populaci roste. Aktuálním se tak stává efekt *sendvičové generace*, kdy z důvodu pozdějšího rodičovství se lidé při výchově svých dětí musí starat o své starší blízké (nejčastěji se jedná o ženy, což má negativní dopad na jejich pracovní kariéru a příjmy s důsledkem prekarizace práce žen). Dle odhadů budou v roce 2050 lidé nad 65 let tvořit 30 % obyvatelstva (a to 32 procent všech žen a 28 procent všech mužů), kdežto v roce 2015 tato věková skupina tvořila pouhých 18 procent populace.¹⁶ Zlomovým obdobím bude období po roce 2025, kdy silné ročníky narozené v sedmdesátých letech budou postupně odcházet do důchodu. Avšak sedmdesát až osmdesát procent starobních důchodců v ČR v současnosti uvádí, že opustili trh práce a stali se ekonomicky neaktivní dobrovolně. V období, kdy odcházeli do důchodu, netrpěli žádnými zdravotními problémy ani neměli problém s udržením práce.¹⁷ Často je však odchod do penze vyřešením dlouhodobé nezaměstnanosti.¹⁸

¹³ Hanson, G. a C. McIntosh (2016): „Is the Mediterranean the new Rio Grande? US and EU immigration pressures in the long run. NBER Working Paper 22622. <http://www.nber.org/papers/w22622>

¹⁴ Adsera, Boix, Guzi a Pytlikova (2016): "Unstable Political Regimes and Wars as Drivers of International Migration". Unpublished manuscript presented at EALE conference in Ghent and EEA-ESEM congress in Geneva, 2016.

¹⁵ ČSÚ, *ČR v mezinárodním srovnání*, 2016. <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-mezinarodnim-srovnani>

¹⁶ ČSÚ, *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100*, 2013, <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>.

<http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>

¹⁷ Šatava, J. (2015): Pracovní aktivita po dosažení důchodového věku: Institucionální pobídky v České republice. IDEA studie 9-2015. Národohospodářský ústav AV ČR. ISBN 978-80-7344-355-9.

¹⁸ JURAJDA, Š.; MÜNICH, D. Understanding Czech long-term unemployment. The William Davidson Institute at the University of Michigan Business School WP No. 498, August, 2002.

1.1 Rodina a komunita

Mění se struktura rodiny

712. Mění se struktura rodiny k různorodějšímu spektru typů rodiny. Každé druhé dítě se rodí mimo manželství, věk prvorodiček stoupá – průměr cca 30 let, každé druhé manželství se rozvádí, každá čtvrtá rodina je samoživitelská.¹⁹ Souvisejícím rizikem je ohrožení chudobou samoživitelských rodin a rodin s více dětmi.²⁰ Ženy samoživitelky v důsledku platové nerovnosti (*gender pay gap*) čelí většímu ohrožení chudobou než muži samoživitelé.²¹

Socioekonomické překážky
založení rodiny

713. Při zakládání rodiny mladí lidé čelí řadě socioekonomických překážek. k nejzávažnějším a častým patří zejména finanční nedostupnost bydlení a obtíže se zapojením se na trh práce a vybudováním si jisté pracovní pozice. Také vzrůstající náročnost vzdělávání i zaměstnání obecně ovlivňuje schopnost „rozhodnout se pro založení rodiny a početí dítěte“ a přispívá k pokračujícímu trendu odkladů sňatků i porodů do vyššího věku. Výchova dětí a zabezpečení rodiny jsou v porovnání s výkonem zaměstnání chápány v celospolečenském kontextu jako méně přínosné a důležité, což dokládá oslabená pozice zaměstnanců – rodičů na trhu práce. V rámci problematiky sladování osobního a pracovního života (*work-life balance*) je ovšem časová náročnost práce důležitá pro 81 % zaměstnaných obyvatel a rozložení pracovní doby pro 76 %. V letech 2008–2013 přitom hodnocení časové náročnosti práce v průměru poněkud zhoršilo - negativní hodnocení u 22 % dotazovaných v r. 2013 a hodnocení rozložení pracovní doby zůstalo zhruba stejné, negativní u 16 % dotazovaných.²²

1.2 Práce

Neudržitelné faktory klesající
nezaměstnanosti

714. V rámci celkové klesající nezaměstnanosti v posledních pěti letech roste podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti.²³ Na nárůstu zaměstnanosti v posledních letech má podíl především rostoucí sekundární sektor.²⁴ Ale během příštích patnácti let je možné předpokládat

EUROFOUND. *Employment trends and policies for older workers in the recession*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012

¹⁹ ČSÚ, Pohyb obyvatelstva - rok 2014, 2015. <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2014-jvieceamvfj>; ČSÚ, Demografická příručka - 2014, 2015. <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-pri-rucka-2014>; ČSÚ, Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností, 2014, <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-vydaje-a-zivotni-podminky-domacnosti>.

²⁰ Analýza VÚPSV, Rodiny s dětmi v České republice. Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky, http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_416.pdf

²¹ Maříková Hana (ed.), Křížková Alena a Vohlídalová Marta. 2012. *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLOH. 303 s. ISBN 978-80-7419-100-8.

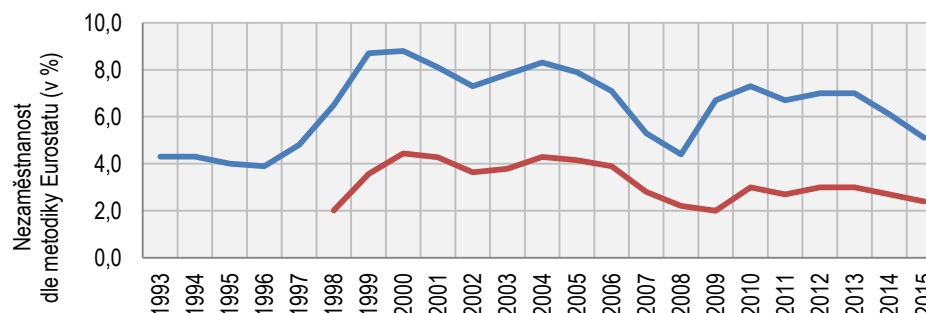
²² Svobodová, L., Mlezivová, I., Vinopal, J. a Červenka, J., 2015. *Proměny kvality pracovního života*. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce. S. 46-47.

²³ Tj. osob nezaměstnaných déle než 1 rok. Dle metodiky Eurostatu jejich podíl tvořil cca 40,6 % v roce 2011, 43,4 % v roce 2012, 42 43,4 % v roce 2013, 43,5 % v roce 2014 a 47,3 % v roce 2015; 45,8 % v 1. Čtvrtletí (1Q) 2016 v meziroční srovnání s 45,7 % v 1Q 2015... http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/UNE_LTU_A

²⁴ Dle pravidelných analýz vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti publikovaných MPSV. https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/

v sekundárním sektoru i v dalších sektorech významné změny, které pravděpodobně povedou k zániku řady současných pracovních míst.²⁵

Graf 1.1 Po růstu nezaměstnanosti v ČR v době (dvouvrcholové) hospodářské krize v letech 2009-2013 nyní nezaměstnanost klesá. Dlouhodobá nezaměstnanost (červeně) klesá však pomaleji než ta celková (modře). Zdroj: Eurostat

Digitalizace potenciálně přináší prohloubení strukturální nerovnováhy trhu práce

715. Jednou z důležitých změn ovlivňujících situaci zejména v sekundárním, ale v dalších sektorech, je postupující digitalizace a robotizace výroby, služeb i ostatních pracovních činností. Analýza Úřadu vlády předpokládá v letech 2015–2030 izolovaným vlivem digitalizace zánik necelých 700 tisíc pracovních míst a vznik necelých 300 tisíc, tedy čistý negativní rozdíl cca 400 tisíc míst.²⁶ Digitalizace podle této prognózy (několik desítek tisíc zaniklých a vzniklých pracovních míst ročně) však způsobí jen menšinu celkových kreačně-destruktivních procesů na trhu práce vzhledem k tomu, že v letech 2004–2014 ročně vznikalo 50 až 200 tisíc míst a podobně jich i zanikalo. Mezi sektory je ohrožení digitalizací největší v dopravě a skladování, těžbě a dobývání, zemědělství a zpracovatelském průmyslu. Digitalizace ohrožuje nejvíce manuální profese, ale i povolání vykonávající jednodušší duševní činnosti (administrativní pracovníci, pokladní). Digitalizace má potenciál zvětšovat existující regionální rozdíly v nezaměstnanosti, z českých regionů je jí nejvíce ohrožen Ústecký kraj a nejméně Praha a Středočeský kraj, obdobný vývoj byl již pozorován v USA.²⁷ Podle prognóz z projektu PŘEKVAP je míra ohrožení digitalizací nepřímou úměrná dosaženému vzdělání, přičemž rozdíly jsou z tohoto hlediska velmi výrazné – zhruba desetinásobně více ohroženi jsou lidé s kvalifikací ISCED 0-2 (se ZŠ vzděláním) oproti lidem s magisterským vzděláním.²⁸

²⁵ Viz např. Akční plán na podporu hospodářského růstu a zaměstnanosti a Akční plán pro rozvoj digitálního trhu.

²⁶ Dopady digitalizace na trh práce v ČR a EU, Odd. strategií a trendů Úřadu vlády ČR, 2015, <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analzy-EU/Dopady-digitalizace-na-trh-prace-CR-a-EU.pdf>

²⁷ European Parliament, 2016. Industry 4.0. Study for the ITRE Committee. S. 54. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU\(2016\)570007_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU(2016)570007_EN.pdf)

²⁸ Předvídání kvalifikačních potřeb: koncept – metody – data. Část 3. Čtvrtá průmyslová revoluce a zaměstnanost. Výstup projektu předvídání kvalifikačních potřeb. Praha, 2015.

Budoucí úbytek lidí
v produktivním věku dané
demografickým stárnutím

716. Lze očekávat, že úbytek pracovních míst v důsledku digitalizace a robotizace bude částečně kompenzován úbytkem produktivní složky obyvatelstva, tj. pracovní síly, v důsledku demografického stárnutí populace. Demografická projekce ČSÚ predikuje výrazný úbytek produktivní složky obyvatelstva do roku 2020 s následnou stagnací ve dvacátých letech²⁹ následovanou opětovným poklesem. ČSÚ ve třech variantách vývoje predikuje v roce 2031 mezi 6,4 a 6,7 mil. osob ve věkové skupině 15–64 let, což je o 0,3 až 0,6 mil osob méně než v roce 2015. ČSÚ očekává výrazný nárůst počtu starších lidí nad 65 let ze 1,9 milionu v roce 2015 na 2,4 až 2,6 milionu v roce 2031. Světová banka pak predikuje zvýšení této věkové skupiny na 3,01 milionu v roce 2050.³⁰ Klíčovými vstupními předpoklady predikce ČSÚ je prodlužování střední délky dožití, kladné saldo migrace a stabilní či mírně se zvyšující fertilita (plodnost).

Digitalizace a demografické
stárnutí jsou klíčové faktory
vývoje trhu práce

717. Výše zmíněné procesy digitalizace a demografického stárnutí obyvatelstva jsou klíčovými faktory budoucího vývoje na trhu práce. Projekce vzešlá z projektu PŘEKVAP³¹ počítá za předpokladu kontinuálního ekonomického růstu s mírným přibýváním zaměstnaných osob v letech 2015–2020, avšak s jejich následným úbytkem. Studie uvádí očekávaný pokles počtu zaměstnaných do roku 2025 o 2 % oproti roku 2015, resp. o 3 % oproti roku 2018. V absolutních číslech se největší pokles pracovních míst za celé období 2015–2025 očekává v průmyslu (137 tisíc), menší pokles v primárním a terciárním sektoru (shodně cca o 20 tisíc míst) a nárůst v kvartérním sektoru (o 83 tisíc), zejména ve zdravotnictví a sociální péči, v uměleckých, sportovních a zábavních činnostech a ve vzdělávání). Změny na pracovním trhu mohou být srovnatelně významné s historickým přechodem od agrární k průmyslové společnosti. Zvláště působí-li zároveň s trendem stárnutí populace a tlakem na vyšší *prekarizaci* práce **(klíčová oblast Lidé a společnost)**.

Polarizace pracovního trhu
bude narůstat i nadále

718. Digitalizace a automatizace přispívají k polarizaci trhu práce spočívající v přibývání pracovních míst s vysokými a nízkými výdělky a úbytku pracovních míst v prostředních příjmových kategoriích.³² Tento proces probíhá v západní Evropě a USA nejpozději od 90. let 20. století.³³ V ČR byla za-

²⁹ <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>

³⁰ <http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>

³¹ Vývoj odvětví. Projekce pracovních míst a zaměstnanosti v ČR do roku 2025 podle odvětví. *Výstup projektu předvídání kvalifikačních potřeb*. Praha, 2015. Studie předpokládá úbytek 700 tisíc osob starších 15 let v období 2015–2025.

³² Michaels, G., Natraj, A. and Van Reenen, J., 2014. Has ICT Polarized Skill Demand? Evidence from Eleven Countries over Twenty-Five Years. *Review of Economics and Statistics*, 96(1), s. 60-77. Frey, C. B., Osborne, M. A., 2013. *The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerization?* [online]. Oxford: Oxford Martin School. Dostupné z: <http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/future-of-employment.pdf>. Oesch, D. and Rodriguez Menes, J., 2010. Upgrading or polarization? Occupational change in Britain, Germany, Spain and Switzerland, 1990-2008. *Socio-Economic Review*, 9(3), s.503-531.

³³ Pertold-Gebicka, B. (2014). Job Market Polarization and Employment Protection in Europe. *Acta VŠFS*, 8(2), s. 132–148. Acemoglu, D.; Autor, D. (2010): Skills, Tasks and Techno-

znamenána příjmová a kvalifikační polarizace v krizových letech 2011-2013³⁴, zatímco do té doby probíhalo spíše zvyšování mzdové úrovně pracovních míst.³⁵ Vzhledem k postupující digitalizaci a automatizaci výroby a služeb lze polarizující trendy na českém trhu práce očekávat i do budoucna, jakož i kvůli pokračujícímu rozšiřování atypických forem práce, které k polarizaci přispívají.³⁶

Ekonomika platformem je
rapidně rostoucím odvětvím

719. Právě takovými formami jsou nové pracovní příležitosti, které přináší ekonomika platformem zprostředkovávajících práci (*on-demand economy, gig-economy*). Podle Evropské komise tento zatím relativně malý sektor ekonomiky rychle roste, v některých odvětvích získává důležitý podíl na trhu a podle odhadů se příjmy v pěti klíčových odvětvích tzv. ekonomiky sdílení (ubytování/krátkodobé pronájmy, přeprava osob, služby pro domácnost, profesionální/technické služby a společné financování) meziročně téměř zdvojnásobily.³⁷ Navíc podle průzkumu Eurobarometru 54% obyvatel ČR (pro srovnání 52 % v EU28) má již povědomí o službách nabízených prostřednictvím ekonomiky platformem a 7 % (EU28 17 %) z nich jich dokonce alespoň jednou využilo,³⁸ což ukazuje na dynamický potenciál tohoto nového sektoru ekonomiky jako takového. Pokud se týká účasti na straně poskytovatelů služeb, tak na úrovni EU28 jím byl každý třetí uživatel nějaké z platformem, přičemž 9 % z nich nabízel službu jen jednou, 18 % pak příležitostně (několikrát do roka) a pouze 5 % uživatelů platformem tak činí pravidelně (měsíčně).³⁹

Platformy přispívají k nárůstu
volnějších individuálních forem
práce

720. Dopady ekonomiky platformem spočívají v potenciální reorganizaci ekonomické aktivity původně založené na zaměstnaneckém poměru směrem k samostatné výdělečné činnosti, resp. práci „na volné noze“ (*freelancer, self-employed*), často se ovšem jedná o tzv. falešnou samostatnou výdělečnou činnost (*bogus self-employment, tzv. švarc systém*), kdy pracovník sice není formálně regulérním zaměstnancem s odpovídající pra-

logies. Implications for employment and earnings. National Bureau of Economic Research. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w16082.pdf> Graf 11 na s. 132.

³⁴ Eurofound (2014). Drivers of recent job polarisation and upgrading in Europe: European Jobs Monitor 2014. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1419en.pdf (s. 13, 36)

³⁵ Eurofound (2014). Drivers of recent job polarisation and upgrading in Europe: European Jobs Monitor 2014. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1419en.pdf (s. 13, 36) OECD, 2015. In it Together – Why Less Inequality Benefits All. S. 151. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en

³⁶ OECD, 2015. In it Together – Why Less Inequality Benefits All. S. 147-149. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en

³⁷ Sdělení Evropská komise č. 356 (2016). Evropský program pro ekonomiku sdílení, 2. 6. 2016. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881>

³⁸ Eurobarometr, č. 438 (2016). <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2112>

³⁹ Ibid.

covně-právní ochranou, ale přesto se reálně nachází v podřízeném postavení. Dále, online platformy využívají metod *crowdworkingu* (tzn. online nabídky konkrétních pracovních úkolů adresované širokému počtu lidí) a některé dokonce umožňují vzdálené poskytování služeb s potenciálem *offshoringu* (přesun ekonomické činnosti do zahraničí).

Potenciálně také vedou
k vyšší marketizaci
a prekarizaci

721. Obecně platformy zvyšují míru soutěže na trhu tím, že snižují bariéry vstupu na něj, čímž tlačí platové i pracovní podmínky pracovníků a také stírají hranice pracovním a domácím prostředím s potenciálním rizikem pro bezpečnost práce i zdraví pracovníků. Tržní mechanismus je ještě více prohlouben díky systému hodnocení a referencí (*reputation mechanism*). Navíc platformy umožňují zvýšený rozpad pracovní aktivity do jednotlivých úkolů, které tak mohou být rozděleny na vysoko a nízko-kvalifikované, přičemž ty druhé jsou náchylnější k robotizaci nebo offshoringu. Takováto diferenciací práce ovšem má také za následek nutnost pracovníků se stále znova ucházet o své pracovní úkoly. Celkově tak ekonomika platformem potenciálně přispívá k vyšší prekarizaci práce.⁴⁰

Negativní externality digitalizovaných platformů pronájmů

722. Modelovým příkladem může být služba platformem, které jedinci s volnou ubytovací kapacitou umožňuje pronájem/podnájem bytových prostor a která může v některých oblastech vynášet až desetitisíce korun měsíčně, a zajistit tak majiteli nemovitosti slušný příjem, který však – ač by měl být - zpravidla nebude zdaněn či podroben odvodům na zdravotní a sociální pojištění. V krátkodobém hledisku se tedy může jednat o dobrou příležitost výdělku, avšak z hlediska dlouhodobého je jedinec v ohrožení sociálního vyloučení např. s ohledem na absenci započitatelných příjmů pro účely důchodu. Navíc, tato služba má navíc negativní dopad na výši nájmu v centru měst, které díky narůstající poptávce rostou, což ve svém důsledku vede k nárůstu životních nákladů místních obyvatel – prohlubování socioekonomických nerovností s následným rizikem „vylidňování“ měst“ daným tlakem gentrifikace s důsledkem suburbanizace.

Podíl pracovních úvazků na dobu určitou roste

723. V ČR v posledních letech došlo k nárůstu podílu dočasných pracovních úvazků, což je jedním z projevů prekarizace práce. Podle Eurostatu se v roce 2015 dočasné smlouvy na celkové zaměstnanosti podílely z 8,1 % oproti 6,1 % v roce 2009. Dočasné úvazky však mohou být ve skutečnosti ještě více rozšířené, neboť ve výzkumu PIAAC na přelomu let 2011 a 2012 uvedlo smlouvu na dobu určitou 18 % zaměstnanců, práci beze smlouvy 3 %, smlouvu s agenturou 1 % a možnost „jiné“ (většinou dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce) 4 % zaměstnanců. Analýza Eurofoundu⁴¹ uvádí, že v ČR v letech 2001–2012 většina nově

⁴⁰ DRAHOKOUPIL, Jan a Brian FABO. The platform economy and the disruption of the employment relationship. ETUI Policy Brief: European Economic, Employment and Social Policy 2016, 2016(5). Dostupné z: <https://www.etui.org/Publications2/Policy-Briefs/European-Economic-Employment-and-Social-Policy/The-platform-economy-and-the-disruption-of-the-employment-relationship>

⁴¹ Eurofound, 2015. Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z:

vytvořených pracovních míst byla na dobu určitou, přičemž v letech 2011-2014 u nás ubývalo zaměstnanců na smlouvy na dobu neurčitou ve všech příjmových kvantilech kromě nejvyššího, což svědčí o silícím charakteru trvalých smluv jako privilegia vysoko příjmových skupin.⁴²

Smlouvy na dobu určitou nepřispívají ke kvalitě života člověka

724. Eurofound na základě dat z ČR i ostatních evropských zemí upozorňuje i na několikanásobný rozdíl mezi skutečnou dobou trvání zaměstnání na dobu určitou a neurčitou a na to, že dočasné úvazky s sebou obvykle nesou i nižší mzdy (v ČR o 27 %, při vyloučení dalších faktorů jako věk, pohlaví, velikost organizace aj. o 10 %). Pracovníci na dobu určitou jsou také několikanásobně více ohroženi nezaměstnaností než zaměstnanci s trvalou smlouvou. V literatuře je přitom dobře zdokumentován negativní vliv nejistoty v zaměstnání na psychické i fyzické zdraví lidí.⁴³ Přechodů z dočasných smluv do trvalých v ČR, tak jako i ve většině ostatní zemí EU, v letech 2006-2012 ubylo, tedy lidé stále častěji zůstávají v dočasných úvazcích dlouhodobě.⁴⁴

Poptávka po vysoce-kvalifikovaných pracovnících v důsledku nerovnováh trhu práce

725. ČR se potýká se stárnutím společnosti a s tím spojenou rostoucí zátěží na veřejné finanční rozpočty. Zároveň však vzhledem k problémům v souvislosti se stárnutím populace a úbytkem produktivní složky pracovních sil potřebných k jejímu financování, bylo by pro ČR vhodné posílit počty pracovníků k využití pracovních příležitostí a naplnění nově vznikajících pracovních míst. Jak se uvedeno výše, očekává se v důsledku polarizace pracovních míst a procesu digitalizace a robotizace, že struktura budoucí poptávky po práci bude charakterizována, obdobně jako v jiných vyspělých zemích, výraznější poptávkou vysoce kvalifikované pracovní síly a na druhé straně i pracovníků s nízkou kvalifikací, avšak již v menší míře. V současnosti ČR zažívá období stabilního ekonomického růstu a období s nízkou nezaměstnaností, která se řadí v rámci EU28 k nejnižším. Záro-

http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1557en.pdf

⁴² Piasna, A., 2015. Nonstandard work arrangements, employment regulation and inequalities. In: IBS Jobs Conference, Warsaw. Dostupné z: <http://ibs.org.pl/app/uploads/2015/10/Piasna-Nonstandard-work-arrangements-inequalities-and-employment-regulation-in-the-EU.pdf>

⁴³ Aronsson, G., 2005. Health and development opportunities for those in fixed-term employment. In: R. Gustafsson and I. Lundberg, eds., *Worklife and Health in Sweden 2004*. Stockholm: National Institute for Working Life, s. 225-248. Quinlan, M., Mayhew, C. and Bohle, P., 2001. The Global Expansion of Precarious Employment, Work Disorganization, and Consequences for Occupational Health: a Review of Recent Research. *International Journal of Health Services*, 31(2), s. 335-414. Waenerlund, A., Gustafsson, P., Virtanen, P. and Hammarström, A., 2011. Is the core-periphery labour market structure related to perceived health? findings of the Northern Swedish Cohort. *BMC Public Health*, 11(1).

⁴⁴ Eurofound, 2015. Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions. Luxembourg: Publications Office of the European Union. S. 66-67. Dostupné z: http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1557en.pdf

Konzistentně s tím je v ČR již v období 1995-2007 zaznamenán úbytek práce na plný úvazek na dobu neurčitou ve prospěch atypických forem práce. Tento trend poté akceleroval během hospodářské krize. OECD, 2015. In it Together – Why Less Inequality Benefits All. S. 146. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en

veň však nepřestává růst počet volných pracovních míst pro vysoce kvalifikované pracovníky, v globálním kontextu se tak vede intenzivní boj o talenty. Situace v ČR se v mnoha směrech liší. Zatím ne zcela využitá rezervy zdroje pracovní síly lze najít v rámci skupin doposud pracovním trhem znevýhodněných a také v těch přinášejících mezinárodní migraci.

Znevýhodněnými na trhu práce jsou lidé do 24 a nad 50 let, zdravotně postižení a ženy s malými dětmi

726. Situaci skupin z různých důvodů znevýhodněných na trhu práce v ČR lze stručně charakterizovat následujícím způsobem:

727. **Mladí lidé** do 24 let byli velmi silně zasaženi hospodářskou krizí, kdy se jejich nezaměstnanost postupně zvýšila z 10 % v roce 2008 až na 19,5 % v roce 2012. Poté následoval opětovný pokles a nyní se situace blíží předkrizovému období.⁴⁵ Kromě toho byli mladí lidé během krize ze všech skupin zdaleka nejvíce postiženi zaměstnáváním na dobu určitou a nedobrovolným zaměstnáváním na částečné úvazky, tedy *prekarizací* práce, s potenciálně dlouhodobými důsledky pro jejich další životní dráhy.⁴⁶

728. **Starší lidé** nad 50 let mají velké obtíže zejména v případě, kdy po ztrátě zaměstnání hledají novou práci. Tuto situaci velká část z nich řeší nedobrovolným odchodem do předčasného důchodu, který s sebou nese doživotně snížený příjem.⁴⁷ Podíl předčasných starobních důchodců na celkovém počtu důchodců tak v roce 2013 tvořil 22 %.⁴⁸ Další komplikace v postavení starších lidí na trhu práce lze očekávat kvůli zvyšujícímu se věku odchodu do důchodu a také kvůli narůstající důležitosti ICT dovedností, které silně negativně korelují s věkem.⁴⁹

729. Postavení **osob se zdravotním postižením (OZP)**, tvořících podle definice zúžené na invalidní důchodce zhruba 6 % obyvatelstva v produktivním věku,⁵⁰ je dlouhodobě velmi složité. Podle různých datových zdrojů se jejich zaměstnanost pohybuje pouze mezi 23 % a 37 % a pravděpodobně zůstává v posledních letech přibližně stejná.⁵¹ Mezi lidmi s nejtěžším stupněm postižení, kteří tvoří největší skupinu OZP, je přítomnost zaměstnání zcela výjimečná.⁵² Kromě objektivního zdravotního znevýhodnění přispívají k problémům OZP s uplatněním stereotypy a z nich vy-

⁴⁵ Eurostat

⁴⁶ Křížková, A., Formánková, L., 2014. Intersekcionalní perspektiva zkoumání dopadů krize na životní dráhy v ČR: tender, třída, věk (a rodičovství). *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 15(2), s. 61-76.

⁴⁷ Mazák, J., 2015. Osoby ve věku 50-65 a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>. S. 15-16.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Straková, J., Veselý, A., 2013. Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD. Dostupné z: www.piaac.cz/attach/PIAAC_publikace_web.pdf

⁵⁰ Podíl vyplácených invalidních důchodů na obyvatelstvu ve věku 15-64 let. Výpočet podle ČSSZ, 2015. Vyplácené invalidní důchody ve stavu k 21. 12. 2015. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/duchodova-statistika/vyplacene-invalidni-duchody-v-cr-dle-skupin-diagnoz/vyplacene-invalidni-duchody-v-cr-dle-skupin-diagnoz.htm>

⁵¹ Janíčko, M., 2015. Osoby se zdravotním postižením a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>. S. 9-15.

⁵² Ibid.

cházející diskriminace (*ableism*) na straně zaměstnavatelů a dlouhodobé problémy v systému diagnostiky postižení, které jsou jedním z důvodů snížené motivace OZP k práci.⁵³

730. **Ženy s malými dětmi** a ve věku před mateřstvím jsou ve svých pracovních drahách silně ovlivněny v mezinárodním srovnání relativně dlouhým trváním rodičovské dovolené v ČR, velmi nízkou dostupností částečných úvazků, nízkou podporou flexibilních forem zaměstnání ze strany zaměstnavatelů, omezenou dostupností kvalitní veřejně financované péče o malé děti⁵⁴ a nízkým zapojením obou rodičů do péče o děti. Ačkoli ženy tvoří více než polovinu absolventů/ek vysokých škol, tak zůstávají dlouho mimo trh práce. Tato jejich dlouhá absence, související s přerušением práce z důvodu mateřství a péče o dítě, negativně ovlivňuje jejich kvalifikaci a osobní rozvoj v důsledku nižší pracovní praxe a zkušeností i ztráty osobních kontaktů.⁵⁵ To se pak ve značné míře odráží na existujících rozdílech na trhu práce mezi muži a ženami. Většina žen se poté proto vrací do pracovního života často se značnými obtížemi, velká část žen se stává nezaměstnanými bezprostředně po ukončení rodičovské dovolené.⁵⁶ Zaměstnanost mladých žen s malými dětmi je v evropském srovnání mimořádně nízká.⁵⁷ Dlouhá doba strávená mimo trh práce v souvislosti s narozením dítěte a povinnosti spojené s péčí tak snižuje jak jejich životní spokojenost, tak životní úroveň rodin.

731. Současný systém navíc pravděpodobně i negativně působí na samotnou ochotu žen děti mít,⁵⁸ což přispívá i k velmi nízké plodnosti v ČR.⁵⁹ Ženy v ČR totiž jinak rády pracují, jak dokládají čísla participace bezdětných žen ve věku 25-49 let na trhu práce, která dosahují velmi vysokých hodnot v mezinárodním srovnání, na úrovni 90 %, anebo čísla participace

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Šimečková, M., 2015. Osoby na mateřské a rodičovské dovolené a osoby pečující o osobu blízkou a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>. S. 15-16.

⁵⁵ Adams, R. B. and D. Ferreira (2004): "Women in the Boardroom and their impact on governance and performance", *Journal of Financial Economics* 94, pp291-309.
Adler, R. D.: 2001, 'Women in the Executive Suite Correlate to High Profits', Glass ceiling Research Center, <http://glass-ceiling.com/InTheNewsFolder/HBRArticlePrintablePage.html>
Francoeur, C., Labelle, R. & Sinclair-Desgagné, B. *J Bus Ethics* (2008): "Gender diversity in corporate governance and top management, Vol 81, Issue 1, pp. 83-95. doi:10.1007/s10551-007-9482-. Parrotta P. and N. Smith (2015). Why so few women on board of directors? Empirical evidence from Danish companies 1998-2010, *Journal of Business Ethics*, 2015.

⁵⁶ Bičáková a Kališková, 2015. Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce. IDEA studie 8-2015.

⁵⁷ Eurostat. Pertold-Gebická a Hušek, 2015. Female Labor Force Participation and Childcare Policies. IES Occasional Paper, 1/2015.

⁵⁸ Adsera A. Vanishing Children: From high Unemployment to Low Fertility in Developed Countries. *American Economic Review Papers and Proceedings*. 2005;95 (2):198–193; Adriaan Kalwij, (2010) The impact of family policy expenditure on fertility in western Europe. *Demography*, 2010, vol. 47, issue 2, pages 503-519

⁵⁹ Stastna A., Sprocha B., Kocourkova J. (2016), "The Transition of Childbearing Patterns from the Cohort Perspective in relation to Family Policy: a Comparison of the Czech Republic and Slovakia", *Presented in July 2016 at the EPC2016 conference, Mainz, Germany*.

matek se staršími dětmi školního věku, jež se blíží participaci mužů.⁶⁰ Ženy tak představují cennou část pracovní síly. Nízká pracovní účast žen-matek na trhu práce představuje nejen ušlé příjmy veřejných rozpočtů ve formě daní a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jeden z výzkumů totiž naznačuje, že zastoupení žen v managementu společností je v pozitivní korelaci s jejich výkonem, stejně tak jako s jejich zisky.⁶¹ Ženy také pomáhají firmám lépe porozumět potřebám zákazníků. Snížení genderové nerovnosti a větší zapojení žen v pracovním procesu může přinést prospěch zaměstnancům i zaměstnavatelům a státu zmírnit dopady vlivu stárnutí populace.

Migrace nedopadá negativně
na místní pracovníky

732. Imigranti často spíše doplňují, nežli substituují domácí pracovníky - mohou naopak zvyšovat mzdy domácích pracovníků.⁶² Jsou však substituty domácích pracovníků s nízkou kvalifikací nebo jiných migrantů v sektorech s nízkou kvalifikací.⁶³ Bylo empiricky dokázáno, že v celkovém pohledu migranti neubírají pracovní místa původním obyvatelům ani nesnižují jejich mzdy s výjimkou některých specifických odvětví a profesí.⁶⁴ Pouze v několika málo studiích byly nalezeny mírně negativní důsledky imigrace.⁶⁵

Nejednoznačné dopady
etnické diverzity

733. Odlišné kulturní pozadí přináší různé perspektivy a nápady, schopnosti řešit problémy (heurestiku), a také znalosti globálních trhů a jejich zákazníků, což stimuluje kreativní řešení, potažmo také inovace a pozitivně ovlivňuje výkonnost pracovišť.⁶⁶ Nicméně etnická diverzita je také spojována s komunikačními bariérami, sníženou soudržností a nižší důvěrou.⁶⁷ To může naopak přinášet vyšší náklady na tzv. mezi-kulturní vyjednávání. Dřívější empirické studie využívající regionálních dat ale nachází pozitivní

⁶⁰ Pytlíková. 2015. Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině. IDEA studie 11-2015.

⁶¹ Pytlíková, M. (2015): "Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině". IDEA Short Study 11/2015. ISBN: 978-80-7344-357-3 (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.).

⁶² Peri, G. (2014). Do immigrant workers depress the wages of native workers? IZA World of Labor.

⁶³ Roy, A. S. (1997). Job displacement effects of Canadian immigrants by country of origin and occupation. *International Migration Review*, 31(1), 150–161.

⁶⁴ Cristina Cattaneo, Carlo Fiorio and Giovanni Peri 2015 "What Happens to the Careers of European Workers When Immigrants Take Their Jobs?" *Journal of Human Resources*, July 1, 2015 vol.50: pages 655-693.

Card, D. (1990): „The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market. *David Card. Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 43, No. 2.

Roy, A. S. (1997). Job displacement effects of Canadian immigrants by country of origin and occupation. *International Migration Review*, 31(1), 150–161; Kahanec, M., & Zimmermann, K. F. (Eds.). (2010). *EU labor markets after post-enlargement migration*. Berlin: Springer; Longhi, S., Nijkamp, P., & Poot, J. (2008). The impact of immigration on the employment of natives in regional labour markets: a meta-analysis. In J. Poot, B. Waldorf, & L. van Wissen (Eds.), *Migration and human capital*. Cheltenham: Edward Elgar.

⁶⁵ Borjas, G. J. (2003). The labor demand curve is downward sloping: Reexamining the impact of immigration on the labor market. *Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1335–1374.

⁶⁶ Hong L, Page SE (2001) Problem solving by heterogeneous agents. *J Econ Theory* 97(1):123–163.; Hong L, Page SE (2004) Groups of diverse problem solvers can outperform groups of high-ability problem solvers. *Proc Natl Acad Sci* 101:123–139; Berliant M, Fujita M (2011) The dynamics of knowledge diversity and economic growth. *South Econ J* 77:856–884.; Osborne E (2000) The deceptively simple economics of workplace diversity, vol 21.; Lazear EP (1999) Globalisation and the market for team-mates. *Econ J* 109:15–40.

⁶⁷ Lazear EP (1999) Globalisation and the market for team-mates. *Econ J* 109:15–40.

efekt na ekonomickou výkonnost.⁶⁸ Jiné studie využívající individuální data na bázi registru ukazují pozitivní efekt etnické rozmanitosti na inovace a míru exportu,⁶⁹ ale negativní nebo statistický nevýznamný efekt etnické diverzity na výkonnost firem.⁷⁰ Diverzita, a potažmo kreativita je jedním z důležitých prvků potřebných pro ekonomický růst tažený inovacemi (*innovation driven economic growth*).⁷¹

Vhodné typy migrantů
k integraci na trh práce i do
společnosti

734. Určité typy migrantů jsou pro přijímající zemi a ekonomiku prospěšnější, pokud se týká rychlé integrace na trh práce a společnosti a plynulého transferu vědomosti a kreativních schopností na podniky a společnost. Ze čtyř typů migrace, které rozlišujeme – tj. 1) ekonomická migrace pracovníků, 2) migrace rodinných příslušníků v rámci slučování rodin (*family reunion*), 3) migrace studentů a 4) uprchlíků ze zemí zmítaných válkami a politickými konflikty – je ekonomická migrace pracovníků, kteří přicházejí do země za prací, tím nejoptimálnějším typem migrantů, pokud se týká selekce vhodných charakteristik potřebných k integraci do společnosti a zejména pak na trh práce. Tito ekonomičtí migranti jsou většinou mladí, zdraví jedinci s lepšími schopnostmi a vzděláním (a většinou s relativně dobře přenositelným vzděláním).⁷² Imigranti z jazykově a kulturně bližších zemí původu se integrují na trh práce a do společnosti snadněji nežli imigranti z jazykově vzdálenějších zemí.⁷³ Rodinní příslušníci migrující v rámci slučování rodin jsou charakterizováni horší selekcí nežli ekonomičtí migranti, pokud se týká charakteristik vhodných k plynulé integraci na trh práce.⁷⁴

735. Nejméně vhodné charakteristiky z pohledu integrace na trh práce a do společnosti pak mívají skupiny uprchlíků, jelikož za situace absence válečného konfliktu či politických tlaků, by se tito lidé ve velké většině vůbec nestěhovali. Navíc velká část uprchlíků často zažívá traumata, která si s sebou pak v životě nesou a která jim často ztěžují zařazení se jak na trh práce, tak do společnosti jako takové. Přijímání imigrantů v rámci této kategorie uprchlíků, je však povinností každé země v menším či větším měřítku

⁶⁸ Ottaviano, Gianmarco I.P., Peri, Giovanni, 2006. The economic value of cultural diversity: evidence from US cities. *J. Econ. Geogr.* 6, 9–44.

Alesina, Alberto, La Ferrara, Eliana, 2005. Ethnic diversity and economic performance. *J. Econ. Lit.* 43, 762–800.

Sparber, Chad, 2009. Racial diversity and aggregate productivity in US industries: 1980–2000. *South. Econ. J.* 75, 829–856.; Sparber, Chad., 2010. Racial diversity and macroeconomic productivity across US states and cities. *Reg. Stud.* 44, 71–85; Suedekum, Jens, Wolf, Katja, Blien, Uwe, 2009. Cultural Diversity and Local Labor Markets. IZA Discussion Paper No. 4619.

⁶⁹ Parrotta, P., Pozzoli, D. and M. Pytlikova (2014): "The [Nexus between Labor Diversity and Firm's Innovation](#)." *Journal of Population Economics*. Vol. 27, Issue 2, pp 303-364.

Parrotta, P., Pozzoli, D. and D. Sala (2016): Ethnic Diversity and Firms Export Behavior, *European Economic Review*, 2016.

⁷⁰ Parrotta, P., Pozzoli, D. and M. Pytlikova (2014): [Does Labour Diversity affect Firm Productivity?](#) *European Economic Review*, Vol. 66, Pages 144–179.

⁷¹ http://www.lse.ac.uk/researchAndExpertise/units/growthCommission/documents/pdf/Aghion_GrowthDoc_Apr2012.pdf

⁷² Chiswick (1999). Are immigrants favourably self-selected? AEA Papers and Proceedings.

⁷³ Adserà, A. and M. Pytliková (2016): "Language and Migration" In Ginsburg, V. and O. Weber (eds) "[The Palgrave Handbook of Economics and Language](#)". Palgrave Macmillan. February 2016. ISBN 978-1-137-32504-4.

⁷⁴ Chiswick (1999). Are immigrants favourably self-selected? AEA Papers and Proceedings.

vzhledem k závazku dodržování Ženevská konvence o právním postavení uprchlíků. Další možnosti jsou zahraniční studenti, kteří jsou také vhodnými adepty k řízené migraci. V současnosti jsou studenti pocházející ze států mimo EU a studující v ČR po dokončení studia často nuceni ze země odjet. Přičemž se jedná o lidi, kteří by neměli problém s integrací, jelikož za léta studií se seznámili s jazykem, společností a navázali zde společenské kontakty. Např. Spojené státy (USA) považují zahraniční studenty za zdroj vysoce kvalifikované pracovní síly a snaží se je v USA udržet například tak, že jim po dokončení studia poskytují rok na hledání práce a tamní úřady jim v tom aktivně pomáhají. Díky této politice pochází jedna třetina zaměstnaných absolventů technických a přírodních oborů ze zahraničí a mezi absolventy doktorského studia je to dokonce více než polovina. Tito pracovníci se významně podílejí na inovacích, a jsou tedy významným motorem ekonomického růstu USA.⁷⁵

Vhodné prostředí pro plynulou integraci cizinců

736. Další faktory ovlivňující plynulou integraci cizinců na trh práce a do společnosti se týkají také institucí a přístupu většinové populace. Jisté studie naznačují, že negativní postoje většinové společnosti vůči cizincům snižují imigraci.⁷⁶ Obzvláště citliví na tyto postoje pak jsou cizinci z ostatních zemí EU a jiných rozvinutých zemí a z jazykově blízkých zemí a zemí s relativně vzdělanější populací.⁷⁷

1.3 Nerovnosti

Vyšší životní spokojenost je podmíněna nízkými socio-ekonomickými nerovnostmi

737. Jednou z překážek růstu kvality života jsou významné nerovnosti ve společnosti. Průzkumy ukazují, že k vyšší životní spokojenosti lidí (včetně jejich dobrého zdravotního stavu) dochází při nižších socio-ekonomických nerovnostech ve společnosti.⁷⁸

K rozevírání nůžek dochází nejvíce v období hospodářského růstu

738. V čase hospodářské recese se příjmy domácností dolního příjmového decilu (desetina domácností s nejnižšími příjmy) zvyšovaly rychleji, než příjmy domácností horního decilu. Naopak růst příjmů nejbohatší desetiny domácností vykazoval oproti vývoji příjmů nejchudší desetiny vyšší dynamiku v době konjunktury.⁷⁹ Sociální systém tedy tlumí dopady recese na

⁷⁵https://www.thechicagocouncil.org/sites/default/files/report_economic_benefit_retaining_for_eign-born_students.pdf

⁷⁶ Gorinas, Cedric and Mariola Pytlíková (2016): The Influence of Attitudes toward Immigrants on International Migration Forthcoming in the International Migration Review.

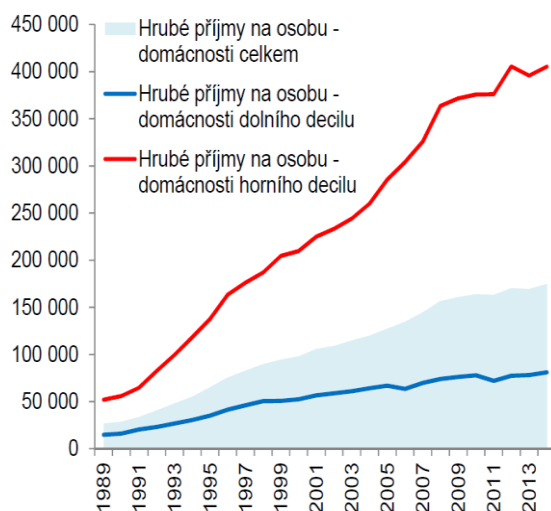
⁷⁷ Ibid.

⁷⁸ HAHEY, Tony, Emer SMYTH, M. Joseph SIRGY a Don RAHTZ. Do subjective indicators measure welfare? Evidence from 33 European societies. European Societies. 2004, vol. 6, issue 1, s. 61-73.; VERME, Paolo. Life satisfaction and income inequality. The review of income and wealth : journal of the International Association for Research in Income and Wealth, 2001, vol. 57, issue 1.

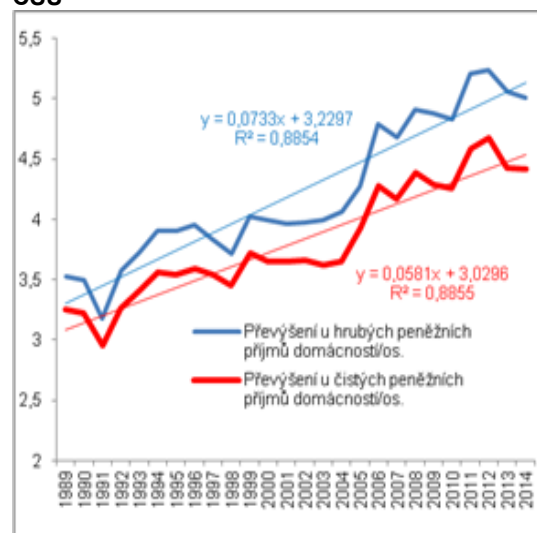
⁷⁹ Vývoj indikátorů nerovnosti. Dubská, Drahomíra a Zeman, Jan. Prezentace na zasedání Rady vlády pro udržitelný rozvoj, 9. 11. 2015, Praha, Lichtenštejnský palác. http://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/jednani_rady/Priloha-c--3_prezentace-D--Dubske.pdf

nízkopříjmové domácnosti, celkově ale pokračuje *rozevírání nůžek* mezi nízko- a vysoko-příjmovými domácnostmi.⁸⁰

Graf 1.2 Roční hrubé peněžní příjmy na osobu desetiny domácností s nejvyššími (červeně) a desetiny s nejnižšími (modře) příjmy (v Kč)

Graf 1.3 Převýšení horního příjmového decilu nad dolním příjmovým deci-lem (hrubé a čisté příjmy, vývoj 1989-2014) Zdroj: D. Dubská, ČSÚ

Vzdělání je „pojistkou“ proti riziku chudoby a sociálního vyloučení rodin

739. Přetrvává velmi dobrá pozice ČR v žebříčku evropských zemí prakticky ve všech indikátorech nerovností zjišťovaných podle SILC⁸¹. Nicméně při pohledu „pod povrch“ jednotlivých indikátorů (např. hodnoty pro různé věkové kategorie, pro muže a pro ženy) je možné identifikovat řadu problémů. V ohrožení jsou zejména děti do šesti let a v pozdějším věku mladí lidé do 18 let – u nich je riziko chudoby nebo sociálního vyloučení jedno z nejvyšších v EU, pokud žijí v domácnostech s nízkou intenzitou práce, popřípadě pokud jejich rodiče mají jen základní vzdělání. Naopak v rodinách, kde mají oba rodiče vysokoškolské vzdělání, je toto riziko pro děti do šesti let v ČR vůči průměru EU velmi nízké. Vzdělání se tak zdá být výrazným faktorem působícím proti riziku chudoby nebo sociálního vyloučení.⁸²

Nejohroženějšími jsou děti, dospívající a také lidé starší 55 let, především seniorky

740. Pokud jde o nedostatek práce a také hmotnou deprivaci, jsou ještě větším riziku vystaveni lidé ve věkové kategorii 55-59 a dále lidé nad 65 let (65+) žijící sami (jde zejména o ženy, kde riziko stoupá s jejich narůstajícím věkem). Nezanedbatelný je i podíl tzv. *pracujících chudých*, tedy lidí, kteří jsou sice zaměstnáni, ale přesto často upadají do chudoby. Ohroženost

⁸⁰ Za roky 1989-2014 stouply hrubé peněžní příjmy na osobu v domácnostech celkem podle dat z rodinných účtů 6,6krát (čisté 6,5krát) a u desetiny nejnižších příjmových 5,5krát (čisté 5,6krát), ale u desetiny nejvyšších příjmových narostly 7,8krát (čisté 7,7krát). Dle výše uvedené analýzy Dubská, Zeman, 2015.

⁸¹ Šetření příjmů a životních podmínek domácností - European Union - Statistics on Income and Living Conditions.

⁸² Eurostat, 28.2.2013. At risk of poverty or social exclusion in the EU27: In 2011, 27% of children aged less than 18 were at risk of poverty or social exclusion. Risk of poverty decreases with increasing education level of parents <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5162014/3-26022013-AP-EN.PDF/f3037078-2e64-47b6-ba81-514c699975c5>

chudobou dětí a mladých lidí, dále skupiny ve věku 55-59 let a také 65+, zejména žen, je v ČR významná. Ve srovnání s průměrem EU je v ČR výrazně vyšší podíl lidí žijících v bytech prostorově poddimenzovaných,⁸³ a to zejména osob ohrožených příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením.⁸⁴

Přetrvávají genderové nerovnosti v různých oblastech společenského života

741. Genderové nerovnosti přetrvávají nejen na trhu práce, ale i v dalších oblastech společenského života. Podle žebříčku EIGE hodnotícího úroveň rovnosti žen a mužů v členských státech EU je ČR v tomto ohledu s hodnotou 43,8 výrazně pod průměrem EU (52,9).⁸⁵ Ve srovnání s průměrem EU zaostává ČR zejména v oblasti ekonomických nerovností, účasti na trhu práce a nízkého zastoupení žen v rozhodovacích a mocenských pozicích. Rozdíl v průměrných mzdách žen a mužů činí 21,6 %, což je jeden z nejvyšších rozdílů v EU. Genderové rozdíly ve mzdách a výpadky z trhu práce z důvodu rodičovství a péči o osobu blízkou se v důchodovém věku projevují ve výrazných rozdílech výše penzí žen a mužů a výrazně vyšším rizikem ohrožení chudobou na straně žen.

Romům, jako národnostní menšině, je potřeba věnovat speciální pozornost při vytváření opatření rozvoje

742. Romové jsou díky své viditelné odlišnosti jednou z nejčastějších obětí diskriminace nejen v ČR, ale i v jiných evropských zemích. Podle výzkumu FRA / UNDP 2012 přes 60 % českých Romů pocítilo v daném roce diskriminaci na základě svého etnického původu. Nerovné postavení se projevuje do oblastí jako je rovný přístup ke vzdělání a službám, nediskriminační prostředí na trhu práce, v oblasti bydlení či přístupu ke zdravotní péči. Romové, ale i další národnostní menšiny mohou čelit vícenásobné diskriminaci, kdy jsou lidé diskriminováni z více než jednoho důvodu. Například uchazečka o zaměstnání může být diskriminována jednak proto, že je Romka, jednak proto, že je absolventkou bez praxe, a navíc proto, že je pečující o děti do 15 let.

1.4 Vzdělávání

Socioekonomického zázemí má značný vliv na vzdělávací výsledky žáků

743. Společenské nerovnosti se projevují i ve vzdělávání. Výzkum PISA pořádaný OECD z roku 2012 prokázal silný vliv socioekonomického původu žáků na jejich studijní výsledky ve vyspělých zemích a konkrétně i v ČR. Výzkum matematické, přírodovědné a čtenářské gramotnosti 15letých žáků pomocí vztahu mezi indexem ESCS (index sociálního, ekonomického a kulturního statusu) a výsledky žáků v jednotlivých gramotnostech určuje míru rovného přístupu ke vzdělání. ČR patří s 51 body k zemím s největším vlivem socioekonomického zázemí na vzdělávací výsledky žáků, hodnota průměru zemí OECD je 39 bodů, přičemž role socioekonomického zázemí

⁸³ V ČR je průměrný počet místností na osobu 1,4, což je podprůměr v rámci EU28, kde činil 1,6 (údaje z roku 2014), SILC - Average number of rooms per person by type of household and income group from 2003, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvho04&lang=en.

⁸⁴ Podle šetření z roku 2014 šlo o 45 % této populace (v EU 30,3 %), z toho dětí do 18 let plných 60,7 % (v EU 39,7 %).

⁸⁵ EIGE, Gender Equality Index 2015: Measuring gender equality in the European Union 2005 – 2012. <http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0215616enn.pdf>.

od roku 2003 posílila.⁸⁶ Konzistentně s tím je v ČR velmi nízká vzdělanostní mobilita: pouze necelých 30 % lidí ve věku 25-44 let s oběma rodiči se středním vzděláním mělo vysoké vzdělání, zatímco v OECD se takto měřená mobilita týkala více než 40 % lidí.⁸⁷ Zpráva Evropské komise⁸⁸ také upozorňuje na vliv socioekonomických nerovností.⁸⁹ Dále identifikuje i další strukturální problémy českého systému vzdělávání, k nimž patří stárnutí učitelů⁹⁰ a nedostatečná prestiž učitelské profese⁹¹ (daná mj. i nízkými platy), nízká kvalita jejich přípravy⁹², příliš raná vnější diferenciací vzdělávacích cest⁹³ a zvyšující se nesoulad společenské poptávky po vzdělávání s jeho nabídkou⁹⁴ aj. Diferencované školství má podle většiny existující empirické odborné literatury nulový nebo negativní efekt na průměrné studijní výsledky žáků, zatímco jen malé množství analýz zjistilo celkově pozitivní efekt, a nesporně dochází v diferencovaném školství ke zvyšování nerovností studijních výsledků.⁹⁵ Zároveň je prokázáno snižování společenské soudržnosti jako důsledek homogenizace vzdělávacích proudů.⁹⁶

Sílí socioekonomická výlučnost nejvíce i nejméně prestižních středoškolských proudů

744. Socioekonomický původ silněji ovlivňuje šance na získání středního vzdělání s maturitou u mladých lidí než u lidí ze starších kohort,⁹⁷ což vede ke stále větší koncentraci dětí z nižších společenských vrstev v učňovském školství.⁹⁸ Numerická a čtenářská gramotnost absolventů nematuritního učňovského vzdělání se v souvislosti s jeho sílící negativní exkluzivitou výrazně snižuje.⁹⁹ Na opačném pólu středního školství, ve víceletých gym-

⁸⁶ PALEČKOVÁ, Jana, Vladislav TOMÁŠEK a kol. Hlavní zjištění PISA (Program for international students assessment) 2012: Matematická gramotnost patnáctiletých žáků. http://www.pisa2012.cz/articles/files/Hlavni_zjisti_jeni_PISA2012.pdf

⁸⁷ OECD. 2016. Education at a Glance 2016. S. 80. Dostupné z: <http://www.oecd.org/edu/education-at-a-glance-19991487.htm>

⁸⁸ Doporučení Evropské komise pro Doporučení Rady k národnímu programu reformy České republiky na rok 2016 a stanovisko Rady ke konvergenčnímu programu České republiky z roku 2016; vydáno dne 18.5.2016.

⁸⁹ „Výsledky vzdělávání jsou obecně dobré, silně je ovlivňuje socioekonomické zázemí studentů. Jasně znepokojivé jsou slabé výsledky vzdělávání mezi znevýhodněnými skupinami, zejména Romy.“; tamtéž. Obdobně také dle národní přílohy mezinárodního šetření PIAAC, www.piaac.cz

⁹⁰ ČSÚ - Vzdělávání – 3.6. Věková struktura učitelů regionálního školství bez řídicích pracovníků - ženy a muži v roce 2013, ČSÚ

⁹¹ Platy učitelů českých základních škol: setrvale nízké a neatraktivní, zdroj: http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Platy_ucitelu/IDEA_Platy_ucitelu_studie.html (16. 8. 2016)

⁹² Mezinárodní šetření OECD TALIS 2013.

⁹³ Jana Straková (ed.), Přidaná hodnota studia na víceletých gymnáziích ve světle dostupných datových zdrojů, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2010

⁹⁴ Viz analýzy vývoje (ne)zaměstnanosti absolventů středních škol na oficiálním portálu MŠMT www.infoabsolvent.cz

⁹⁵ VESELÝ, A., MATĚJŮ, P. Vzdělávací systémy a reprodukce vzdělanostních nerovností. In: In: MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds). 2010. Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení. Praha: SLON. S. 59-62.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ MATĚJŮ, P., ANÝŽOVÁ, P., SIMONOVÁ, N. Vliv osobnostních, rodinných a sociálních faktorů na dosažené vzdělání a úroveň kompetencí. In: STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. 2013. Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumudospělých OECD/PIAAC. S. 118.

⁹⁸ KATRŇÁK, T., SIMONOVÁ, N., FÓNADOVÁ, L. Od diferenciací k diverzifikaci: test MMI a EMI v českém středním vzdělávání v první dekádě 21. století. Sociologický časopis, 2013, 49(4), s. 491-520. S. 515.

⁹⁹ KOUCKÝ, J., ZELENKA, M. Kontext a důsledky vzdělávací expanze: Proměny českého školství, úrovně vzdělání, sociálních nerovností, gramotnosti a uplatnění absolventů. In:

náziích, v letech 2000-2009 vzrostlo zastoupení dětí z rodin s vysokým socioekonomickým statusem, které již tak tvořily většinu.¹⁰⁰ Studium víceletých gymnázií přitom ve srovnání se čtyřletými nevede k významně vyšším čtenářským a matematickým dovednostem u žáků se stejným socioekonomickým statusem, avšak je svými studenty lépe hodnoceno¹⁰¹ a přináší téměř úplnou jistotu přijetí na vysokou školu neohroženě na úroveň studijních kompetencí.¹⁰² Víceletá gymnázia tedy působí jako sociální filtr, který neposkytuje svým studentům lepší matematické a čtenářské dovednosti, a přesto ovlivňuje šance na úspěch v dalším životě.

Lidé studují déle a dochází tak k posunu životních fází

745. Prostor vzdělávání se proměňuje. Mladí lidé déle studují (resp. více lidí studuje VŠ než tomu bývalo dříve), a tak na trh práce nastupují později.¹⁰³ Dochází celkově k posunu životních fází (věk rodičů při narození dítěte, věk odchodu do důchodu i střední délka života). Vzdělávací systém na to není připraven, neboť mnohé specializované druhy středního školství jsou tradičně nastaveny jako konečný stupeň vzdělání, což výrazně snižuje šance jejich absolventů na uplatnění. (Míra nezaměstnanosti osob se středním vzděláním bez maturity je trvale významně nižší než lidí s maturitním vzděláním, a ještě výrazněji nižší než lidí s vysokým vzděláním.¹⁰⁴). Původně totiž absolventi SŠ následně již nastupovali na trh práce; takováto ambice je ovšem v době digitalizace již nemožná. Existuje robustní evidence, že užší odborné vzdělání sice zvyšuje šance na uplatnění v mládí, nicméně všeobecné vzdělání napomáhá k setrvání na trhu práce ve vyšším věku, neboť poskytuje více kompetencí potřebných k přizpůsobení se změnám prostředí.¹⁰⁵ Lidé více než dříve po maturitě ještě studují VŠ. Navíc, zdroj znalostí se dnes posouvá mimo školu, ta ovšem zatím neplní funkci správného zpracování těchto neformálních znalostí.

STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. 2013. Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD/PIAAC. S. 213.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ STRAKOVÁ, J. Přidaná hodnota víceletých gymnázií ve světle dostupných datových zdrojů. In: MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds). 2010. Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení. Praha: SLON. S. 130-149.

SIMONOVÁ, N., SOUKUP, P. Působení primárních a sekundárních faktorů sociálního původu při přechodu na vysokou školu v ČR: výsledky výzkumu PISA-L. In: MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds). 2010. Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení. Praha: SLON. S. 130-149.

¹⁰² SIMONOVÁ, N., SOUKUP, P. Působení primárních a sekundárních faktorů sociálního původu při přechodu na vysokou školu v ČR: výsledky výzkumu PISA-L. In: MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds). 2010. Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení. Praha: SLON. S. 130-149.

¹⁰³ V r. 2015 mělo v ČR 31 % lidí ve věku 25-34 let vysoké vzdělání oproti pouhým 14 % v r. 2005.

OECD Data – Education – Education attainment – Population with tertiary education. Dostupné na: <https://data.oecd.org/education.htm>

¹⁰⁴ ČSÚ: Trh práce v ČR - časové řady - 1993 – 2015. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/403r-k-mira-nezamestnanosti-dle-vekovych-skupin-a-vzdelani-r2otx8yu4p>

¹⁰⁵ Tento vztah je nezávislý na věku, úrovni vzdělání, fyzické náročnosti práce a řadě dalších kontrolovaných faktorů. Zdrojem jsou mezinárodní data i několik zemí zvlášť.

HANUSCHEK, E. A., SCHWERDT, G., WOESSMANN, L. a ZHANG, L. General Education, Vocational Education, and Labor-Market Outcomes over the Life-Cycle. Hoover Economics Institution, Economics Working Paper 15113. 2015.

Veřejné výdaje na vzdělávání jsou relativně nízké

746. V investicích do vzdělávání je země na pomyslném chvostu států OECD a v mezinárodním srovnání i v porovnání se sousedy se v ČR výrazně pomaleji zvyšuje podíl vysoce vzdělaných lidí. Pro ilustraci, ČR vydává na vzdělání 3,4 procenta hrubého domácího produktu (rok 2013), pro srovnání průměr zemí OECD je 4,8 procenta.¹⁰⁶ Ve výdajích na žáka/studenta (od základního po terciální vzdělávání) vydává ČR ročně 7493\$ (upraveno dle PPP), kdežto průměr OECD je 10493\$.¹⁰⁷ V žebříčku členských států Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) je tak na posledních příčkách. V podílu obyvatel s terciárním vzděláním se ČR také nachází výrazně pod průměrem zemí OECD.¹⁰⁸

Nárůst počtu soukromých základních škol

747. Velmi problematickým trendem posledních let je rozšiřování soukromého základního školství, které je v příkrém rozporu s rovnými šancemi dětí na získání vzdělání, a to na samém počátku jejich vzdělávacích drah. Podíl žáků v soukromých základních školách na celkovém počtu žáků dané úrovně vzdělávání od roku 2005/2006 kontinuálně roste (počet žáků v soukromých základních školách se v letech 2010–2015 zvýšil o 64 %, přičemž s každým rokem se absolutní nárůst zrychloval¹⁰⁹) a v roce 2015/2016 dosáhl 1,4 %.¹¹⁰ Oproti tomu podíl studujících na soukromých středních školách dlouhodobě stagnuje na úrovni mezi 12 a 14 %. Zastoupení studentů soukromých vysokých škol, k nimž se nicméně neváže pověst elitního vzdělávání, naopak v posledních letech klesá a v roce 2015/2016 činilo 11 %.¹¹¹

1.5 Zdraví

Nerovnosti v průměru se prodlužující střední délce život jsou značné

748. Dlouhodobě u nás klesá standardizovaná úmrtnost. S tím souvisí i rostoucí naděje dožití při narození, která v roce 2013 byla 75,2 let u mužů a 81,1 let u žen.¹¹² Tento ukazatel ale významně ovlivňují sociální determinanty zdraví a s nimi související nerovnosti v oblasti zdraví. Např. naděje dožití ve 30 letech věku muže s vysokoškolským vzděláním je o 16,8 roku delší než pro muže s dokončeným pouze základním vzděláním.¹¹³

Zdraví lidí je negativně ovlivněno nezdravým způsobem života

749. Nejčastější příčinu úmrtí v ČR představují všeobecně chronická neinfekční onemocnění, především nemoci oběhové soustavy, které v roce 2013 představovaly 47 % všech zemřelých (za více než polovinou těchto úmrtí stojí *ischemické nemoci srdce*). Druhou nejčastější příčinou úmrtí

¹⁰⁶ Education at Glance 2016, OECD (2016), Table B4.1 Total public expenditure on education (2013)

¹⁰⁷ Education at Glance 2016, OECD (2016), Table B1.1 Annual expenditure per student by educational institutions for all services (2013) In equivalent USD converted using PPPs for GDP, by level of education, based on full-time equivalents

¹⁰⁸ Education at Glance 2016, OECD (2016).

¹¹⁰ MŠMT. Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/16. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2005-06-2015-16>

¹¹¹ Ibid.

¹¹² ÚZIS (2014). Demografie – Zemřelí 2013, str. 8. <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/demografie>.

¹¹³ Zatímco u průměru vybraného vzorku 14 zemí OECD tento rozdíl činil pouze 7,8 roku. Údaje za rok 2010, dle publikace OECD Health at a Glance 2013.

jsou dlouhodobě zhoubné novotvary (24,8 % v roce 2013) a dále nemoci dýchací soustavy (6,3 % v roce 2013). Ve výše uvedeném existují podstatné rozdíly mezi muži a ženami. Nemoci oběhové soustavy jsou častější příčinou úmrtí u žen než u mužů (51,8 % úmrtí žen oproti 43,0 % úmrtí mužů), muži naopak častěji umírají na zhoubné novotvary (27,3 % oproti 22,3 %).¹¹⁴ Zdravotní stav populace je negativně ovlivněn faktory životního prostředí (**Udržitelný rozvoj sídel a území**) a především také prevalencí rizikových faktorů (nadváha a obezita, kouření, konzumace alkoholu, stres, nedostatečná pohybová aktivita a špatná kvalita a složení potravin),¹¹⁵ která je v ČR ve srovnání s vyspělými státy¹¹⁶ velmi vysoká, a to již u dětí a mladistvých.¹¹⁷

Lidé se dožívají vyššího věku, ale počet let prožitých ve zdraví stagnuje

750. Od roku 2010 se příliš nedaří zvyšovat délku života prožitého ve zdraví. Celkový průměrný počet let prožitých ve zdraví byl v tomto roce v ČR u žen 64,5 roku a u mužů 62,2 roku, v roce 2014 pak 65 let u žen a 63,4 let u mužů.¹¹⁸ Toto číslo se pohybuje mírně nad průměrem EU28,¹¹⁹ ale pod hodnotami z roku 2010 dosahovanými např. ve Švédsku (pro srov. viz Graf 1.4). Rostoucí střední délka života tedy pouze prodlužuje život v nemoci či se zdravotním omezením, což nepřispívá ke kvalitě života obyvatel jako takové. Představuje také zátěž pro zdravotní a sociální systém a ekonomiku společnosti. Některé statistiky dokonce uvádějí, že se délka prožitá ve zdraví v ČR neprodloužila již od 60. let 20. století.¹²⁰

Graf 1.4 Za 50 let se prodloužil průměrný věk mužů v ČR o 7,6 let, tzn. podobně jako ve Švédsku (zde o 8,1). V ČR se ale o toto prodloužení zasloužilo v plné míře prodloužení života, které prožíváme v nemoci (nárůst o 8,2 let), zatímco doba prožitá ve zdraví se u mužů v ČR dokonce snížila o 0,6 roků. Ve Švédsku se na celkovém prodloužení délky života naopak podílelo prodloužení délky života prožitého ve zdraví (nárůst o 9 let), délka života prožitá v nemoci se dokonce zkrátila o téměř 1 rok. Podobná situace je i u žen. Zdroj: sekce NH MZ ČR

¹¹⁴ ÚZIS (2014). Demografie – Zemřelí 2013, str. 8-9. <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/demografie>.

¹¹⁵ Zpráva o zdraví obyvatel České republiky. Ministerstvo zdravotnictví, 2015. http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zprava-o-zdravi-obyvatel-ceske-republiky2014-9420_3016_5.html,

¹¹⁶ V souladu s Cílem udržitelného rozvoje č. 3: *Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkolí věku* je úkolem 3.4 *Do roku 2030 snížit pomocí prevence a léčby o třetinu předčasnou úmrtnost na nepřenosné choroby; podporovat duševní zdraví a duševní pohodu*; úkolem 3.5 *Posílit prevenci a léčbu užívání návykových látek, včetně užívání narkotik a škodlivého užívání alkoholu* a úkolem 3.a *Posílit uplatňování rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace (WHO) o kontrole tabáku ve všech zemích dle potřeby*.

¹¹⁷ viz např. studie Health Behaviour in School-aged Children (HBSC). <http://www.hbsc.upol.cz/>.

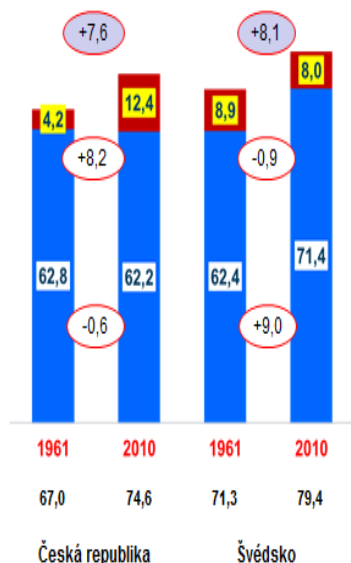
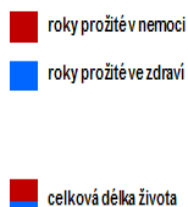
¹¹⁸ Eurostat, <http://ec.europa.eu/health/dyna/echi/datatool/index.cfm?indlist=40a>.

¹¹⁹ http://ec.europa.eu/health/state/docs/health_glance_2014_en.pdf, str. 17-20.

¹²⁰ Zpráva o zdraví obyvatel České republiky. Ministerstvo zdravotnictví, 2015, str. 15-18. http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zprava-o-zdravi-obyvatel-ceske-republiky2014-9420_3016_5.html,

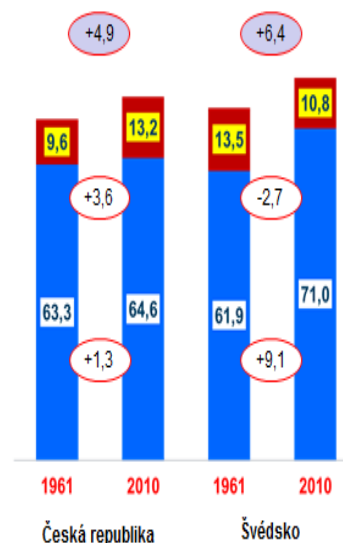
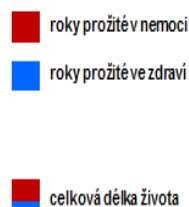
Délka života v ČR
a ve Švédsku

MUŽI

Délka života v ČR
a ve Švédsku

ŽENY

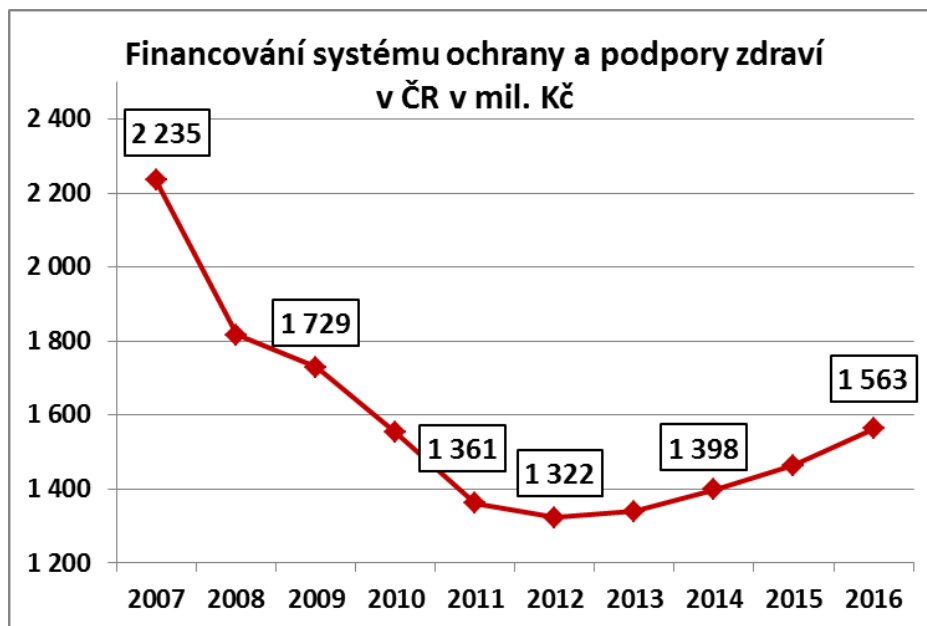
Prodloužení délky života ve zdraví možné díky veřejné podpoře zdraví

751. Cesta k prodloužení délky života ve zdraví vede přes primární prevenci nemocí, ochranu a podporu zdraví a ovlivnění hlavních determinant zdraví.¹²¹ Veřejné výdaje investované do podpory zdraví představují jen zlomek celkových veřejných výdajů na zdravotnictví (řádově jen 1 %) a jejich vývoj v posledních deseti letech nebyl příliš pozitivní (viz graf 6). Výdaje na zdravotnictví jsou v ČR dlouhodobě nižší, než je průměr zemí OECD (v roce 2013 7,1 % HDP v ČR oproti průměru OECD 8,9 % HDP).¹²²

¹²¹ Zdraví 2020 – Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí. Ministerstvo zdravotnictví. 2014. http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zdravi-2020-narodni-strategie-ochrany-a-podpory-zdravi-a-prevence-nemoci_8690_3016_5.html.

¹²² Dle Country Note - Czech Republic - OECD Health Statistics 2015. Rozdíl není způsoben jen nižšími soukromými výdaji na zdravotnictví, ČR je pod průměrem zemí OECD i v podílu veřejných výdajů na zdravotnictví k HDP: v roce 2013 v ČR 6,0 % HDP, průměr OECD 6,5 % HDP.

Graf 1.5 Veřejné výdaje investované do podpory zdraví. Nezahrnuje náklady na dotační programy Ministerstva zdravotnictví v rozsahu cca 23 mil. Kč (pro rok 2016). Zdroj: sekce NH MZ ČR

Lékařského personálu je dostatek, ale ne ve všech oblastech a ten navíc stárne

752. Dle analýz ÚZIS¹²³ jsou počty lékařů v ČR aktuálně poměrně stabilizované - aktivní úvazky mírně narůstají (ročně o 1,4%). Odhadovaný nedostatek minimálně 1000 úvazků chybějících lékařů pokrývají přesčasy, úvazky jednoho pracovníka větší než 1 atd. U zdravotních sester dochází už nyní k propadu aktivních úvazků dostupných po segmentech péče, a to zejména u péče akutní. Trend je dlouhodobější a je částečně způsoben počínajícím nedostatkem sester, ale z velké části také přechodem sester z úvazků v lůžkové péči k ambulantní péči (tam sester v čase přibývá). V některých regionech tak může docházet ke krizovým situacím. Dle prediktivních modelů Ministerstva zdravotnictví distribuce věku lékařů není optimální. U některých specializací můžeme hovořit přímo o demografickém ohrožení (průměrný věk nad 57 let) a je nezbytné je omladit. Odhadem do roku 2019 budou očekávané počty absolventů lékařských fakult pokrývat úbytky z důvodu odchodu lékařů do důchodu. Po uvedeném horizontu predikce ukazuje pokles počtu lékařů – bude tedy třeba navýšit počty absolventů lékařských fakult.

1.6 Kultura

Podceňování kulturní a mediální politiky je rizikem

753. Rizikem pro soudržnost společnosti je podceňování kulturní a mediální politiky státu. Zejména rezignace státu na uplatňování vlivu v oblasti estetické i etické výchovy, rozvíjení kompetencí kulturního publika a mediální gramotnosti a tlaku na zachování vysoké úrovně kvality médií. Stejnou váhu ale má i zanedbání péče o budování a udržování kulturně založené národní a státní identity. Úspěšně, byť často mimo veřejnou podporu, se rozvíjí diverzifikovaná, kvalitní kulturní a umělecká tvorba i kulturní

¹²³ Reference bude doplněna po představení výsledků analýz ministrem zdravotnictví.

kontakty se zahraničím. Dědictvím 90. let zůstalo zpochybňování legitimacy kulturní politiky a ideologický důraz na prioritu soukromého vlastnictví na úkor uznání potřeby ochraňovat a podporovat sdílené kulturní hodnoty. Přetrvává rovněž představa o nezbytnosti produkovat finanční zisk v kultuře a umění, objevily se dokonce věcně mylné argumenty ztotožňující podporu kultury s neoprávněným ovlivněním ekonomické soutěže. Menšinová kulturní politika zůstává v zajetí zastaralých konstruktů menšinových etnik a nerozlišuje mezi potřebou udržení kulturní identity autochtonních etnik na jedné straně a potřebou kulturní integrace nově příchozích menšin na straně druhé.

Nedostatek finančních zdrojů

754. Prosazování cílů a úkolů státní kulturní politiky je dlouhodobě omezo-
váno nedostatkem finančních prostředků na jejich realizaci, což souvisí s
celkovým podfinancováním kulturního sektoru a absencí alternativních
zdrojů. Stát nemá vytvořeny mechanismy, jak využívat nové
a životaschopné iniciativy v oblasti kultury, a tím obnovovat a rozšiřovat
institucionální strukturu kulturního života.

Výrazná většina zaměstnan-
ců v oblasti kultury pobírá
podprůměrnou mzdu

755. V roce 2014 bylo v kultuře zaměstnáno celkově zhruba na 150 tis. lidí
(přibližně 2,1 % z celkového počtu zaměstnanců v ekonomice). Počty osob
pracujících v oblasti kultury se od roku 2012 nijak výrazně nezměnily,
nicméně lze pozorovat vzestupnou tendenci v počtu zaměstnanců, kteří
pracují v odvětvích s nižší než průměrnou mzdou.¹²⁴ Ta byla v roce 2014
mírně pod celostátním průměrem. I přesto lze v jednotlivých sektorech sle-
dovat výrazné rozdíly. Zatímco v oblasti audiovizuální a interaktivní techni-
ky byl průměrný měsíční příjem vyšší než 40 tis. Kč, tak v oblasti kulturního
dědictví nedosahovala průměrná měsíční mzda ani poloviny. Celkově platí,
že více než 77 % zaměstnanců v sektoru kultury pracuje v odvětvích s nižší
než celostátní průměrnou mzdou.¹²⁵

Zájem lidí o kulturu stoupá
stejně, jako veřejné investice
do ní

756. V oblasti kultury lze pozorovat od roku 2011 postupný nárůst výše
finančních zdrojů, které do sektoru „přitékají“. V roce 2014 bylo z veřejných
rozpočtů na kulturu (včetně vztahů s církvemi a náboženskými společnostmi)
vyčleněno téměř 35,9 mld. Kč, což představovalo meziroční nárůst
o 3,6 %. Celkově tak do kultury přiteklo přibližně 2,15 % veřejných rozpočtů.
Z hlediska makroekonomiky se kultura na vývoji HDP v roce 2014 podí-
lela zhruba 1,4 %, přičemž tato výše se od roku 2010 výrazně nemění.¹²⁶
Pozitivní vývoj zaznamenává celková návštěvnost kulturních institucí, která
se mezi lety 2013 a 2014 zvýšila o 5,7 %, což mimo jiné souvisí se zpří-
stupňováním památkových objektů veřejnosti. Průběžně také stoupá počet
kulturních akcí, které se v ČR konají.¹²⁷

¹²⁴ Sledované údaje z Výsledků účtu kultury ČR za roky 2011-2014.

¹²⁵ Výsledky účtu kultury ČR za rok 2014. ČSÚ a NIPOS, Praha 2016

¹²⁶ Výsledky účtu kultury ČR za rok 2014. ČSÚ a NIPOS, Praha 2016.

¹²⁷ Kultura České republiky v číslech. Vybrané údaje ze statistických šetření. NIPOS, Praha 2016.

2 Udržitelný hospodářský model

2.1 Hospodářské instituce

Česká republika hraje druhou evropskou ligu ekonomické výkonnosti.

757. Pozice české ekonomiky mezi západní a východní Evropou se za posledních 200 let nezměnila a Česká republika ji zaujímá i dnes.¹²⁸ Je na čele pomyslného pelotonu bývalých postkomunistických států, ale země ekonomického jádra EU (Německo, země Beneluxu, Francie a Velká Británie) jsou výkonnostně daleko vpředu.

Českou ekonomiku silně ovlivňuje dění v zahraničí.

758. Česká republika je otevřená, v rámci EU středně velká ekonomika, citlivá na dění v globální ekonomice. Patří do skupiny zemí navázaných hospodářsky na Německo. To je dlouhodobě našim největším obchodním partnerem. Pro srovnání: Seřadíme-li naše obchodní partnery podle objemu obchodu, pak objem německého dovozu k nám je větší, než dvou následujících zemí dohromady a objem vývozu do Německa dokonce tří následujících zemí dohromady. Téměř polovina nefinančních podniků a téměř celý bankovní sektor jsou součástí nadnárodních společností. Závislost České republiky na zahraničních zdrojích ilustruje dobře například oblast výzkumu a vývoje. Třetina zdrojů pochází z evropských fondů a třetina hodnoty připadá na projekty realizované ve firmách se zahraničním vlastníkem.

Česká ekonomika se v roce 2015 vrátila na předkrizovou ekonomickou úroveň roku 2008

759. Výkonnost ekonomiky měřená pomocí hrubého domácího produktu (HDP), který je peněžním vyjádřením vytvořené hodnoty zboží a služeb v určitém období na daném území, mírně rostla již před vstupem do EU v roce 2004. V letech 2004 až 2007 silný hospodářský růst kulminoval. Mezi lety 2009 a 2014 následovaly propad a stagnace hospodářské výkonnosti v důsledku světové krize a domácí fiskální politiky. V roce 2015 HDP opět výrazně vzrostl díky nízké ceně komodit a jednorázovému dočerpání evropských dotací.¹²⁹ Tehdy reálný HDP na osobu, tedy ekonomická úroveň země po odečtení vlivu, který na statistiky mají měnící se ceny, dosáhl opět úrovně roku 2008.

8 % HDP vytvořeného v ČR se nespotřebuje v ČR, ale v zahraničí

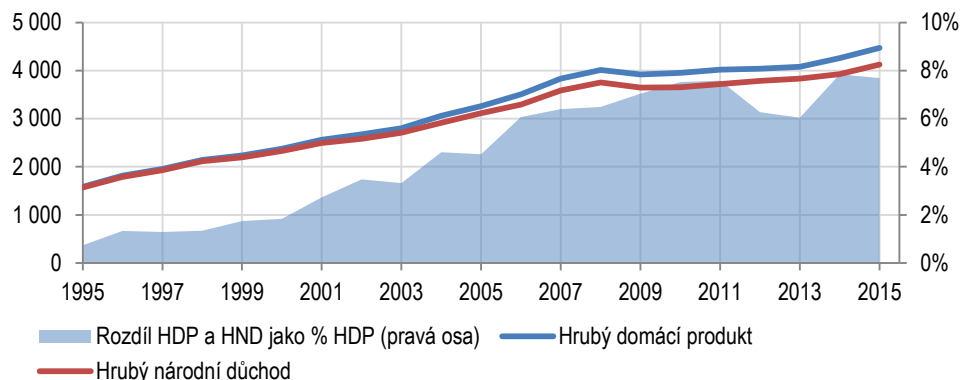
760. Druhou stranou mince ekonomické výkonnosti je vedle HDP (kolik vyprodukuje) strana příjmů, tedy kolik za tuto produkci inkasujeme. Příjmovou stránku ekonomiky lze vyjádřit hrubým národním důchodem (HND). To je objem spotřebovaných primárních příjmů z práce i z kapitálu všech občanů země v daném období. Oproti HDP tedy HND není vázán na území, ale na státní příslušnost příjemce. Rozdíl mezi HDP a HND v ČR se zvětšuje. Průměrné tempo přírůstku HDP v letech 1995–2015 činilo 5,3 %, zatímco HND pouze 5 %. V roce 2015 tak byl HND již téměř o 8 % nižší než HDP, což je třetí nejvyšší hodnota v EU28 za Lucemburskem a Irskem, které mají výjimečnou strukturu ekonomiky s velmi vysokým podílem zahraničních společností. Ukazatel hrubého národního důchodu, tj. jaký ob-

¹²⁸ The Maddison-Project, <http://www.ggd.net/maddison/maddison-project/home.htm>, verze z roku 2013.

¹²⁹ OECD Country Survey Czech Republic 2016

jem zboží a služeb je v ekonomice spotřebován a investován, je důležitým doplňkem ukazatele HDP (viz Graf 2.1).

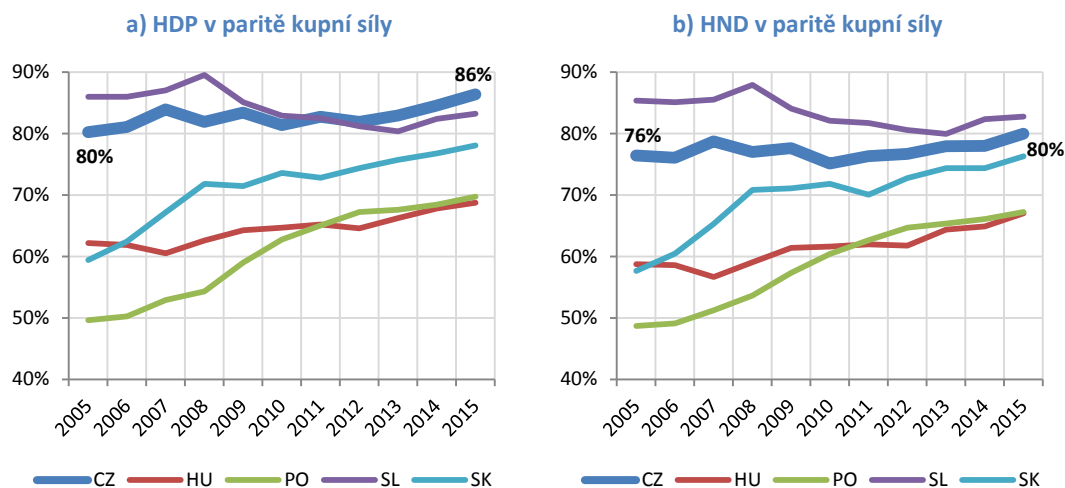
Graf 2.1 Hrubý domácí produkt, hrubý národní důchod a jejich rozdíl jako procento HDP [miliardy Kč v běžných cenách]. Zdroj: Databáze AMECO.

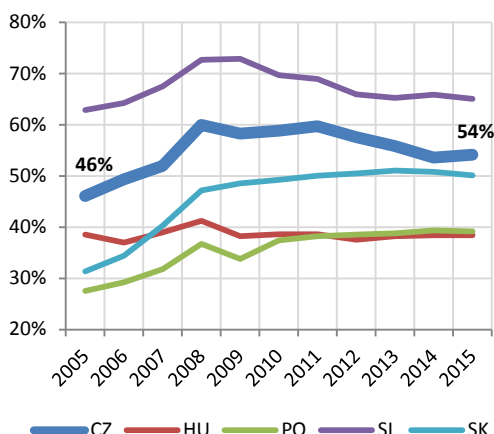
Česká republika se od vstupu do EU mírně přiblížila k průměrné ekonomické úrovni unie

761. Česká republika se mezi lety 2005 a 2015 přibližovala k průměrné ekonomické úrovni EU, měřené v HDP na osobu v paritě kupní síly (očištěné o rozdílné cenové hladiny), viz Graf 2.2, sekce [a] a [b]) i podle směnného kurzu (sekce [c] a [d]). V HDP na osobu měřeném v paritě kupní síly jsme šestnáctí, v HND osmnáctí v EU.

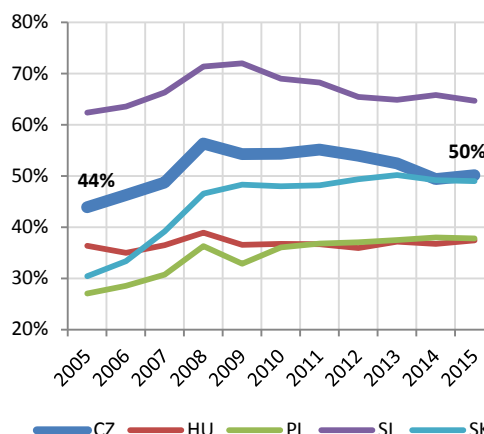
Graf 2.2 Relativní ekonomická úroveň. [V běžných cenách podle parity kupní síly na osobu, EU28 = 100%]. Zdroj: Databáze AMECO, vlastní výpočty.

c) HDP v nominálním kurzu

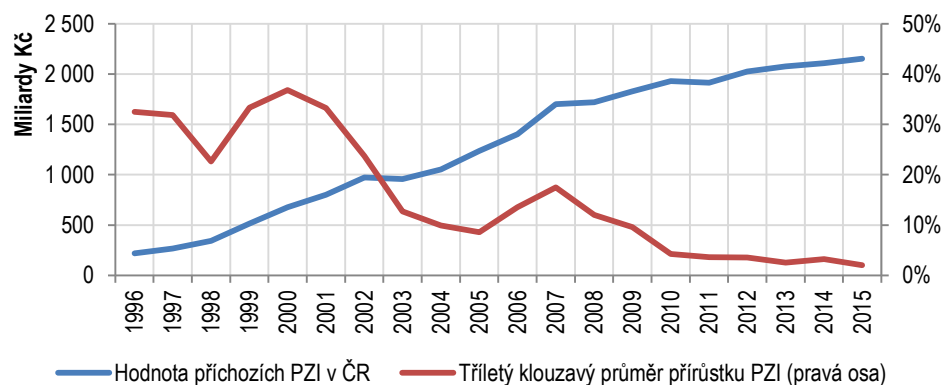
d) HND v nominálním kurzu

Hlavním faktorem silného růstu byly investice ze zahraničí

762. Silný ekonomický růst mezi lety 2000 a 2008 táhl především příliv přímých zahraničních investic (PZI). Zahraniční podniky kupovaly podíly v českých firmách nebo u nás zakládaly výrobu na zelené louce. S nimi přicházel kapitál, know-how a podniková kultura. Byla to výjimečná a v dohledné době neopakovatelná situace. Došlo k ní díky skokovému zapojení České republiky do globálních ekonomických řetězců. Investoři využili potenciál růstu a dosáhli vysokých výnosů dosažitelných u rychle rostoucích ekonomik (viz Graf 2.1 do roku 2008). Tyto výnosné investiční příležitosti se však již vyčerpávají a růst objemu PZI klesá, což ilustruje Graf 2.3.

Graf 2.3 Hodnota přímých zahraničních investic v ČR a její přírůstek. Zdroj: Databáze ČNB, vlastní výpočet.

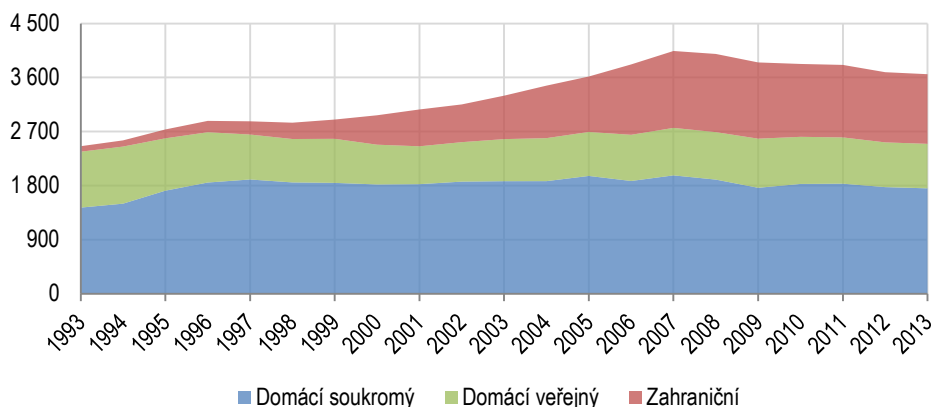

Čistě domácí část ekonomiky od 1993 téměř nerostla

763. Dokladem růstu taženého zahraničními investicemi je také vlastnická skladba hrubé přidané hodnoty (HPH), tedy rozdílu mezi hodnotou vlastní produkce firmy a zdroji a polotovary, které sama nevyprodukuje a musí je nakoupit. Graf 2.4 ukazuje, že tvorba HPH obou domácích sektorů – veřejného i soukromého – očištěná o inflaci se mění jen málo. Růst HPH nejpozději od roku 1996 spočíval zejména na firmách pod zahraniční kon-

trolou (červená barva v grafu). HPH je statisticky téměř shodná s HDP, v ČR tvoří dlouhodobě přibližně 90 % HDP.

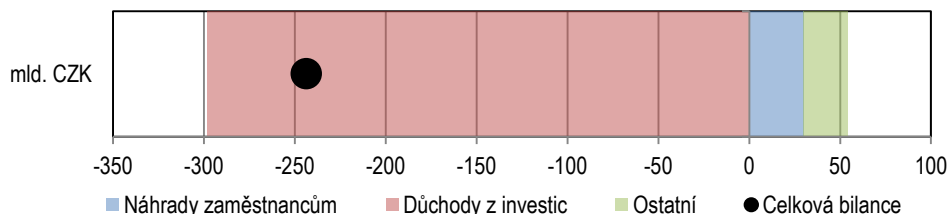
Graf 2.4 Skladba hrubé přidané hodnoty (ve stálých cenách dle deflátoru) podle vlastnictví. Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Zahraniční firmy jsou důležitým prvkem české ekonomiky

764. Rozsah podnikání firem se zahraničními vlastníky v ČR ilustruje bilance primárních důchodů. Ta vznikne, když porovnáme příjmy českých občanů a firem ze zahraničí a naopak příjmy zahraničních občanů a firem z ČR. Výsledkem je, že na mzdách a v kategorii ostatní si Češi v zahraničí vydělají více, než cizinci u nás a naopak zahraniční vlastníci získají z ČR mnohem více dividend a zisků, než čeští vlastníci firem a kapitálu obecně ze zahraničí. Rozdíl je téměř 300 miliard korun, tj. přibližně 6,7 % HDP (viz Graf 2.5). Se zahraničními investicemi přichází nové *know-how* a možnost zapojit se do nadnárodních hodnotových řetězců. Zahraniční firmy jsou také největším jednotlivým plátcem daně z příjmu právnických osob. Mezi dvaceti největšími plátcí této daně jich v roce 2014 bylo šestnáct. Těchto šestnáct firem dohromady zaplatilo téměř 23 miliard korun, tj. téměř 28 % z celkového objemu daně odvedené v uváděném roce.¹³⁰

Graf 2.5 Bilance primárních důchodů podle typu důchodu v roce 2015. Záporné číslo značí odtok do zahraničí, výsledná čísla jsou dílčí bilance (net). Zdroj: Databáze ARAD, ČNB

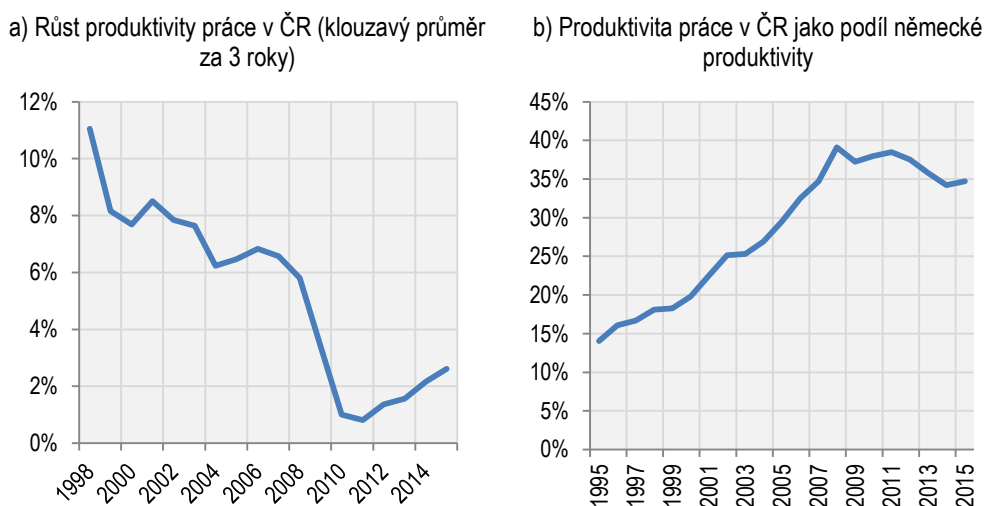
Růst produktivity práce po krizi zpomalil z průměrných 8 % na 2 % ročně

765. Česká republika zaznamenala v posledních dvou dekadách významný růst produktivity práce. Produktivita práce je jednoduše vypočtena jako HDP rozpočítaný na počet odpracovaných hodin všemi pracovníky v ekonomice. Nepopisuje tedy přímo efektivitu práce, ale finanční hodnotu produktu připadající na jednu odpracovanou hodinu. Z přibližně 166 Kč na

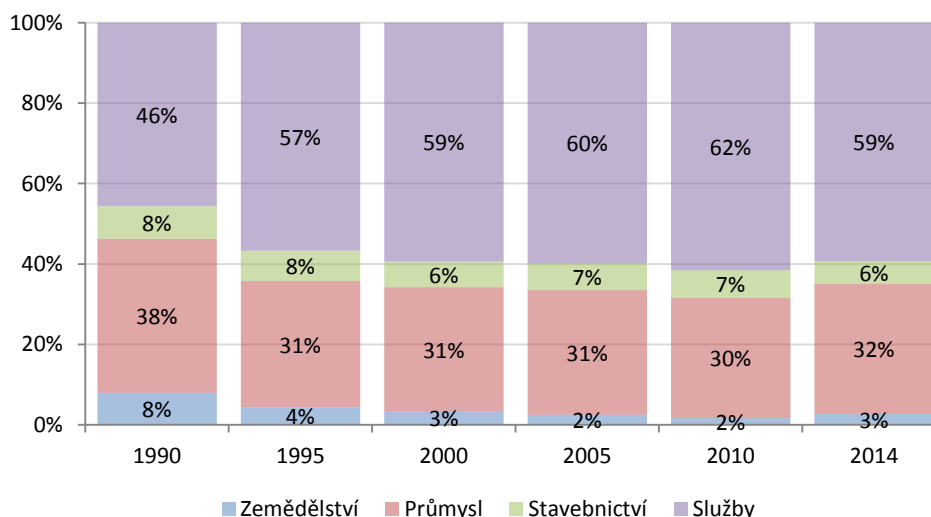
¹³⁰ Ministerstvo financí ČR.

odpracovanou hodinu v roce 1995 na téměř trojnásobnou hodnotu 485 Kč v roce 2015.¹³¹ Zprvu rychlý růst produktivity, který na přelomu tisíciletí dosahoval až 10 % ročně, však kvůli krizi po roce 2008 výrazně zpomalil a ustálil se na průměru 2 % ročně, oproti průměrným 8 % před rokem 2008. Ve srovnání s Německem se ČR v produktivitě práce posunula z úrovně okolo 15 % v roce 1995 na 35 % v roce 2015 s maximem téměř 40 % v roce 2008.

Graf 2.6 Růst a srovnání produktivity práce. Zdroj: AMECO.

Graf 2.7 Odvětvová struktura hrubé přidané hodnoty dle stálých cen mezi lety 1995 až 2014. Zdroj: ČSÚ – http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenkavyber.makroek_prod.

ČR je ekonomikou služeb,
ale s vysokým podílem
průmyslu

766. Odvětvovou strukturu ekonomiky můžeme vyjádřit pomocí podílu základních sektorů – služeb, průmyslu, stavebnictví a zemědělství – na HPH. Největší díl přidané hodnoty v české ekonomice vytvářejí služby (zejména finanční sektor). Po nich následuje průmysl, stavebnictví a nakonec země-

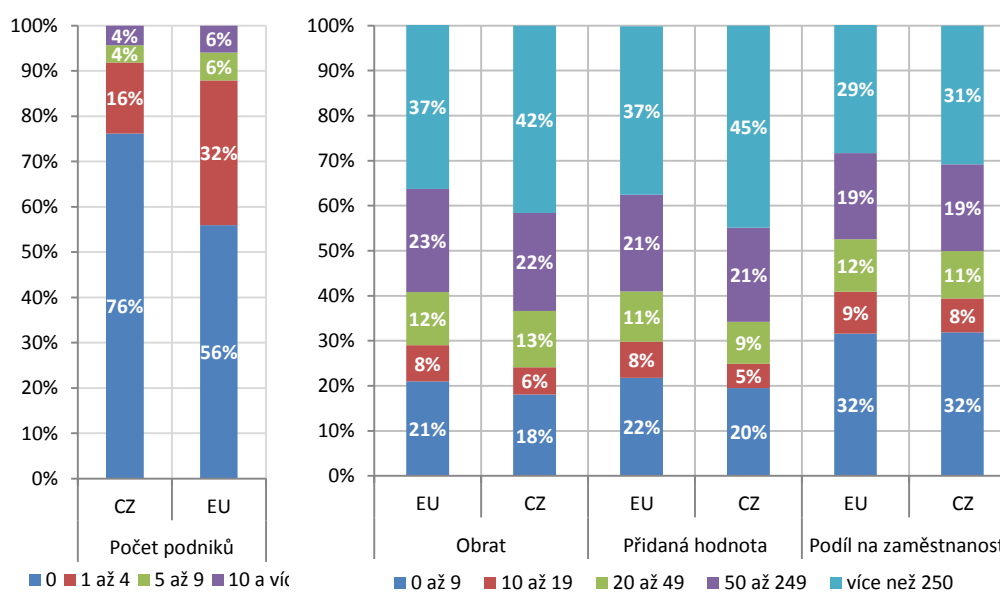
¹³¹ Zdroj: Databáze AMECO Evropské komise. Položka: *Gross domestic product at current prices per hour worked (HVGDPH)*

dělství (viz Graf 2.7). Podíl služeb na HPH během minulých pětadvaceti let stoupl o 13 procentních bodů (p.b.), a to na úkor poklesu podílu průmyslu (o 6 p.b.), zemědělství (o 5 p.b.) i stavebnictví (o 2 p.b.). Podíl průmyslu na HPH v ČR je v České republice nejvyšší z celé Evropské unie (viz dále Graf 2.13).

Páteří české ekonomiky jsou velké podniky

767. Česká ekonomika se ve srovnání se zbytkem Evropské unie vyznačuje nadprůměrným podílem velkých podniků (nad 250 zaměstnanců) na zaměstnanosti a především na přidané hodnotě (Graf 2.8). Naopak podprůměrná je role malých a středních podniků (mezi 10 a 250 zaměstnanci). Mikropodniky pod deset zaměstnanců (včetně osob samostatně výdělečně činných – OSVČ) vytvářejí o trochu méně přidané hodnoty než evropský průměr, tvoří však 96 % všech firem. Žádné zaměstnance nemá (technicky jde o OSVČ) 76 % všech českých firem, oproti evropskému průměru 56 %. Ale ne každá OSVČ podniká na plný úvazek či celoročně: tisíce zaměstnanců si na živnostenský list jen přivydělávají.

Graf 2.8 Struktura podniků podle počtu zaměstnanců v ČR a srovnání s průměrem EU28 (2013). Zdroj: Eurostat.

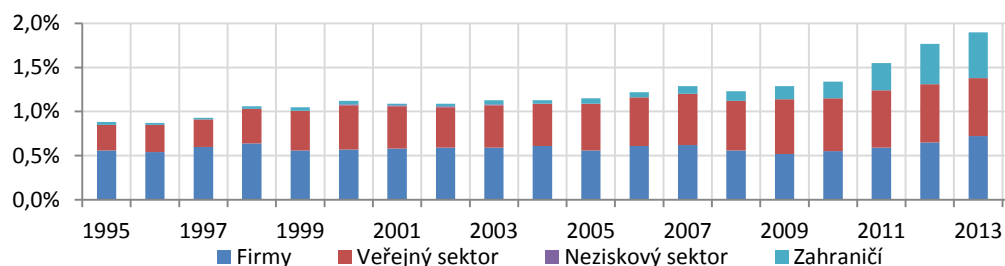
2.2 Inovace

Díky dotacím z EU se podařilo zvýšit výdaje na výzkum a vývoj

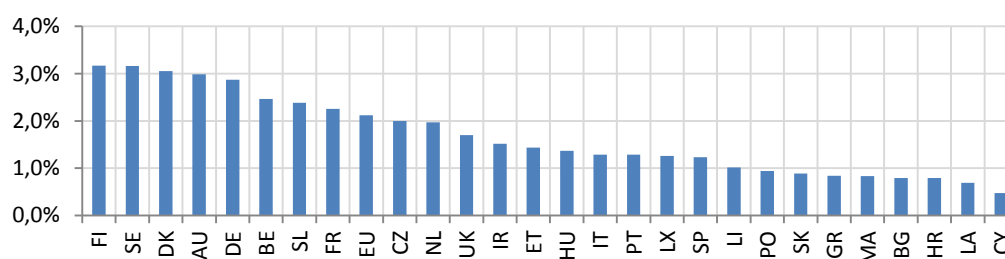
768. ČR v posledních letech výrazně zvýšila hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD). Stouply z méně než 1,5 % HDP v roce 2010 na 2,0 % o tři roky později (viz Graf 2.9 část a). Dostali jsme se tak na devátou pozici v Evropské unii (viz Graf 2.9 b) a těsně pod průměr EU. Hlavním faktorem růstu výdajů na vědu a výzkum (VaV) byly nárůst čerpání peněz z fondů EU. Česká republika používá na vědu a výzkum více evropských fondů (45 eur na obyvatele ročně) než kterýkoli jiný stát unie.

Graf 2.9 Financování VaV (ukazatel GERD) v ČR a ve intra-EU28 srovnání. Zdroj: Databáze Eurostatu.

a) Skladba zdrojů financování VaV (ukazatel GERD) v ČR jako podíl na HDP

b) Hrubé domácí výdaje na vědu a výzkum (GERD) jako podíl na HDP v roce 2014

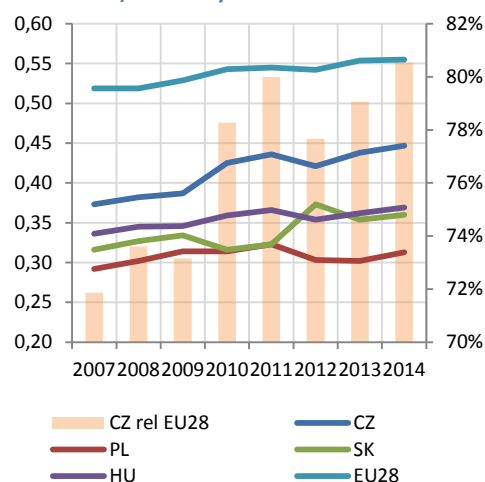

Souhrnné výsledky výzkumu a vývoje nejsou oslnivé, ale zlepšují se

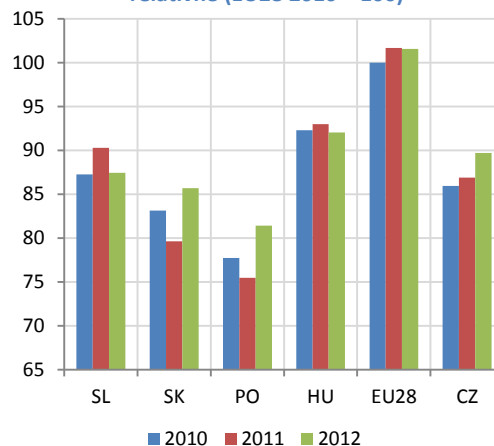
769. Jedním z měřítek efektivity užití vynaložených prostředků na výzkum a vývoj je inovační index.¹³² Vývoj souhrnné části inovačního indexu pro ČR byl od roku 2007 pozitivní jak v hodnotě ukazatele, tak i v relativní pozici vůči EU28, která v roce 2014 přesáhla 80%. Graf 2.10 ukazuje v části (a) vývoj souhrnného inovačního indexu, v části (b) pak vývoj komplementárního Indikátoru inovačních výstupů.¹³³

Graf 2.10 Hodnocení výstupů a struktury VaV v ČR. Zdroje: viz poznámky pod čarou.

a) Souhrnný inovační index

b) Indikátor inovačních výstupů - relativně (EU28 2010 = 100)

¹³² The Innovation Union Scoreboard, dostupné na: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/index_en.htm

¹³³ Innovation Output Indicator, dostupné na: <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/stats/innovation-output-indicator>

Největší část výdajů na výzkum v ČR připadá na automobilový průmysl

770. Výzkum a vývoj v České republice mají jednostranné zaměření. Největší část výdajů na výzkum připadá průmysl (59 % výzkumných aktivit), převážně automobilový, strojírenský a elektrotechniku; po něm následují informační a výpočetní technologie (17 %).¹³⁴ Penězi i počtem pracovníků na výzkum a vývoj nejvíce přispívají společnosti, které vlastní zahraniční subjekty.

Aktivita a druhy podpory výzkumu v podnicích

771. Veřejná podpora výzkumu je dvojitá: přímá skrze dotace na konkrétní projekty a nepřímá pomocí daňových úlev. Nepřímou podporu využívají ze dvou třetin velké podniky (nad 250 zaměstnanců), a to spíše se zahraničním vlastníkem. Naopak přímá podpora míří ponejvíce k malým a středním podnikům, a to spíše v domácím vlastnictví. Vlastní výzkumnou činnost vyvíjí méně než polovina firem s více než deseti zaměstnanci – v Německu jsou to dvě ze tří.

2.3 Hospodaření se zdroji a infrastruktura

Ekonomika ČR je materiálově náročná, i když se zlepšuje

772. Efektivitu využívání materiálních zdrojů lze vyjádřit jako zdrojovou produktivitu, neboli hodnotu produktu, kterou ekonomika vytvoří s omezeným množstvím zdroje. ČR v tomto ukazateli mezi lety 2004 a 2014¹³⁵ zdvojnásobila svou výkonnost z hodnoty 0,5 eura produktu vytvořeného z jednoho kilogramu materiálních zdrojů v roce 2004 na 1 euro o deset let později. I přesto však ve srovnání se zeměmi EU28 patří ČR stále k těm méně efektivním na 20., resp. 21. příčce (2004, resp. 2014) v pořadí zdrojové produktivity.¹³⁶ Následující grafy ukazují materiálovou produktivitu ČR v mezinárodním srovnání (Graf 2.11) a vývoj této produktivity v ČR (Graf 2.12).

Graf 2.11 Orientační srovnání materiálové produktivity zemí EU, HDP v paritě kupní síly/DMC [€ (PPS)/kg]. Zdroj: Eurostat - Resource productivity [env_ac_rp].

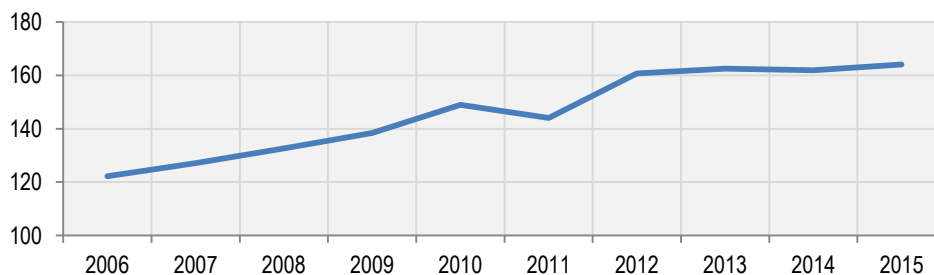

¹³⁴ INKA TC TAČR

¹³⁵ Poslední dostupná data jsou k roku 2014

¹³⁶ Zdroj: Eurostat.

Graf 2.12 Materiálová produktivita ČR, index (rok 2000 = 100). Zdroj: Eurostat - Resource productivity [env_ac_rp].

Odpadové a oběhové hospodářství

773. Recyklace snižuje spotřebu nového materiálu. Přímý ukazatel míry recyklace v ekonomice není k dispozici. Pro představu však může posloužit srovnání několika dostupných indikátorů, a to: produkce druhotných surovin a produkce odpadů vůči materiálové spotřebě (DMC) i vůči sobě navzájem. Údaj o druhotných surovinách je sledován od roku 2011. Tabulka 2.1 tyto poměry v dolní části ukazuje. Jde však pouze o porovnání objemů, tyto kategorie nejsou navzájem výlučnými podmnožinami (druhotné suroviny netvořily v roce 78,8 % odpadů, pouze tomuto množství odpovídá jejich objem). Produkce druhotných surovin odpovídá v celém sledovaném období zhruba 12 % celkové domácí spotřeby materiálů (vlastní těžba + import – export).

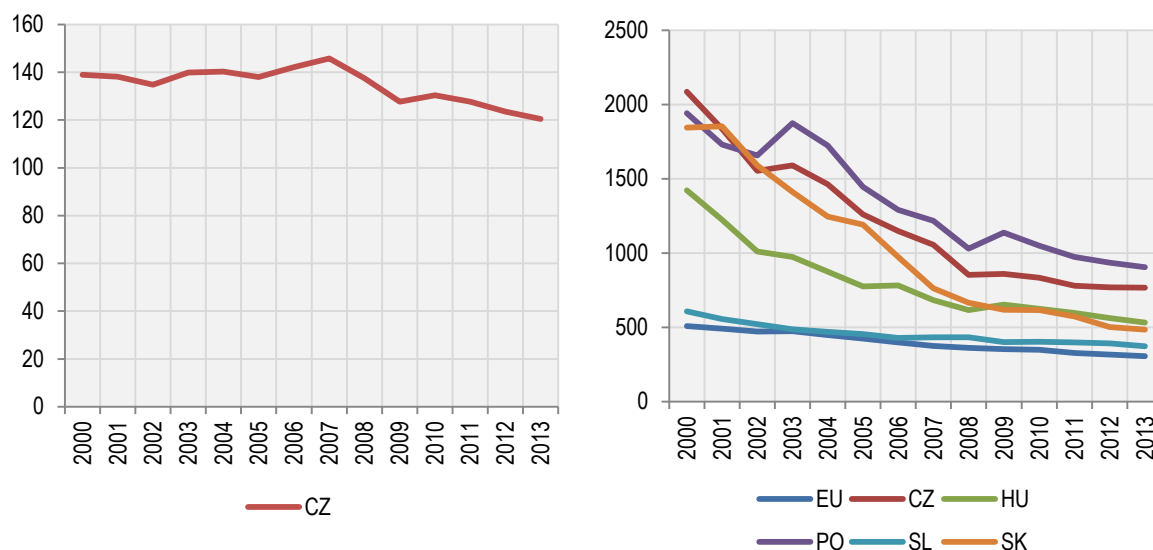
Tabulka 2.1 Základní statistika materiálového hospodářství, údaje v tunách. Zdroj: ČSÚ¹³⁷.

	2011	2012	2013	2014
Produkce druhotných surovin celkem	21 241 161	20 788 673	18 721 648	18 753 555
Produkce odpadů celkem	23 576 396	23 435 996	23 724 147	23 788 925
Domácí materiálová spotřeba (DMC)	177 017 249	157 388 846	154 962 086	159 721 400
Poměr produkce druhotných surovin a produkci odpadů	90,1%	88,7%	78,9%	78,8%
Poměr produkce druhotných surovin a DMC	12,0%	13,2%	12,1%	11,7%
Poměr produkce odpadů a DMC	13,3%	14,9%	15,3%	14,9%

Energetická náročnost české ekonomiky odpovídá vysokému podílu průmyslu

774. ČR je zemí s nejvyšším podílem průmyslu na HPH v EU28. Patří k zemím, jejichž ekonomika je nadprůměrně energeticky náročná, nikoliv však nejnáročnější. Ze srovnatelně průmyslových zemí vyčnívá Německo, které má o 5 p.b. nižší podíl průmyslu na HPH, ale na produkci jednoho eura přidané hodnoty v průmyslu spotřebuje téměř o polovinu méně energie, než ČR (viz Graf 2.13).

¹³⁷ ČSÚ: Produkce, využití a odstranění odpadů; Účty materiálových toků. Data produkce druhotných surovin před rokem 2011 nejsou metodicky srovnatelná.

Charakteristika české energetiky

776. Výroba elektřiny v ČR stojí z historických a ekonomických důvodů na domácích zdrojích – uhlí a jaderné energii. Hlavním vnějším faktorem ovlivňujícím podobu české elektroenergetiky proto zatím není ani tak otázka zdrojů, ale energetická politika prováděná na úrovni EU a v jednotlivých členských zemích. Mezinárodní společenství se shodlo, že chce postupně snižovat emise skleníkových plynů, a tedy i spotřebu fosilních paliv.¹³⁸ Státy Evropské unie liberalizují trhy s elektřinou i zemním plynem; domlouvají se také na společné energetické a politice klimatu.¹³⁹ Také domácí rozhodnutí některých zemí – zejména německá *Energiewende*¹⁴⁰ – mají nemalý vliv na trh v jiných státech, včetně České republiky. a konečně českou energetiku postupně proměňují a budou proměňovat technologické inovace. Například se konkurenceschopnější stává decentralizovaná výroba energie, což mění ekonomická rozhodnutí některých domácností a firem.

2.4 Soustava veřejných financí

Udržitelnost veřejného dluhu hodnocena jako málo nebo středně riziková

777. Jedním z možných měřítek udržitelnosti veřejných financí je hledisko udržitelnosti veřejného dluhu. Evropská komise ve svých publikacích o fiskální udržitelnosti zavádí indikátory pro krátké, střední a dlouhé období. Podle tohoto měřítko jsou výhledy českého fiskálního systému hodnoceny jako málo nebo vůbec rizikové v krátkém a středním období a středně rizikové v dlouhém období.¹⁴¹ SO je varovný indikátor stability veřejných financí pro krátké období jednoho roku. Vztahuje se ke kritické úrovni vypočítávané konkrétně pro každou zemi a čas (pro ČR 0,43 v roce 2015 a 0,44

¹³⁸ Agenda 2030, SDG 13; Pařížská dohoda z jednání COP21.

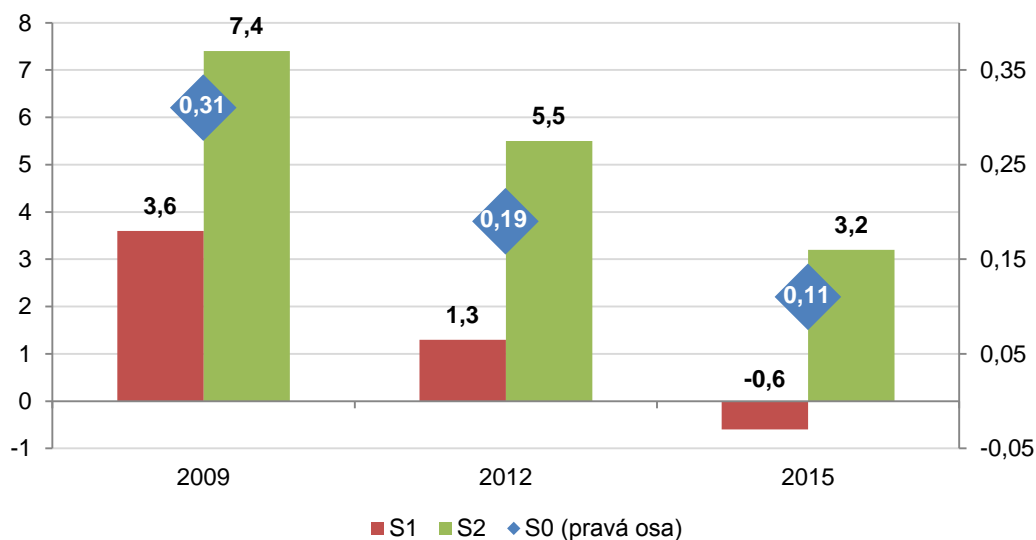
¹³⁹ Vyjádřenou mj. v dokumentech: Evropská strategie růstu EU2020 nebo Klimatický a energetický rámec EU2030.

¹⁴⁰ Viz např. v: ČERNOCH, Filip, Jan OSIČKA, Robert ACH-HÜBNER a Břetislav DANČÁK. *Energiewende: current state, future development and the consequences for the Czech republic*. Brno: Masaryk university, Faculty of social studies, International institute of political science, 2015. Monographs series. ISBN 978-80-210-8279-3.

¹⁴¹ Fiscal Sustainability Report 2015, Evropská komise, leden 2016. Dostupné na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/ip018_en.htm

v roce 2011). Indikátory S1 a S2 jsou vyjádřeny v procentech HDP a ukazují odhad, o kolik veřejné rozpočty potřebují zvýšit příjmy a/nebo snížit výdaje ve středním, respektive dlouhém období. Záporné hodnoty (jako v případě ukazatele S1 v roce 2015) značí splnění stanovených kritérií udržitelnosti. Země tedy má rezervu pro případné zhoršení bilance veřejných financí.

Graf 2.15 Indikátory fiskální udržitelnosti. Čím nižší hodnota, tím vyšší udržitelnost.
Zdroje: Sustainability Report 2009, Fiscal Sustainability Report 2012 a 2015.

Veřejné výdaje patří k nejméně efektivně vynakládaným v EU

778. Efektivita řízení veřejných financí je hodnocena jako jedna z nejnižších v EU.¹⁴² Mezi hlavní vytýkané nedostatky patří mj. *ad hoc* zásahy do rozpočtů, omezená platnost výdajových stropů nebo neexistence nezávislé kontroly výdajů. OECD dále zmiňuje plýtvání prostředky při nákupu (*procurement*), špatnou koordinaci investičních projektů napříč resorty nebo přílišnou roztržitost místních samospráv, která znesnadňuje dosahování úspor z rozsahu.^{143,144}

V ČR jsou nižší daně, než průměrně v EU

779. Sazby daní v České republice patří v Evropské unii k poměrně nízkým. Skutečná míra daní z příjmu po odečtení všech benefitů, které poplatníci dostávají nazpět (tzv. průměrná efektivní daňová sazba: vypočítává se jako průměr obou daní z příjmu), v roce 2012 činila 17 %, čtyři procentní body pod průměrem EU (viz Graf 2.16).¹⁴⁵

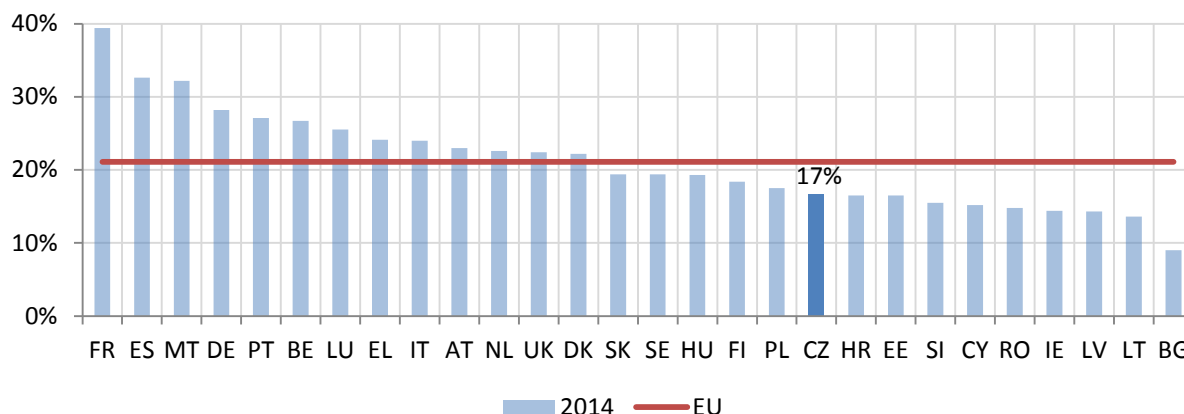
¹⁴² Naposledy viz Zpráva o České republice 2016, Evropská komise, únor 2016, sekce 2.2. Dostupné na: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/index_en.htm

¹⁴³ Úspory z rozsahu znamenají, že s rostoucím množstvím produkce statku nebo služby klesá její jednotková (průměrná) cena.

¹⁴⁴ <http://www.oecd.org/czech/economic-survey-czech-republic.htm>

¹⁴⁵ Viz publikace *Taxation Trend Report 2015*, Evropská komise, strana 146. Dostupné na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/index_en.htm

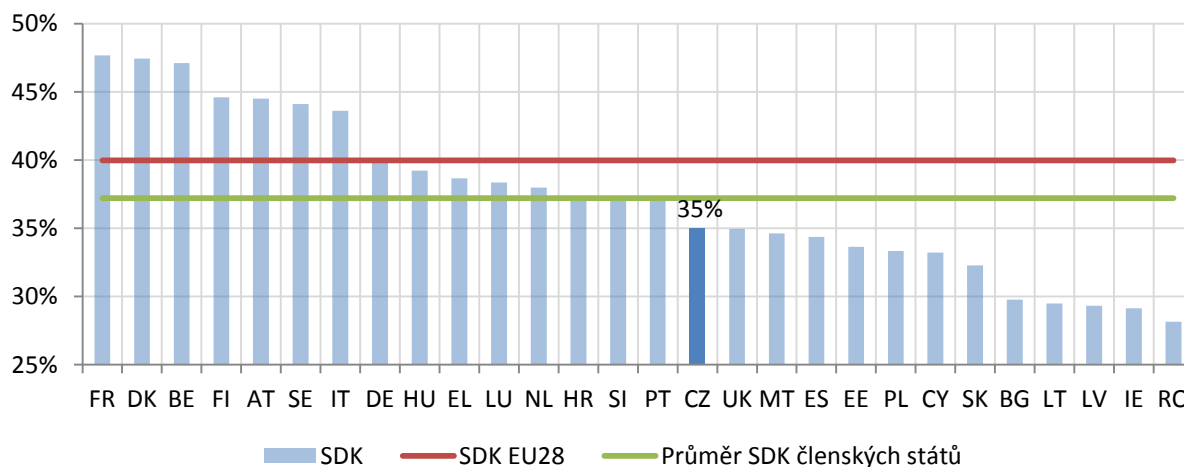
Graf 2.16 Průměrná efektivní daňová sazba, srovnání v EU28. Zdroj: Evropská komise.

Objem prostředků vybraných na daních patří k průměru EU

780. Česká republika patří k nižšímu průměru EU ve srovnání, jakou část HDP tvoří všechny vybrané daně včetně odvodů (tzv. složená daňová kvóta – SDK). Se 35 % je na šestnáctém místě v unii – dva procentní body pod aritmetickým průměrem všech členských zemí a pět procentních bodů pod složenou daňovou kvótou EU jako celku (viz Graf 2.17).

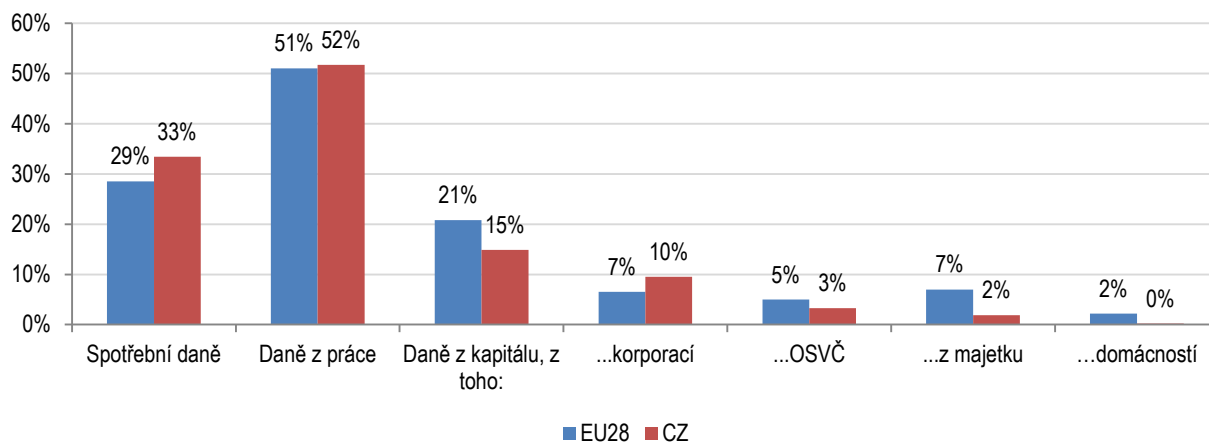
Graf 2.17 Sdružená daňová kvóta vyjádřená jako podíl na HDP. Zdroj: AMECO.

Práce je v ČR oproti EU zdaněna více, než kapitál

781. Poměrně velké procento celkového zdanění v České republice tvoří spotřební daně a daně z práce (včetně odvodů). Naopak relativně nízké jsou daně z kapitálu: daně z příjmu korporací (DPPO) či OSVČ a také majetkové daně (daň z nemovitostí, dědická daň). Daně z příjmu fyzických osob jsou o 3 p.b. nad průměrem EU, zatímco majetkové daně tvoří pouze 2 % celkových daní oproti 7 % v EU (viz Graf 2.18).

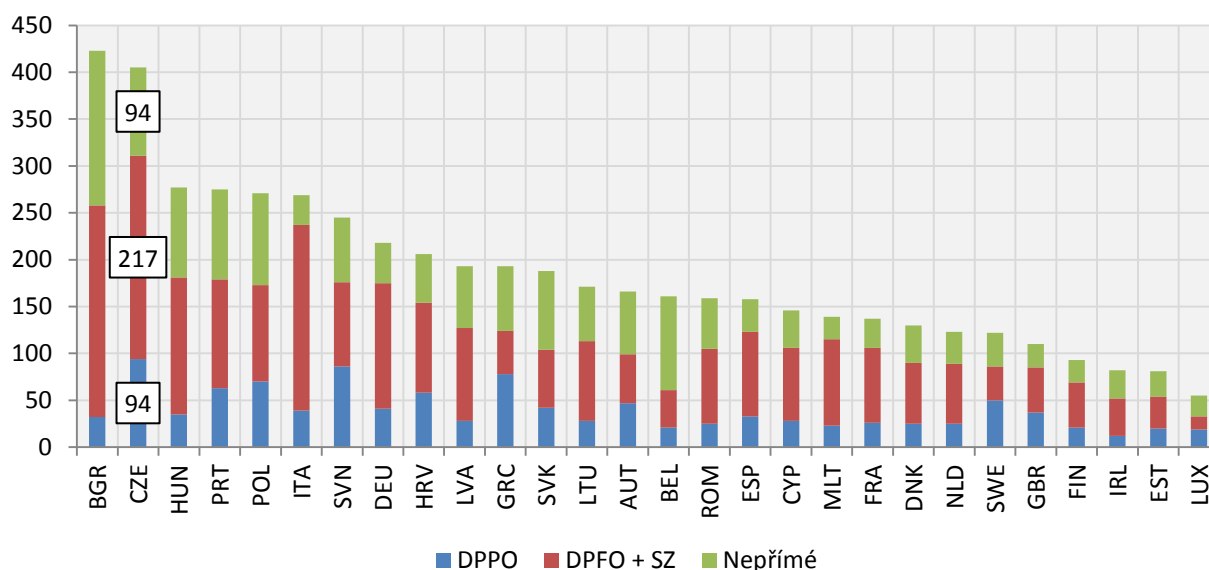
Graf 2.18 Rozložení daňové zátěže podle ekonomické funkce [% podíl na celkovém zdanění]. Zdroj: Eurostat

Firmám v ČR trvá daňové přiznání spolu s Bulharskem nejdéle v EU

782. Český systém výběru daní není pro své uživatele příliš přátelský. Ilustruje to ukazatel časové náročnosti administrace daní. V roce 2015 jsme se s 405 hodinami potřebnými k vyřízení daní z příjmu fyzických i právnických osob a spotřebních daní umístili na 122. místě ze 189 zemí světa a jako předposlední ze zemí EU před Bulharskem s 423 hodinami. Celkový čas je součtem tří složek, korporátní daně z příjmu, daní z příjmu fyzických osob včetně odvodů a nepřímých daní jako daně z přidané hodnoty nebo z obrátu. Počítá se pro typickou středně velkou firmu. 217 hodin, tedy více než polovinu časové zátěže typické české firmy, zabere administrace osobních daní. To je například jen o hodinu méně, než kolik v Německu zabere celé daňové přiznání (viz Graf 2.19).

Graf 2.19 Čas v hodinách potřebný k přípravě a podání daňového přiznání pro typickou středně velkou firmu (2016). Zdroj: Světová banka a PwC.

3 Udržitelné ekosystémy

Číselné údaje v textu a grafy, u kterých není výslovně uvedeno jinak, byly převzaty ze Zprávy o životním prostředí ČR 2014 (CENIA a MŽP ČR, Praha 2015).

3.1 Krajina a ekosystémové služby

Krajinu tvoří propojené ekosystémy, které poskytují rozličné služby

783. Krajina je tvořena jednotlivými ekosystémy, a protože sama jako celek odpovídá definici ekosystému, tj. je soustavou živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a vzájemně se ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase, je zároveň ekosystémem vyššího řádu – krajinným ekosystémem. Jako taková poskytuje krajina mnoho rozličných přínosů, nazývaných ekosystémové služby.

Ekosystémové služby zahrnují produkci potravin i další zásadní funkce

784. Ekosystémy v krajině umožňují produkci potravin, krmiv i dřeva. Regulují kvalitu ovzduší, místní klima, vodní režim a kvalitu vody, erozi a změny vlastností půd, populace přenašečů nemocí i toky odpadních látek. V obecnější rovině podporují životní cyklus živočichů a rostlin, napomáhají udržování biologické rozmanitosti a zajišťují koloběh živin a půdotvorbu. Také ale vytvářejí podmínky pro rekreaci a cestovní ruch, mají estetické hodnoty, vytváří kulturní dědictví a pomáhají budovat vztah k místu, mají význam pro vědecký výzkum a vzdělávání a mohou mít i rozměr duchovní a náboženský.¹⁴⁶

Kontakt s přírodou je podmínkou kvality života

785. Lékařský výzkum v posledních letech zjišťuje, že pobyt v přírodě, resp. v zeleni zlepšuje psychické i fyzické zdraví.¹⁴⁷ Lidé, kteří mají možnost trávit část svého času v přírodě nebo třeba v městském parku, žijí déle¹⁴⁸, jsou v lepší psychické pohodě¹⁴⁹, více si pamatují¹⁵⁰ a lépe spolupracují¹⁵¹, děti jsou méně nepozorné¹⁵².

Pro život člověka je nezbytná stabilní krajina

786. Krajinný ekosystém schopný odolávat destabilizujícím vlivům je proto základní podmínkou dalšího vývoje lidské společnosti. Krajinu přitom zásadně ovlivňují zejména způsoby hospodaření v ní, rozvoj sídel a technické, zejména dopravní infrastruktury, těžba nerostných surovin a masové formy rekreace. V posledních letech se pak stále významněji

¹⁴⁶ Vačkář, D., Frélichová, J., Lorencová, E., Pártl, A., Harmáčková, Z., Loučková, B. (2014): Metodologická rámec integrovaného hodnocení ekosystémových služeb v České republice.

¹⁴⁷ Environment and human health. European Environment Agency, Copenhagen 2013.

¹⁴⁸ Kuo, M., 2015. How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology* 6, 1093.

¹⁴⁹ Barton, J., Pretty, J., 2010. What is the best dose of nature and green exercise for improving mental health? a multi-study analysis. *Environmental Science & Technology* 44, 3947–3955.

¹⁵⁰ Bratman, G.N., Daily, G. C., Levy, B. J., Gross, J. J., 2015. The benefits of nature experience: improved affect and cognition. *Landscape and Urban Planning* 138, 41–50.

¹⁵¹ Zelenski, J. M., Dopko, R. L., Capaldi, C. A., 2015. Cooperation is in our nature: nature exposure may promote cooperative and environmentally sustainable behavior. *Journal of Environmental Psychology* 42, 24-31.

¹⁵² Kuo, M., 2015. How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology* 6, 1093.

uplatňuje změna klimatu, která ovlivňuje složení a vývoj ekosystémů a tedy i zajištění jejich klíčových služeb.

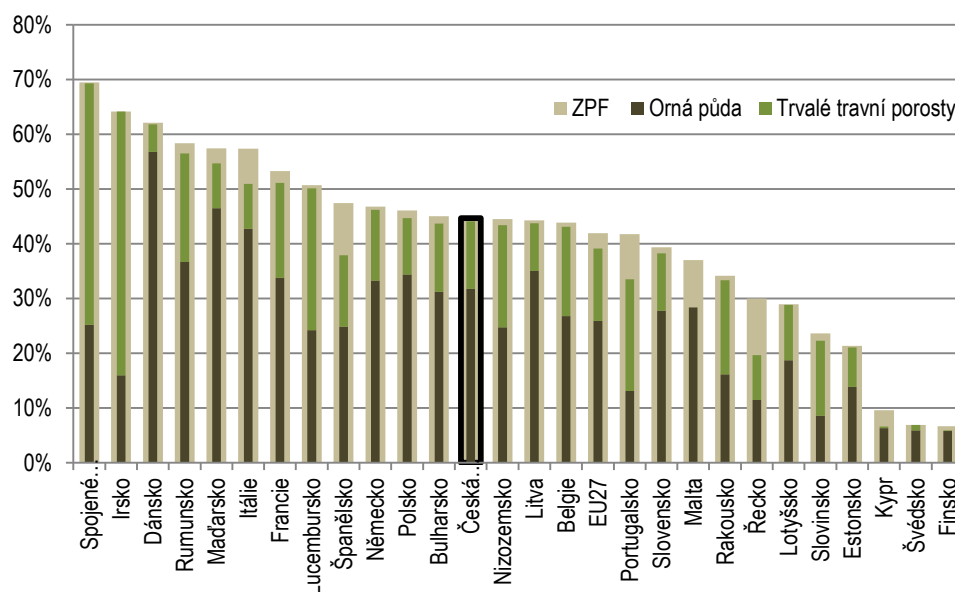
Změna klimatu přinese častější sucha a povodně

787. Změna klimatu ovlivní ekosystémy zásadní pro ukládání uhlíku, jako lesy, trvalé travní porosty či mokřady a rašeliniště, tedy naprostou většinu přírodních stanovišť v naší krajině. Povede ke zvýšení rizik, jako jsou například povodně, sucha a rychlé šíření nepůvodních druhů rostlin a živočichů.¹⁵³ Tyto jevy způsobí změny v území, které mohou ovlivňovat odrazivost zemského povrchu (albedo) a tak dále přispět k regionální změně klimatu.

Česká republika má vysoký podíl orné půdy a lesů

788. Podoba české krajiny byla doposud utvářena zejména zemědělstvím. Podíl orné půdy je v ČR vysoký i ve srovnání s průměrem EU 27 (viz Graf 3.1). Dle dat veřejného registru půdy LPIS bylo v roce 2014 zemědělsky využíváno 45 % území ČR, z čehož orná půda tvořila 70 % a trvalé travní porosty 28 %. Rozloha orné půdy nicméně pozvolna klesá a zvyšuje se plocha trvalých travních porostů, lesů a zastavěných ploch. Podíl lesů činil v roce 2014 podle Katastru nemovitostí 34 % z celkové rozlohy ČR.

Graf 3.1 Podíl zemědělské půdy celkem (ZPF), orné půdy a trvalých travních porostů na celkovém území [%], 2013. Zdroj: Eurostat.

Ekologicky obhospodařované orné půdy je u nás stále velmi málo

789. Mezi lety 2000 a 2014 vzrostla výměra zemědělské půdy obhospodařované ekologicky téměř třikrát a za posledních 10 let téměř dvakrát – z 255 tisíc ha na 494 tisíc ha. V roce 2014 tak bylo ekologicky obhospodařováno cca 11,7 % celkové výměry zemědělského půdního fondu. Ve struktuře ekologicky obhospodařované zemědělské půdy ovšem dlouhodobě výrazně převládají trvalé travní porosty (83,6 %), které zahrnují 41,5 % celko-

¹⁵³ TEEB (2009): The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB) Climate Issues Update, <http://www.teebweb.org/publication/climate-issues-update/>
UK NEA (2011): UK National Ecosystem Assessment – Technical Report, Synthesis of Key Findings
<http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx>

vé rozlohy trvalých travních porostů u nás. Na druhé straně je u nás ekologicky obhospodařováno necelých 57 tis. ha orné půdy, což představuje pouze 2,3 % celkové rozlohy orné půdy, u níž má přitom změna směrem k šetrnějšímu hospodaření největší efekt.

Trh s biopotravinami je dosud málo rozvinutý

790. Průměrná spotřeba biopotravin v peněžním vyjádření na obyvatele v roce 2014 zůstala pod hranicí 200 Kč a podíl biopotravin na celkové spotřebě potravin a nápojů činil 0,72 %.¹⁵⁴

Čeští zemědělci jsou nadprůměrně závislí na dotacích

791. Podíl přímých plateb v čisté přidané hodnotě zemědělských podniků je u nás vysoký – v roce 2012 činil 47 %, v porovnání s 31 % průměru EU. Tento poměr z ekonomického hlediska svědčí o nezdravé závislosti českých zemědělců více na podporách než na podmínkách trhu.¹⁵⁵ Na druhé straně tento stav umožňuje do jisté míry ovlivňovat nastavením dotací dopady zemědělství na krajinu (**Návrhová část**).

Společenstva rostlin a živočichů ovlivňuje rozpad území na izolované části

792. Rozpad krajiny na více či méně izolované díly sice způsobuje i zemědělská činnost a urbanizace, největší záporný vliv má ale výstavba a užívání dopravní infrastruktury. Při ní dochází k nejvýznamnějšímu dělení populací, ke zvětšování migračních vzdáleností a tvorbě bariér, a tím k omezení potravních zdrojů a snížení příležitostí k rozmnožování. Výsledkem je ztráta genetické pestrosti a snížená životaschopnost populací a ekosystémů. V neposlední řadě tato fragmentace snižuje potenciál krajiny pro rekreaci a její prostupnost pro člověka.

Česká krajina je výrazně fragmentovaná a lze očekávat další zhoršení

793. Během let 2000 – 2010 klesla rozloha nefragmentované krajiny z 54 tisíc km² (68,6 % celkové rozlohy ČR) až na 50 tisíc km² a v roce 2010 tak pokrývala 63,4 % celkové rozlohy ČR. Oblasti nefragmentované krajiny mají podle používané metodiky rozlohu větší než 100 km² a jsou ohraničeny silnicemi s vyšší intenzitou dopravy než je 1.000 vozidel za 24 hodin nebo vícekolejnými železničními tratěmi. V evropském kontextu patří ČR ke státům s nejvíce fragmentovanou krajinou, přičemž hůře je na tom už pouze Lucembursko, Belgie a Nizozemsko. Prognózy předpokládají, že podíl nefragmentované krajiny bude v roce 2040 dosahovat pouze 53 %.

794. Intenzivně obhospodařovaná krajina postrádá spojitou hustou síť místních cest a není proto v dostatečné míře přístupná člověku.

3.2 Biologická rozmanitost

V současné krajině je nedostatek přírodních prvků

795. V současné intenzivně hospodářsky využívané a osídlené krajině je nedostatek prvků, které poskytují vhodné podmínky pro trvalou existenci druhů a společenstev rostlin a živočichů – ať už jde o drobné mokřady, říční nivy a přirozená koryta volně tekoucích řek a potoků, meze, remízy, druhotně i prostorově pestré lesy, staré stromy, tradiční pastviny nebo květnaté louky.

¹⁵⁴ Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2014. ÚZEI, Brno 2016.

¹⁵⁵ Strategie resortu Ministerstva zemědělství ČR s výhledem do roku 2030. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha 2016.

S poklesem rozmanitosti
způsobů hospodaření ubývá
i rozmanitosti přírody

796. V některých oblastech lidé v krajině hospodařit přestávají, a proto zde louky a pastviny zarůstají dřevinami, ubývá starých sadů, v lesích jen na posledních málo místech přežívají druhy v minulosti vázané na historické formy hospodaření. Většina území je naopak hospodářsky využívána až příliš intenzivně, v důsledku čehož dochází k narušování funkcí ekosystémů. Tyto faktory ohrožují nejen vzácné druhy a společenstva, ale vedou také ke snižování počtu jedinců dříve běžných druhů.¹⁵⁶

Chráněná území pokrývají
více než pětinu rozlohy ČR

797. Rozmanitá společenstva volně žijících živočichů a rostlin, vázaná na svá přirozená stanoviště a schopná přizpůsobit se měnícím se podmínkám prostředí, jsou přitom základním předpokladem pro to, aby jimi tvořené ekosystémy poskytovaly ekosystémové služby. V současné době činí plocha všech národních parků, chráněných krajinných oblastí, národních přírodních rezervací, přírodních rezervací, národních přírodních památek, přírodních památek, evropsky významných lokalit a ptačích oblastí 17 240 km², což je 22,2 % rozlohy ČR.¹⁵⁷ Míra ochrany i aktivního zasahování ve prospěch přírody se však u jednotlivých typů chráněných území a jejich částí (jádrová oblast versus okrajová část) zásadně liší. a vzhledem k tomu, že není zaveden systém vyhodnocování účinnosti územní ochrany, není dosud možné vyhodnotit její reálný dopad na biologickou rozmanitost.

Většina přírodních stanovišť
se nenachází v příznivém
stavu

798. Pouze 16 % evropsky významných typů přírodních stanovišť v ČR bylo v letech 2007–2012 shledáno v příznivém stavu. V případě ČR se jedná o celkem 60 typů hodnocených stanovišť, takže toto hodnocení dává dobrý přehled o celkovém stavu našich přírodních biotopů. Nejhuře jsou na tom lesy, a dále pak vodní toky, přirozené a polopřirozené travinné porosty a rašeliniště.

Třetina druhů je ve své další
existenci ohrožená

799. Na území České republiky se vyskytuje asi 80 tisíc známých druhů rostlin, hub a živočichů. Polovinu z tohoto počtu tvoří houby a devadesát procent z nich jsou houby mikroskopické. Třetina ze všech u nás žijících druhů je podle evropských i českých tzv. červených seznamů hodnocena jako ohrožená, přičemž stovky druhů na našem území již vymřely.¹⁵⁸

Nejohroženější jsou druhy
vázané na vodní toky
a historické způsoby hospo-
daření

800. Nejohroženější jsou druhy rostlin a živočichů vázané na vodní toky, u nás postižené regulacemi a z nich plynoucími změnami dynamiky proudění, dále druhy vázané na staré a tlející dřevo, které je v českých lesích vzhledem k převažujícím způsobům hospodaření přítomno pouze v naprosto nedostatečné míře, a především skupiny druhů vázané na pestrou mozaiku krajinných prvků, tedy motýli, obojživelníci a plazi. Ohrožená je polovina druhů našich cévnatých rostlin (cévnaté jsou všechny rostliny s výjimkou řas, lišejníků a mechorostů). Z původních 161 druhů našich denních motýlů již 17 druhů v ČR vyhynulo a 74 druhů je ohroženo. Ohrožená je též nadpo-

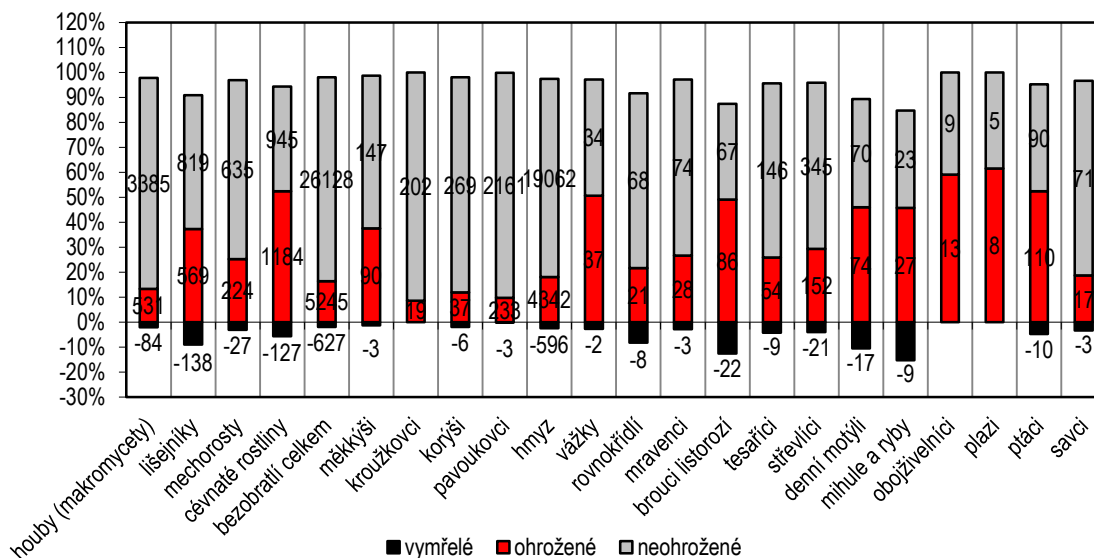
¹⁵⁶ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009: Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009.

¹⁵⁷ Informace Agentury ochrany přírody a krajiny emailem ze dne 20. 06. 2016.

¹⁵⁸ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009: Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009.

loviční většina druhů našich včel,¹⁵⁹ vážek, ryb, obojživelníků, plazů a ptáků a lépe jsou na tom pouze savci.¹⁶⁰

Graf 3.2 Stav druhů ČR podle červených seznamů. Čísla udávají počet druhů v dané kategorii. Zdroj: AOPK ČR 2010.

Změny zemědělské krajiny ilustruje pokles četnosti ptáků

801. Mezi nejlépe prozkoumané skupiny živočichů patří ptáci (Graf 3.3). Mezi lety 1982 a 2014 poklesla četnost všech běžných druhů ptáků v ČR o 7,6 %, četnost populací lesních druhů ptáků o celkem 18,9 % a četnost ptáků zemědělské krajiny o 27,5 %. Lze přitom předpokládat, že se četnost ptáků snižovala již před počátkem sledování v roce 1982. Trendy vývoje ptačích populací věrně odrážejí změny ve využívání krajiny, v menší míře se projevuje i změna klimatu.

Ptáků ubývá, když se hospodaří příliš intenzivně nebo se nehospondaří vůbec

802. K dočasněmu pozitivnímu vývoji došlo po roce 1989, kdy se na omezenou dobu snížila intenzita zemědělství. Díky tomu se četnost ptáků zemědělské krajiny okamžitě zvýšila¹⁶¹ a v letech 1994 a 1995 dosáhla zhruba úrovně 130 % roku 1982. S ekonomickou konsolidací zemědělství nastal opět prudký úbytek, který trvá dodnes. k dalšímu zhoršení došlo po změně způsobu financování zemědělství po vstupu ČR do EU v roce 2004, kdy četnost ptáků zemědělské krajiny klesala z 99 % úrovně roku 1982 ke konečnému stavu 72,5 % v roce 2014.

V lesích se vzácného druhu stávají ještě vzácnějšími

803. Četnost lesních druhů ptáků se snižuje víceméně stabilním tempem po celou dobu sledování až na úroveň 81,1 % v roce 2014. Striktně lesní druhy snižují četnost a nahrazují je široce rozšířené druhy, snášejší znač-

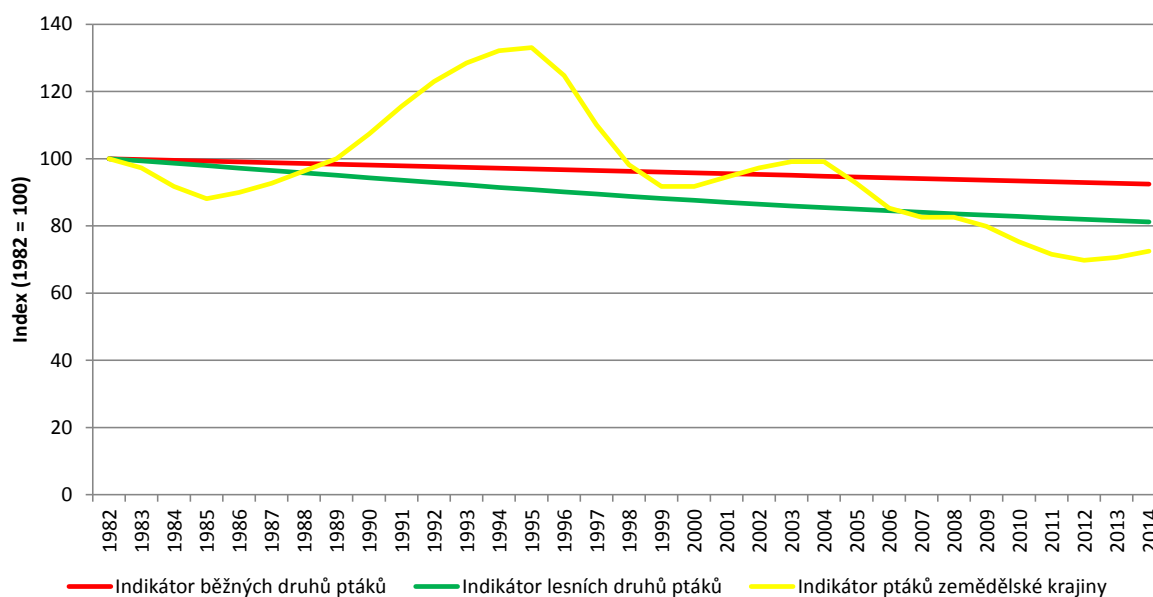
¹⁵⁹ Čížek, L., Konvička, M., Beneš, J., Fric, Z.: Zpráva o stavu země: Odhmyzeno. Jak se daří nejpočetnější skupině obyvatel České republiky? Vesmír 88, červen 2009.

¹⁶⁰ Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2009: Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009.

¹⁶¹ Reif J., Voříšek P., Štatný K., Bejček V. & Petr J., 2008a: Agricultural intensification and farmland birds: new insights from a central European country. Ibis 150: 596–605, doi: 10.1111/j.1474-919x.2008.00829.x.

né rozmezí podmínek prostředí.¹⁶² Dochází tak k unifikaci ptačích společenstev, ke stírání rozdílů ve složení ptačích obyvatel u původně odlišných ekosystémů. Vzácné a úzce specializované druhy se stávají ještě vzácnějšími, biodiverzita na místní a regionální úrovni se snižuje. Příčiny tohoto vývoje však nebyly dosud studovány.

Graf 3.3 Indikátor běžných druhů ptáků podle jednotlivých typů prostředí, ČR, 1982–2014. Zdroj: Česká společnost ornitologická – Jednotný program sčítání ptáků. In: Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR. Úřad vlády ČR – Rada vlády pro udržitelný rozvoj, Praha 2016.

Kvůli změně klimatu lze očekávat úbytek počtu ptačích druhů

804. Faktorem, který ve vzrůstající míře ovlivňuje složení ptactva v ČR zhruba od poloviny 90. let 20. století, je změna klimatu. Jejím vlivem mizí ze střední Evropy druhy severské a mírně přibývají teplomilné druhy, jejichž těžištěm výskytu byla doposud jižní Evropa.¹⁶³ V souvislosti s tím lze očekávat další úbytek druhů ptactva v ČR,¹⁶⁴ neboť oblast s největší druhovou pestrostí, do které ČR v současnosti patří, se bude přesunovat severovýchodním směrem.

Změnu klimatu musí kompenzovat lepší struktura krajiny

805. Změna klimatu bude v následujících desetiletích stále výrazněji ovlivňovat i biodiverzitu jako takovou. Pokud nebude alespoň částečně kompenzována vhodnější (než současnou) strukturou krajiny (Návrhová část), bude mít za následek celkové ochuzení původní biologické rozmanitosti. Změna klimatu totiž může prospět pouze omezenému počtu velmi přizpůsobivých druhů, druhů rumištních nebo se sklonem k rychlému šíření. Nao-

¹⁶² Reif J., Škorpilová J., Vermouzek Z. & Šťastný K., 2014: Změny početnosti hnízdních populací běžných druhů ptáků v České republice za období 1982–2013: analýza pomocí mnohodruhových indikátorů. *Sylvia* 50: 41–65.

¹⁶³ Reif J., Voříšek P., Šťastný K., Koschová M. & Bejček V., 2008b: The impact of climate change on long-term population trends of birds in a central European country. *Animal Conservation* doi:10.1111/j.1469-1795.2008.00200.x

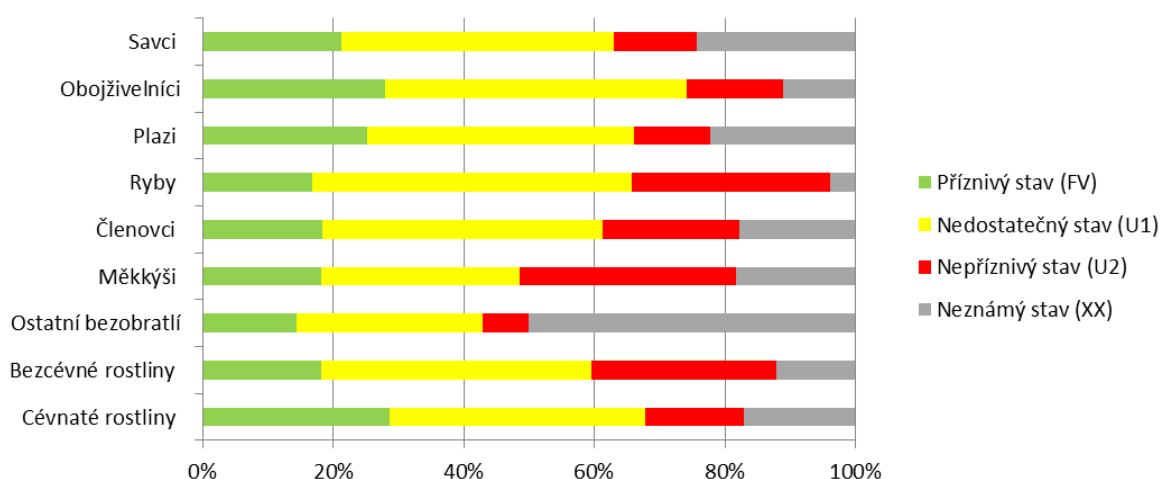
¹⁶⁴ Huntley B., Green R. E., Collingham Y. C. & Willis S. G. 2007: a Climatic Atlas of European Breeding Birds. Lynx Edicions, Barcelona.

pak uškodit může zejména vzácným druhům s velmi specifickými nároky na životní prostředí.¹⁶⁵

Úbytek biodiverzity je možno sledovat v celé Evropě

806. V EU25 jako celku bylo v období let 2007–2012 pouze 23 % evropsky významných druhů živočichů a rostlin a 16 % evropsky významných stanovišť hodnoceno jako nacházející se v příznivém stavu (Graf 3.4). V ČR se přitom jednalo ve stejném období o 25 % evropsky významných druhů živočichů a rostlin a 16 % evropsky významných stanovišť. Mezi roky 1990–2012 poklesla v Evropě populace běžných druhů ptáků o 12 %, populace lesních ptáků o 8 % a populace ptáků zemědělské krajiny dokonce o 30 % (Graf 3.5). Mezi lety 1990–2011 byl také zaznamenán zásadní úbytek populací lučních motýlů jako výsledek zásadního poklesu rozmanitosti travních porostů (Graf 3.6).

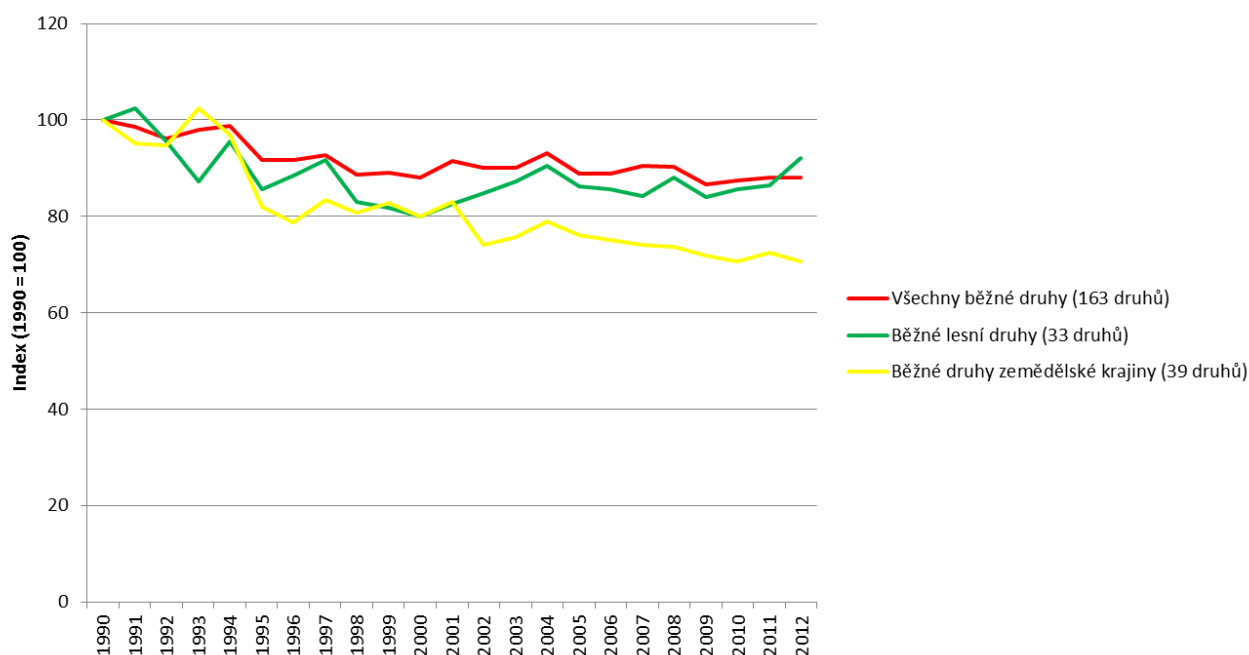
Graf 3.4 Stav evropsky významných druhů živočichů a rostlin v EU25 dle taxonomických skupin [%], 2007–2012. Zdroj: EEA, ETC/BD.

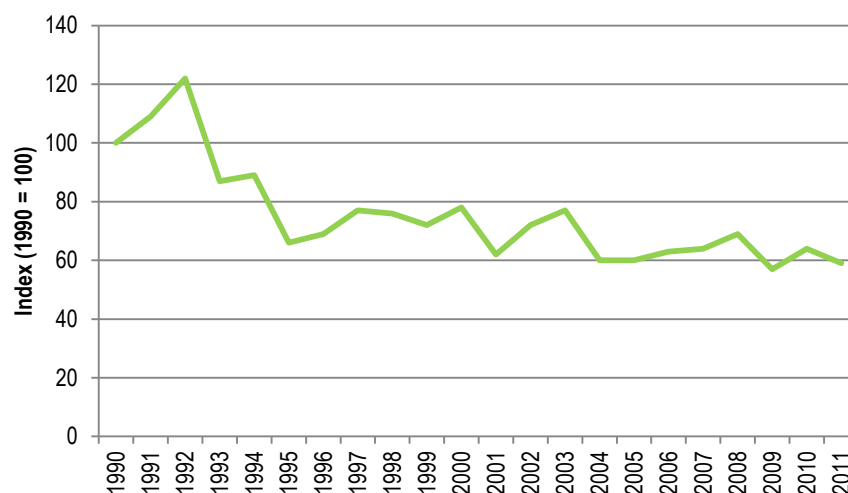
Pozn. bezcévné rostliny = zde mechorosty a lišejníky

¹⁶⁵ Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR. MŽP ČR, Praha 2015.

Graf 3.5 Vývoj indikátoru běžných druhů ptáků zemědělské krajiny, indikátoru běžných lesních druhů ptáků a celkového indikátoru všech běžných druhů ptáků v Evropě, 1990–2012. Zdroj: EEA

Graf 3.6 Vývoj indikátoru lučních motýlů v Evropě, 1990–2011. Zdroj: EEA

Naše spotřební chování
ovlivňuje přírodní rozmanitost i za hranicemi

807. Česká republika také nepřímou způsobem ovlivňuje přírodní bohatství za svými hranicemi. Evropská unie je největším trhem na světě. Pěstování dovožených krmiv, palmového oleje či biopaliv, těžba tropického dřeva a ropy či lov ryb vytvářejí silný tlak na přírodní zdroje a ekosystémy v zemích, kde přirozená míra biodiverzity je často mnohem vyšší než v EU.¹⁶⁶

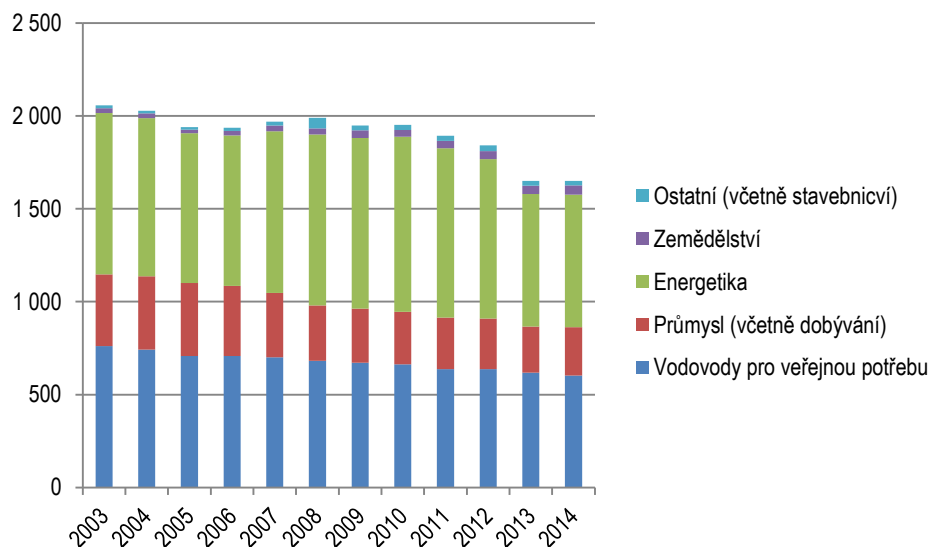
¹⁶⁶ Viz například European environment — state and outlook 2015: assessment of global megatrends, European Environment Agency, Copenhagen 2015.

3.3 Voda v krajině

Voda je základní podmínkou fungování ekosystémů i hospodářských odvětví

808. Voda je základní složka všech organismů a ekosystémů a podmínka jejich existence. Bezpečnost dodávek kvalitní vody je zásadní pro kvalitu života člověka. Voda je nenahraditelnou vstupní surovinou pro hospodářské sektory od energetiky a průmyslu až po zemědělství a potravinářství (kapitola Udržitelný hospodářský model a Graf 3.7).

Graf 3.7 Odběry povrchových a podzemních vod jednotlivými sektory v ČR [mil. m³], 2003–2014. Zdroj: MZe, s.p. Povodí, VÚV T.G.M., v.v.i., ČSÚ

Poznámka ke grafu: Faktická spotřeba vody v zemědělství je ale samozřejmě mnohem vyšší, neboť je z většiny pokryta ze srážek dopadajících přímo na zemědělské pozemky, a nikoli z následných odběrů povrchových a podzemních vod (tedy zavlažováním).

Stav mnoha našich povrchových a podzemních vod je nevyhovující

809. Alespoň dobrého nebo ještě lepšího ekologického stavu, resp. (pro silně ovlivněné a umělé povrchové vody) ekologického potenciálu, dosáhlo při posledním hodnocení pouze 21 % povrchových vod. Dobrého chemického stavu dosáhlo 57 % povrchových vod. Při hodnocení podzemních vod mělo vyhovující chemický stav 27 % a vyhovující objemový stav 69 % z nich.

Odtok urychlily regulace vodních toků a plošné odvodňování pozemků

810. Schopnost naší krajiny zadržovat vodu byla v minulosti významně oslabena zejména rozsáhlými úpravami vodních toků a odvodněním zemědělsky či lesnicky obhospodařovaných pozemků, vedoucími ke zrychlení odtoku vody do dolních částí povodí, kde leží většina sídel. Pokračující destabilizace vodního režimu v krajině je spojena také s nárůstem rozsahu zpevněných ploch a s nevhodným trasováním a odvodněním komunikací včetně lesních cest.

Průběh povodní zhoršuje velikost bloků orné půdy a nevhodná volba plodin i způsobů orby

811. Vodní režim je negativně ovlivňován nedostatkem přírodních bariér zrychleného odtoku vody rozptýlených v zemědělské krajině – mezí, remíz-ků, zasakovacích pásů a podobně. Průměrná velikost celistvého bloku orné půdy v roce 1948 činila necelého čtvrt hektaru – dnes je to 20 hektarů.¹⁶⁷ Škody způsobené přívalovými povodněmi dále zhoršuje nevhodná volba plodin a orebních postupů na svazích.

V krajině je nedostatek zásobníků vody a dochází k nadměrnému vypařování

812. V krajině je nedostatek drobných mokřadů, malých nádrží a ploch s trvalou vegetací, jež by sloužily jako zásobníky vody. Stále jsou běžně využívány metody zemědělského hospodaření, kvůli nimž se vláhá z půdy nadměrně odpařuje. Rovněž holosečnou těžbou dřeva, při níž dochází k odstranění všech stromů, vznikají v lesích plochy otevřené slunci, na nichž rychleji taje sníh a odpařuje se srážková voda.

Vyřešit se dosud nepodařilo ani znečištění fosforem a dusíkem

813. Ačkoliv obecně se za posledních 20 let povedlo významně snížit znečištění vypouštěných odpadních vod, problémem nadále zůstává jejich zátěž fosforem.¹⁶⁸ k tomu dále přistupuje splach fosforečných a dusíkatých hnojiv z polí do řek a vodních nádrží, kde přebytek živin způsobuje nadměrný rozvoj tzv. vodního květu tvořeného sinicemi a řasami a tím zhoršení podmínek pro vodní organismy i pro rekreační a jiné využití. Koncentrace fosforu a dusíku ve vodních tocích ČR dosahují nadprůměrných hodnot i v evropském kontextu.

Prioritou bude zajistit dostupnost vody a její kvalitu

814. Dostupnost vody a její kvalita tak patří mezi hlavní problémy, kterým budeme v příštích desetiletích čelit. Česká republika je vzhledem ke svojí geografické poloze zemí, ze které naprostá většina vody vodními toky odtéká a pouze zanedbatelné množství jí přitéká. Bezmála veškerá voda v naší krajině tedy pochází ze srážek spadlých na území ČR. Vodní režim v české krajině je proto zásadní pro zachování stability ekosystémů a jimi poskytovaných ekosystémových služeb a pro zmírňování následků hydrologických extrémů v souvislosti se změnou klimatu.

Změna klimatu přinese častější výskyt srážkových extrémů

815. Očekávané dopady změny klimatu zahrnují pro období let 2040-2069 nárůst průměrné teploty vzduchu o přibližně 2,7 °C v létě a 1,8 °C v zimě¹⁶⁹, a s tím související nárůst vypařování vody. Celkové množství vody vypařené z povodí je však limitováno množstvím dostupné vláhly. V okamžiku, kdy nebude k dispozici zásoba vody v půdě, dojde k útlumu vypařování a s ním spojeného ochlazení vzduchu. Takový vývoj zvyšuje pravděpodobnost výskytu horkých vln, období sucha a lesních požárů. Vzduch o vyšší teplotě také dokáže pojmout a udržet větší množství vody, což může vést k výskytu intenzivnějších přívalových dešťů. Ty jsou přímo spojeny

¹⁶⁷ Podhrázská, J., Karásek, P.: Systém analýzy území a návrhu opatření k ochraně půdy a vody v krajině: podklad pro územní plánování a pozemkové úpravy. Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, Praha 2014.

¹⁶⁸ Fiala, D., Fučík, P., Hruška, J., Rosendorf, P., Simon, O.: Fosfor v centru pozornosti. In: Vodní hospodářství 8/2013.

¹⁶⁹ Pretel, J. et al., 2011: Zpřesnění dosavadních odhadů dopadů klimatické změny v sektorech vodního hospodářství, zemědělství a lesnictví a návrhy adaptačních opatření. Závěrečná zpráva o řešení 2007–2011. Český hydrometeorologický ústav, Projekt VaV – SP/1a6/108/07.

s procesy eroze a splachem částeczek půdy, společně s rezidui hnojiv, do vodních toků a nádrží (podkapitola Péče o půdu).¹⁷⁰

V zimě bude pršet více,
v létě méně

816. Vyšší vypařování vody způsobené rostoucí teplotou vzduchu bude v tomto století na většině našeho území částečně kompenzováno mírným nárůstem celkového ročního srážkového úhrnu, který se však bude projevovat především v zimním období, zatímco v létě je třeba počítat i s možným poklesem srážek. Vyšší teplota vzduchu v zimním období napomůže změně charakteru srážek ze sněhu na déšť a tedy i menší zásobě vody ve sněhové pokrývce, která bude k dispozici na začátku jara. Doba jarního tání se posune směrem do zimy.¹⁷¹

Nižší srážky povedou k horší
kvalitě povrchových vod
a menší vydatnosti vod
podzemních

817. Takový vývoj klimatu povede ke snížení hladiny podzemních vod a k poklesu průtoků zejména v suchých obdobích na přechodu léta a podzimu. Malé průtoky a nižší rychlost proudění přinesou delší zdržení vody v řekách a nádržích, voda se tak bude více prohřívát, čímž se zlepší podmínky pro růst sinic a řas, sníží obsah rozpuštěného kyslíku a zhorší podmínky pro vodní živočichy. Nižší průtoky také znamenají menší objem vody pro ředění znečištění, a tím i jeho vyšší koncentraci. Snížení ředící kapacity toků bude mít nepříznivý vliv především na koncentrace fosforu. V následujícím období tak hrozí zhoršení ekologického stavu povrchových vod v souvislosti s horší jakostí vody v období malých průtoků.¹⁷²

3.4 Péče o půdu

Půda je klíčovou složkou
ekosystémů

818. Půda má rozhodující vliv na jejich stabilitu a produkci biomasy. Vzniká zvětráváním hornin a činností živých organismů. Tento proces je tak pomalý, že půdu můžeme považovat za neobnovitelný zdroj.

Je nezbytná pro zemědělství,
zadržuje mnoho vody a váže
hodně uhlíku

819. Půdu člověk využívá jako základní výrobní prostředek v zemědělském a lesním hospodářství. Jako taková má zásadní bezpečnostní aspekt (podkapitola Biologická rozmanitost, poslední odstavec). Kromě toho je půda prostředím koloběhu vody a živin a výměny tepla mezi zemí a ovzduším, je prostředím pro půdní organismy, uchovává semennou banku, má schopnost filtrovat a zadržovat dešťové srážky, vázat znečišťující látky, v případě příznivé struktury a chemického složení významně zvyšovat stabilitu ekosystémů a v neposlední řadě dlouhodobě vázat velké množství uhlíku, jehož uvolnění by přispělo k zesílení změny klimatu.

Utuzení půd těžkou mecha-
nizací zhoršuje vodní erozi

820. Vinou používání těžké mechanizace patří Česká republika v Evropě mezi země s nejvíce utuženou zemědělskou půdou.¹⁷³ Utužení přináší nižší infiltrační schopnost, takže při dešti voda stéká po povrchu a v obdobích sucha naopak vláhna v půdě chybí. Také díky tomu Česká republika o zemědělskou půdu, rychlým tempem přichází. Utužení zesiluje vodní ero-

¹⁷⁰ Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR. MŽP ČR, Praha 2015.

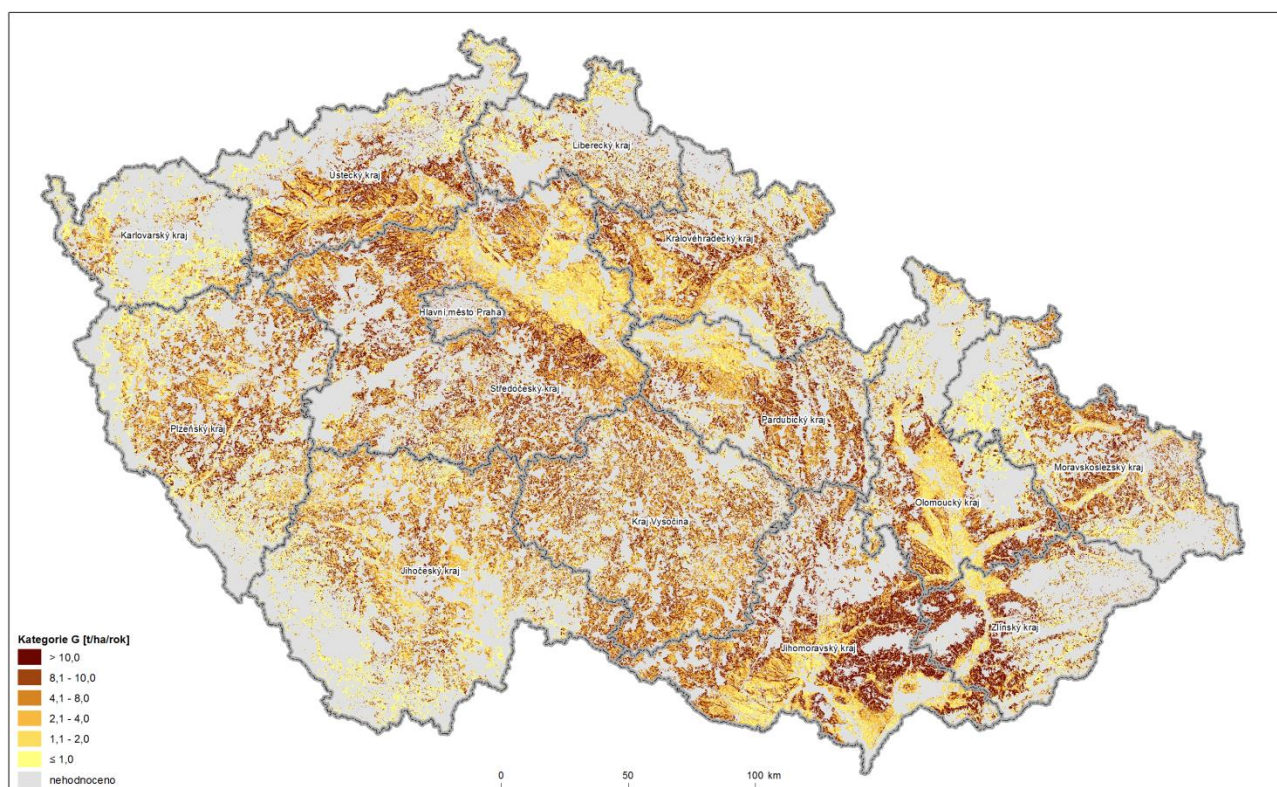
¹⁷¹ Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR. MŽP ČR, Praha 2015.

¹⁷² Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR. MŽP ČR, Praha 2015.

¹⁷³ Stolte, J., Tesfai, M., Øygarden, L., Kværnø, S., Keizer, J., Verheijen, F., Panagos, P., Ballabio, C., Hessel, R. (eds.): Soil threats in Europe: status, methods, drivers and effects on ecosystem services. European Commission Joint Research Centre, Luxembourg 2016.

zi, při níž jsou částice půdy odnášeny tokem srážkové vody po nezakrytém půdním povrchu na svazích. V některých oblastech naší země dochází k úbytku půdy také erozí větrnou. Přestože v evropském kontextu ČR nepatří mezi nejohroženější státy, oblasti silně ohrožené erozí se na našem území také vyskytují.

Obrázek 3.1 Potenciální ohroženost zemědělské půdy vodní erozí (G) vyjádřená dlouhodobým průměrným smyvem půdy. Zdroj: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půd, v.v.i.

Více než polovina půd je ohrožena vodní erozí

821. K zásadnímu urychlení eroze došlo po masivním scelování pozemků s následným pěstováním monokultur bez ohledu na svažitost pozemků, a to i v případě porostů plodin jako je kukuřice, cukrovka nebo brambory, které velmi málo chrání půdu před erozí. Více než polovina naší zemědělské půdy je tak nyní ohrožena vodní erozí a 14 % erozí větrnou.¹⁷⁴ Celkové roční ztráty půdy erozí se v peněžním vyjádření pohybují v rozmezí 4–10 mld. Kč.¹⁷⁵

Intenzita českého zemědělství je ve srovnání s ostatními zeměmi EU vysoká

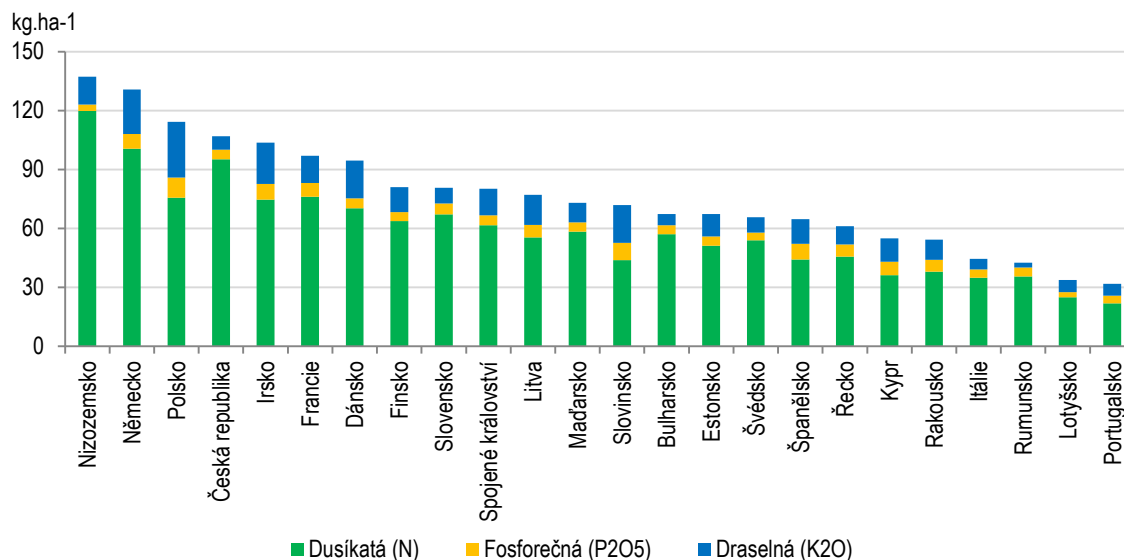
822. Česká republika má vysoký podíl orné půdy z celkové rozlohy území (podkapitola **Krajina a ekosystémové služby**) i nadprůměrnou spotřebu minerálních hnojiv v porovnání s průměrem EU (Graf 3.8), tedy vysokou intenzitu zemědělství a tomu odpovídající značné negativní dopady na kvalitu životního prostředí. V příliš intenzivně obhospodařované půdě soustavně

¹⁷⁴ Vopravil, J., Khel, T., Hladík, J., Herian, J., Havelková, L.: Metodika půdního průzkumu zemědělských pozemků určená pro pachtovní smlouvy. VÚMOP, v.v.i., Praha 2016.

¹⁷⁵ Strategie resortu Ministerstva zemědělství ČR s výhledem do roku 2030. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha 2016.

klesá podíl organických látek, zvláště pokud podstatná část biomasy je odvážena a zpět do půdy je zapravováno minimum organické hmoty.

Graf 3.8 Spotřeba minerálních hnojiv (N, P2O5, K2O) [kg.ha⁻¹ obhospodařované zemědělské půdy], 2013. Zdroj: Eurostat, konečná data

Lesnické hospodaření k degradaci půdy mnohdy přispívá

823. Příčinou eroze lesních půd je holosečné hospodaření a využívání těžké mechanizace při těžbě a přibližování dříví. V lesích také není ponecháváno dostatečné množství dřevní hmoty k zetlení¹⁷⁶ – včetně těžebních zbytků, které jsou z lesa rovněž vyváženy. I v důsledku toho dochází k okyselování lesních půd a jejich ochuzování o živiny.

Zdravotní stav většiny starších porostů je špatný

824. Poškození lesních porostů, hodnocené podle relativní ztráty listové plochy v koruně stromu v porovnání se zdravým stromem rostoucím ve stejných podmínkách, je v ČR stále velmi vysoké. Z porostů starých 60 a více let hodnocených v roce 2014 přišlo 73 % jehličnanů a 40 % listnáčů o více než čtvrtinu listové plochy. V porostech mladších 60 let je situace příznivější, u jehličnanů jde o 25 % a u listnáčů 17 % porostů. Na konci 90. let 20. století sice došlo ke zlepšení, po roce 2000 je ale možné sledovat opět trend ukazující spíše na zhoršování zdravotního stavu lesních porostů.

Pěstování smrkových monokultur zhoršuje chemické složení půd

825. Špatný zdravotní stav starších lesních porostů je důsledkem především intenzivního imisního zatížení lesních ekosystémů v uplynulých desetiletích. Starší porosty tak byly zásadně ovlivňovány zhoršenou kvalitou ovzduší již od stádia raného růstu. Plošným odsířením velkých zdrojů znečištění od poloviny 90. let 20. století sice došlo ke snížení množství znečišťujících látek v ovzduší, lesní porosty ale reagují na změny se značným zpožděním. Důvodem je chemické složení lesních půd rozvrácené kyselými dešti, přičemž k jejich dalšímu okyselování přispívá pěstování smrkových

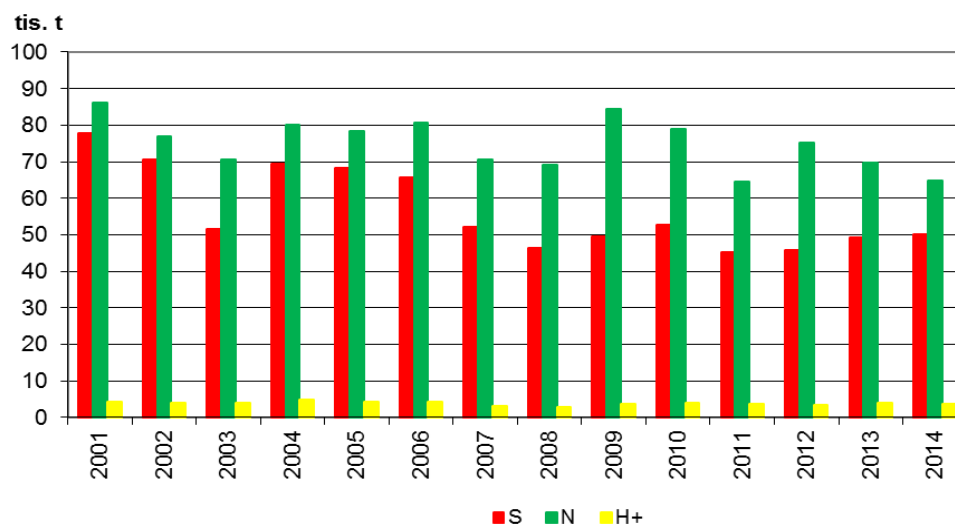
¹⁷⁶ Bače, R., Svoboda, M.: Management mrtvého lesa v hospodářských lesích. Certifikovaná metodika. Praha 2014.

monokultur.¹⁷⁷ Imisní zatížení navíc stále trvá, i když jeho intenzita je prokazatelně nižší.

Naše lesní půdy jsou přehnojené dusíkem ze znečištěného ovzduší

826. Životaschopnost lesních půd a porostů lze hodnotit také pomocí poměru koncentrace uhlíku a dusíku v půdě. Pokud je tento index nižší než 1, koloběh živin je narušen a zdraví lesního porostu může být ohroženo. V ČR vykazuje většina lesních půd C/N index jen mírně nad hodnotou 1, což je nejnižší, a tedy nejhorší hodnota ve srovnání s ostatními zeměmi střední Evropy. Základní příčinou horší životaschopnosti půd je ukládání dusíku a dalších znečišťujících látek z atmosféry v míře, která dlouhodobě převyšuje jejich spotřebu i úložnou kapacitu lesních půd. Přitom platí, že ekosystémy listnatých porostů dokážou lépe zpracovat nadměrné množství dusíku než ekosystémy porostů jehličnatých.¹⁷⁸

Graf 3.9 Vývoj celkové atmosférické depozice síry, dusíku a vodíkových iontů v ČR [tis. t], 2001–2014. Zdroj: ČHMÚ – graf bude nahrazen delší časovou řadou, pokud ji MŽP od ČHMÚ získá

Poznámka ke grafu: Depozice vodíkových iontů je přímo úměrná kyselosti atmosférických srážek.

Naše lesy tvoří hlavně jehličnany, smrk je dosud nejčastěji vysazovaným stromem

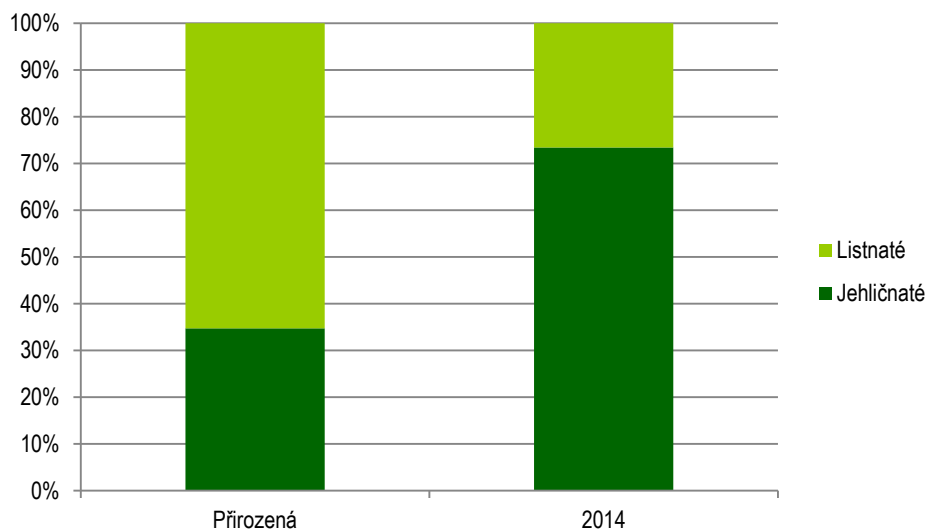
827. Přestože podle rekonstrukce přirozeného stavu lesní vegetace by na území ČR měly převažovat listnaté porosty, podíl listnáčů na celkové ploše lesů v roce 2014 činil pouze 26,3 %. České lesy jsou tak v současnosti tvořeny převážně stejnověkými monokulturami jehličnanů, které jsou výrazně náchylné k poškození škůdci i výkyvy počasí. Více než polovina lesních porostů je dosud tvořena smrkem a ten navíc zůstává nejčastěji vysazovaným stromem – jeho podíl na celkových výsadbách je vyšší než podíl všech listnatých stromů dohromady.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Hruška, J., et Cienciala, E. (eds.): Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd – limitující faktor současného lesnictví, Ministerstvo životního prostředí, Praha 2001.

¹⁷⁸ Hruška, J., et Cienciala, E. (eds.): Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd – limitující faktor současného lesnictví, Ministerstvo životního prostředí, Praha 2001.

¹⁷⁹ Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR v roce 2014. Ministerstvo zemědělství, Praha 2015.

Graf 3.10 Rekonstruovaná přirozená a současná skladba lesů v ČR [%], 2014. Zdroj: ÚHÚL

Stav českých lesů patří k nejhorším v Evropě

828. Měřeno mírou defoliace se v Evropě lesy s nejméně poškozením nacházejí zejména v jižní a jihovýchodní Francii, severní Itálii, v ČR, na Slovensku a ve středním Německu. V evropském kontextu tak zůstává stav českých lesů, navzdory výraznému poklesu emisí znečišťujících látek do ovzduší během 90. let 20. století, nadále špatný.

4 Udržitelný rozvoj sídel a území

Sídelní struktura České republiky je stabilizovaná.

829. Sídelní struktura českých zemí se od novověku v základních rysech nezměnila. V evropském kontextu je sídelní charakter České republiky kvůli exkluzivnímu postavení Prahy monocentrický. Z hlediska vnitrostátního je Česká republika vyváženě pokryta systémem regionálních center skládajících se z poměrně nízkého počtu velkých měst a mnoha malých obcí obsluhujících v dobré dosažitelnosti prakticky celé území. Míra urbanizace je srovnatelná s Německem. Poměrně velká část lidí žije v malých či středních městech a pohraniční pohoří omezují přeshraniční význam většiny našich center s výjimkou Ostravy a Liberce.

Tabulka 4.1 Počty obcí v ČR. Zdroj: Malý lexikon obcí České republiky 2015, zdroj: ČSÚ

Velikost obce dle počtu obyvatel	Počet obcí	Počet obyvatel (v %)
1 – 199	1448	1,7
200 – 499	2006	6,2
500 – 999	1365	9,1
1000 – 1999	747	9,9
2000 – 4999	415	11,9
5000 – 9999	141	9,2
10 000 – 19 999	69	9,2
20 000 – 49 999	43	12,1
50 000 – 99 999	14	9,7
nad 100 000	5	20,9
Celkem	6253	100,0

V České republice rozlišujeme 3 typy území.

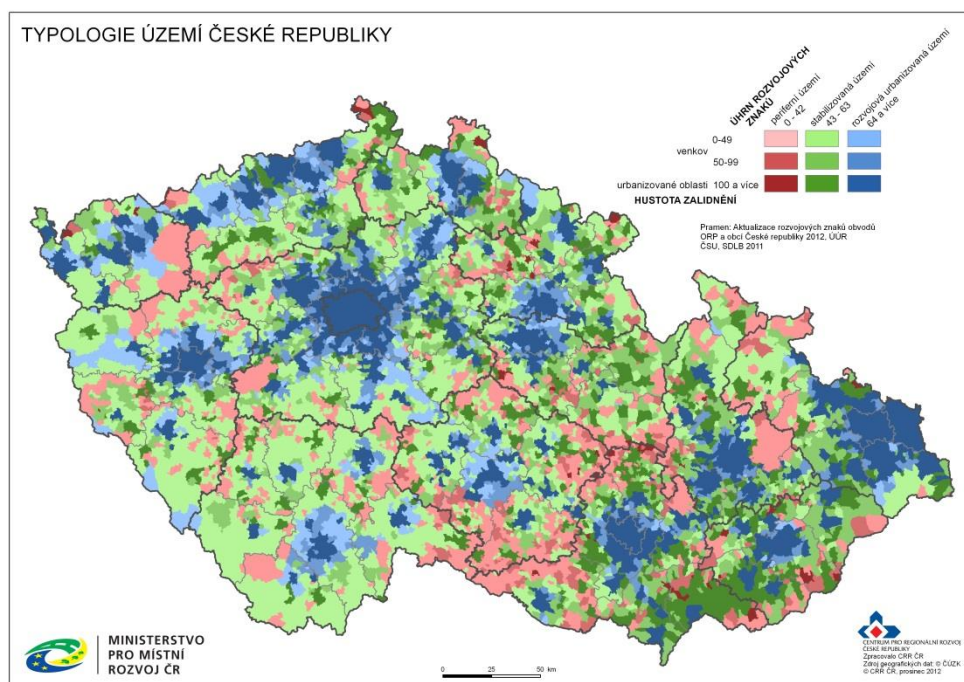
830. Venkovský prostor zaujímá 79 % rozlohy státu, na které žije 30 % obyvatel.¹⁸⁰ S rozdělením na města a venkov si však nevystačíme. V Česku lze rozlišit tři typy území.¹⁸¹ První tvoří rostoucí a prosperující metropolitní prostory s dominantní Prahou. Hlavně na východ a jih od ní se nacházejí stabilizovaná území tvořená mikroregionálními centry s omezeným významem. Zejména v pohraničí nebo při hranicích krajů se nacházejí rozdrobená vnější i vnitřní periferie, kde žije hodně seniorů a málo dětí, v důsledku nižší úrovně vzdělání zde chybějí zejména vysoce kvalifikovaná pracovní místa veřejné služby či infrastruktura a staví se málo nových bytů. Izolace příhraničních regionů ve druhé polovině dvacátého století více než cokoli jiného způsobila, že se proměnily v periferii a trpí špatnou dostupností, nízkou hustotou osídlení a nižším průměrným vzděláním. Totéž platí i pro vnitřní periferie nacházejících se na okrajích metropolitních regionů a na okrajích území regionálních středisek.¹⁸²

¹⁸⁰ Venkovským prostorem rozumíme všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel, a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km². Zdroj: https://www.czso.cz/csu/czso/postaveni_venkova_v_krajich_cr

¹⁸¹ Strategie regionálního rozvoje 2013

¹⁸² Jiří Musil, Jan Müller, *Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení*, CESES FSV UK, Praha 2006.

Obrázek 4.1 Typologie území České republiky. Zdroj: MMR.

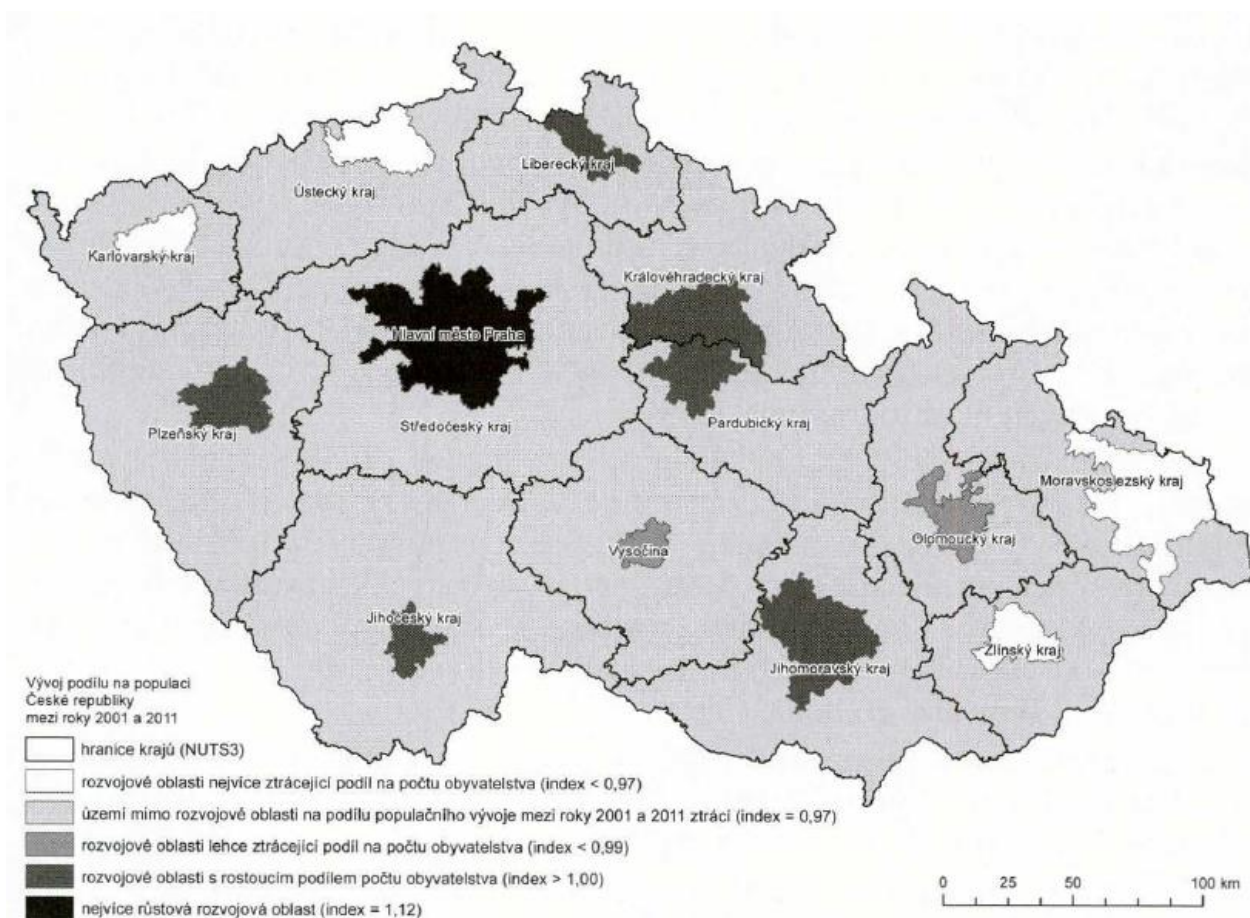
Města stabilizují sídelní strukturu

831. Základními stavebními prvky prosperity jsou města. Žije zde většina obyvatel; přes 60 % populace obývá obce nad 5 000 obyvatel. Střední a malá města stabilizují sídelní struktury a lidé z okolí v nich nacházejí práci i služby. Nicméně také malé obce utvářejí venkovskou krajinu, neboť plní úlohu nejen v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství, ale i při údržbě kulturní krajiny.

Zejména mladí lidé opouštějí periferní území

832. Kvůli nedostatku pracovních příležitostí odešli a odcházejí hlavně mladší a vzdělanější lidé na počátku profesní kariéry z periferních území a později také z regionů, které postihla restrukturalizace průmyslu. Stěhují se za lepším do rodících se metropolitních prostorů, zejména Prahy, v menší míře pak do Brna, Plzně a některých dalších center.¹⁸³

¹⁸³ Maier K. 1998 Účinnost dosavadních a budoucích nástrojů pro snižování regionálních rozdílů v České republice. In: Urbanismus a územní rozvoj 6: s. 30-34. Brno. Dále srov. K. Maier, D. Franke, Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001-2011, Sociologický časopis 1/2015, s.

Důsledkem vnitřní migrace je oslabování veřejných služeb

833. Věková i sociální struktura obyvatelstva v postižených částech země se výrazně proměňuje. Zhoršuje se také dostupnost veřejných služeb. Zejména v malých obcích je omezována zdravotní péče, slabne veřejná dopravní obslužnost, jsou hůře dostupné volnočasové aktivity pro děti a mládež nebo zásobování pitnou vodou nebo připojení na kanalizaci.¹⁸⁴ Na úrovni obcí s rozšířenou působností (ORP) ubývá sociálních pracovníků, zatímco sociálních jevů, jimiž by se měli zabývat, přibývá.¹⁸⁵ Stojící budovy a infrastruktura tu zůstávají nevyužity a chátrají. Naopak v atraktivních místech nová výstavba nevratně zabírá velké plochy zemědělské půdy¹⁸⁶ – úbytek činí několik hektarů týdně – a překotně zde rostou požadavky na novou veřejnou infrastrukturu.

¹⁸⁴ Strategie podpory dostupnosti a kvality veřejných služeb (2004)

¹⁸⁵ Národní strategie rozvoje sociálních služeb pro období 2014 – 2020, MPSV, s. 22, 27. Pro plánování sociálních služeb je určujícím subjektem kraj, neboť ten zodpovídá za dostupnost sociálních služeb a tvoří tzv. síť sociálních služeb v kraji. Spolupráce při plánování sociálních služeb v rámci ORP probíhá na dobrovolné bázi., ovšem na různé úrovni. Zatímco někde z procesu plánování sociálních služeb více profituje samotná obec III., někde se naopak podařilo v obcích celého správního obvodu rozprostřít určité sociální služby tak, že jsou ve větší míře poskytovány i v jednotlivých obcích ve správním obvodu ORP.

¹⁸⁶ Dle *Zpráv o stavu životního prostředí* vydávané MŽP, je trend záboru orné půdy setrvalý. Celková výměra zemědělského půdního fondu zvolna klesá. Mezi lety 1992 – 2000 bylo zabráno 3 144 ha zemědělské půdy, v letech 2000-2012 ubylo 55 487 ha (1,3 %). V roce 2013 bylo zabráno dalších 2400 ha, v roce 2014 2441 ha. Podíl zastavěných a ostatních ploch se zvýšil mezi lety 2000 – 2012 o 3,3 % (26 400. ha) na 10,6 % území ČR, přičemž tento podíl v letech 2013 a 2014 se již dále nezvětšoval. Zastavěné plochy a nádvoří však tvoří pouze 1,6 % rozlohy ČR, zatímco na plochy ostatní připadá zbylých 9 %.

4.1 Suburbanizace a rostoucí prostorová mobilita

Dynamika suburbanizace

834. V minulých stoletích a desetiletích se lidé stěhovali z venkova do měst. V posledním čtvrtstoletí naopak vidíme růst příměstského osídlení, a to někdy i na úkor jádrových měst.¹⁸⁷ Suburbanizační trend posiloval v letech hospodářské konjunktury. Počet obyvatel venkova mezi lety 2001 a 2014 stoupl o desetinu, zatímco ve městech – kromě Prahy a středních Čech – celkově stagnoval.¹⁸⁸ Dopady hospodářské krize (2008) migrace na venkov postupně oslabily. Každopádně ji můžeme považovat za dlouhodobý trend.

Zdroje suburbanizace

835. Nejedná se však o plošný návrat na venkov. Migrace je silně selektivní. V letech 2010–2014 bezmála třetina venkovských obcí přicházela o obyvatelstvo; na Karlovarsku nebo v příhraničí s Polskem to ale bylo téměř 45 %. Naopak z obcí v zázemí krajských měst ve stejném pětiletí obyvatelstvo ztrácela jen každá šestá. Obecně z hlediska migrace jsou atraktivnější venkovské obce s dobrou dostupností i dostatkem pracovních míst v místě či blízkém okolí. Samotná krajská města rostla podstatně menším tempem než jejich zázemí (nejvíce Praha, Liberec a Plzeň), nebo v nich dokonce lidí ubývalo.¹⁸⁹

Projevy suburbanizace

836. Suburbanizace se projevuje zabíráním dříve volné půdy, zhoršuje se průchodnost krajiny pro člověka, faunu i flóru i stabilita ekosystémů (**pro-vazba na ekosystémy**), kvůli rozptýlenému charakteru nové zástavby dramaticky rostou náklady na veřejnou infrastrukturu a zhoršuje se dostupnost občanské vybavenosti. (**Lidé a společnost + provazba na odst. 91**)

Suburbanizace podporuje
růst dopravy

837. Kvůli suburbanizaci přibývá automobilové dopravy ve spádových oblastech měst a ve městech samotných.¹⁹⁰ Více a více lidí v hospodářsky vyspělých zemích pravidelně dojíždí do práce. Pracovní příležitosti jsou často jinde, než kde bydlí. Suburbanizace ale k dojížděcí za prací významně přispívá. k tomu navíc přibývá specifický problém České republiky: dopravní síť povětšinou směřuje do Prahy a krajských centrům chybí vzájemná propojení. To se v území projevuje České republiky dramatickým nárůstem dopravy, vyžadující stále větší plochy, vytvářející v území rozsáhlé bariéry (dálnice, letiště atd.) a koridory negativně ovlivněné emisemi a hlukem.

Růst mobility se týká vybraných sociálních skupin

838. Rostoucí mobilita se týká a bude týkat především některých sociálních skupin. První z nich jsou vysoce kvalifikovaní, ekonomicky aktivní lidé – zejména manažeři. Kvůli práci pro nadnárodní společnosti se běžně stěhují, často v globálním měřítku. Druhou skupinou jsou lidé na opačném konci spektra – méně kvalifikovaní zaměstnanci, postižení rostoucí prekariací. Mobilita se v jejich případě prozatím projevuje hlavně dálkovou do-

¹⁸⁷ Za venkovské obce jsou označovány ty s méně než 2 tis. obyvateli k 31. 12. 2014, a také obce mezi 2 a 3 tis. obyvateli, které neměly k 1. 1. 2015 status města či městysu. Úhrnem jde o 5 685 obcí, jejichž katastry tvoří 75,5 % rozlohy státu a žije v nich 29,6 % obyvatel ČR.

¹⁸⁸ Situační zpráva ke SRUR 2015, s. 117-118.

¹⁸⁹ Tamtéž; dále srov. Maier, Franke, c.d., s. 99.

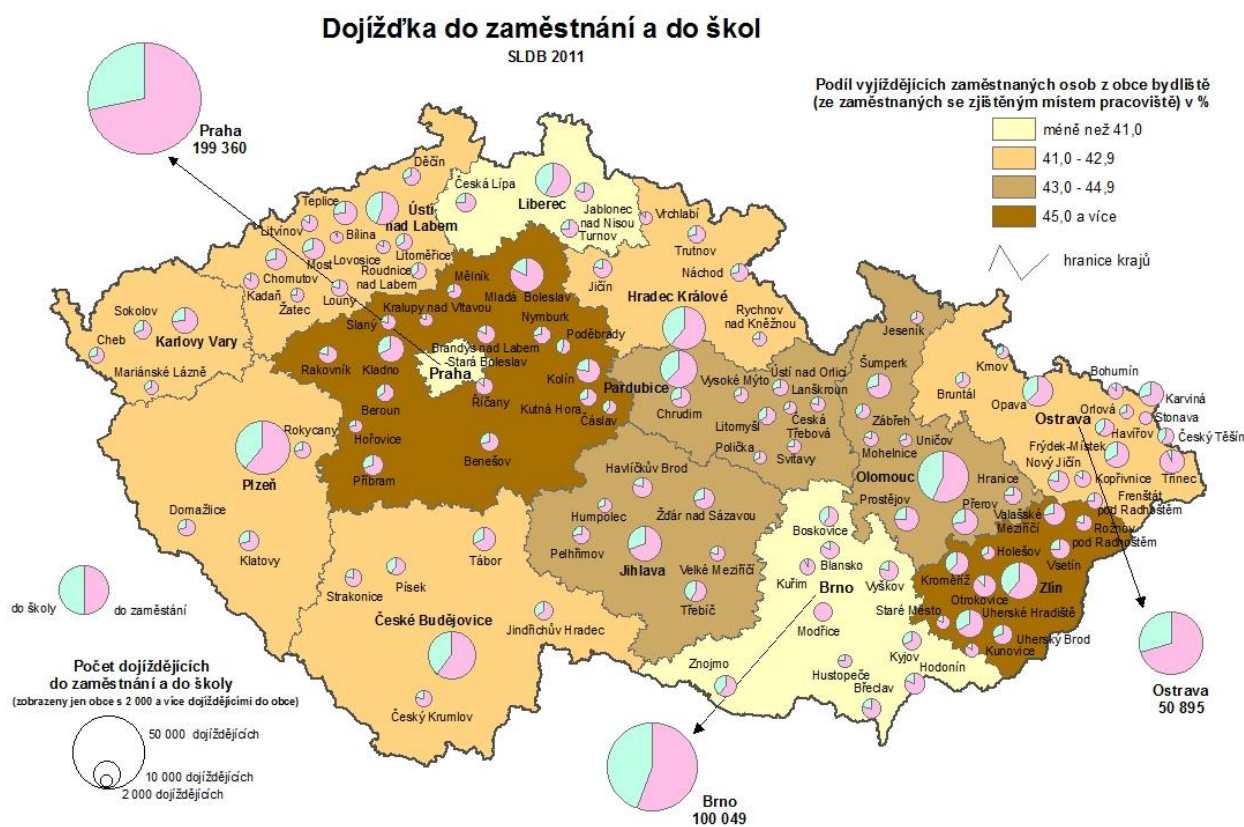
¹⁹⁰ V meziročním srovnání lze u většiny regionů pozorovat sestupný trend ve využívání veřejné dopravy. Situační zpráva 2016, s. 124 ann.

jízdkou za prací z bydliště s nižšími životními náklady do center s větší po-
ptávkou po práci.

Rostla dojízdka do zaměst-
nání i do škol

839. Podle SLDB 2011 do škol a zaměstnání dojížděl téměř každý
sedmý občan ČR.¹⁹¹ Dobrým příkladem je Zlínský kraj a Praha (viz obrázek
XY), do níž dojíždí zejména lidé ze Středočeského kraje. Pětina lidí, kteří
v metropoli pracují, v roce 2014 dojížděla z okolních obcí a měst.¹⁹² Deset
let předtím to bylo o 40 % méně.

**Obrázek 4.2 Dojízdka do zaměstnání a do škol. Zdroj: Dojízdka do zaměstnání a do
škol podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Dojízdkové proudy. ČSÚ 2014.**

Důsledky rostoucí mobility

840. Kvůli rušnějšímu provozu na silnicích také přibývá lidí vystavených
nadměrnému hluku a smogu. Nejvíce zatěžuje hluk, zejména ze silniční
dopravy, aglomerace Plzeň, Praha a Brno, kde nadlimitním hlukem trpí
zhruba každý desátý obyvatel.¹⁹³ V menších obcích kolem velkých měst

¹⁹¹ Dojízdka byla mapována i na úrovni obcí, resp. na úrovni základních sídelních jednotek, jejichž počet dosahuje téměř 23 000. Údaje se vztahují pouze na zaměstnané, žáky, studenty a učně. Do statistiky nejsou zahrnuti osoby bez stálého pracoviště.

¹⁹² Dojízdka za prací a do škol v hl. m. Praze (na základě výsledků SLDB) – 2001, ČSÚ, <https://www.czso.cz/csu/czso/dojizdka-za-praci-a-do-skol-v-hl-m-praze-na-zaklade-vysledku-sldb-2001-jbxxnh0fky>.

¹⁹³ Zpráva o životním prostředí ČR 2014. CENIA a MŽP ČR, Praha 2015.

a rekreačně atraktivních místech také dochází k přetěžování kanalizace, svozu odpadu a další technické infrastruktury.¹⁹⁴

Dopad růstu mobility na občanskou vybavenost

841. Rostoucí mobilita lidí proměňuje také rozložení služeb občanské vybavenosti.¹⁹⁵ V malých obcích se často už nevyplácí provozovat služby, takže z nich mizí prodejny základních potravin, pošty, školy,¹⁹⁶ knihovny¹⁹⁷ a v místech, kam nejezdí turisté, také restaurace. Mnohde se také zhoršuje dostupnost větších měst veřejnou dopravní obsluhou. Proto mladí lidé odcházejí pryč (**provazba na odst. 91**).

Důsledkem ekonomické mobility na globální úrovni jsou i brownfields

842. Stále snadnější dostupnost levného zboží z celého světa vystavuje domácí výrobce silnější konkurenci a nutí je v lepším případě k opakovaným restrukturalizacím, v horším k ukončení provozu. Opuštěné průmyslové či zemědělské – ale také obytné a vojenské – areály nevyužity stojí a chátrají. Vznikají tak neprostupné části krajiny či měst, kde se často soustřeďují lidé na okraji společnosti. Přitom vedle nich vznikají nové provozy na zelené louce, které zbytečně zabírají půdu (viz bod 95) a ohrožují ekosystémovou stabilitu.

Digitalizace nemusí snižovat mobilitu. Mobilita a digitalizace

843. Digitalizace proměňuje nároky na prostorové ukotvení práce. Její neurčitost a proměňující se organizace se promítá do nepravidelné dojížděky. Nové formy práce představují postindustriální přechod od její koncentrace v prostoru ke koncentraci kvalitativní (intenzivnější a rozličnější typy práce). Při posledním sčítání lidu v roce 2011 13 % obyvatel denně vyjíždějících do zaměstnání nemělo stálé (prostorově ukotvené). Podíl takovýchto osob je však reálně vyšší, pokud k nim přičteme práci z domova či na cestách. Proto také přibývá podíl lidí, jejichž zaměstnání – a potažmo životní styl – se neskládá z rutinních směn s pevným začátkem a koncem.¹⁹⁸

4.2 Regionální nerovnosti

Postavení regionů ČR je v rámci OECD průměrné

844. Postavení regionů v rámci OECD Rozdíly mezi různými částmi světa i částmi států se v posledních desetiletích prohlubují. OECD podotýká, že „[p]odle nepeněžních ukazatelů životní úrovně jsou mezi regiony jedné země často větší rozdíly než mezi různými zeměmi“.¹⁹⁹ Snižují se sice nerovnosti v dosaženém vzdělání či přístupu ke službám; zvětšují se však rozdíly

¹⁹⁴ Strategický rámec udržitelného rozvoje, 2010, s. 40.

¹⁹⁵ Karel Maier, Polycentric development in the spatial development policy of the Czech Republic, *Urban research and Practice* 3/2009, s. 319-331, zde s. 327.

¹⁹⁶ Od roku 2005 ubylo 700 středních škol a 359 základních škol, naopak vzrostl počet mateřských škol o 375. Srov. *Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/2016*, dostupné z <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2005-06-2015-16>

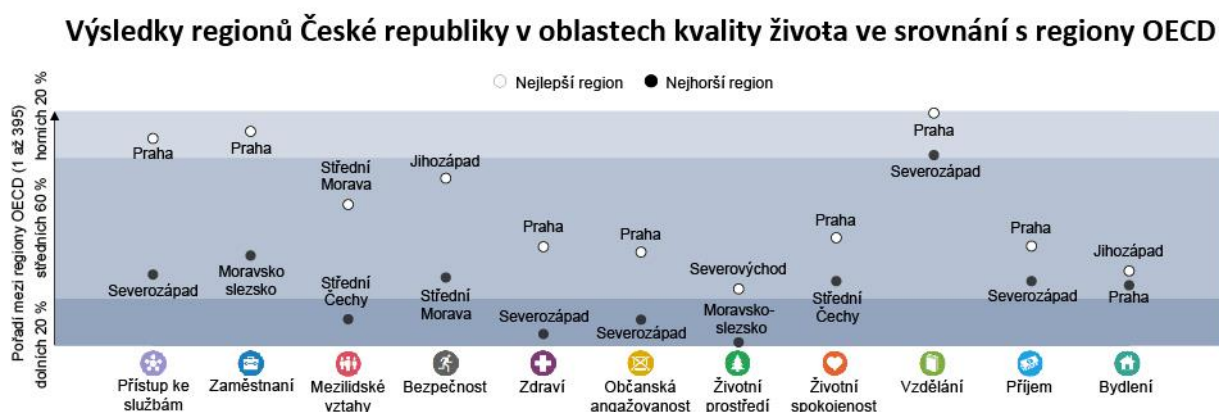
¹⁹⁷ Od roku 1995 do roku 2015 poklesl počet knihoven s neprofesionálními pracovníky o 848 na celkových 4554. I přesto však lze knihovní řadu ve srovnání s průměrem EU považovat za nadstandardní, srov. *Kultura české republiky v číslech. Vybrané údaje ze statistických šetření*. NIPOS, Praha 2016, s. 10–12.

¹⁹⁸ Peter Svoboda, Martin Ouředníček, Flexibilita a lokalizace práce: přehled konceptuálních náhledů a jejich relevance pro výzkum metropolitních regionů v Česku, *Ekonomický časopis* 5/2015, s. 465-485.

¹⁹⁹ *OECD360 Česká republika*, OECD 2015, http://www.spcr.cz/images/MO/OECD_CR_360.pdf

v příjmech, kvalitě ovzduší a bezpečnosti. Domácnosti v metropolitních oblastech mají o 17 % vyšší příjem než ostatní domácnosti; zároveň však utratí až o 15 % více za bydlení. Rozdíly mezi regiony prohubuje i rostoucí stěhování mladých lidí za lepším – ve 26 z 33 zemí OECD na venkově roste podíl lidí starších 65 let.²⁰⁰ V statistikách OECD sledujících blahobyt v regionech NUTS II se osm českých regionů ve většině sledovaných ukazatelů nachází v druhé polovině států OECD s nižší kvalitou života. Nejhorších výsledků české regiony dosahují, pokud jde o (nízkou) občanskou angažovanost a (špatný) zdravotní stav. Nacházejí se na úrovni visegrádských sousedů či některých izraelských regionů (Haifa, Tel-Aviv). Míra, v jaké se české regiony liší navzájem, se v porovnání s ostatními zeměmi OECD pohybuje kolem průměru.

Graf 4.1 Výsledky regionů České republiky v oblastech kvality života ve srovnání s regiony OECD. Zdroj: OECD²⁰¹.

Vývoj regionálních nerovností v ČR

845. Zhruba do roku 2007 se odlišnosti mezi částmi České republiky zvětšovaly, protože kvalita života v Praze rostla rychleji než ve zbytku země. Vzájemné rozdíly mezi kraji se prohlubovaly jen mírně. V letech hospodářské krize hlavní město začalo stagnovat, takže tento trend nepokračuje. Obdobně se vyvíjely i průměrné příjmy a zadlužení domácností v krajích.²⁰² Faktorem přispívajícím ke zvyšování rozdílů mezi městem a venkovem je rozpočtové určení daní, které zvýhodňuje velká města. Od roku 2013 se však změnil způsob jeho výpočtu ve prospěch menších obcí. Rozhodujícím kritériem zůstal počet obyvatel, po zavedení přechodových koeficientů však již nedochází ke skokovým rozdílům. Byl zohledněn počet žáků a zastropování kritéria rozlohu obce. Na druhé straně nelze zapomínat, že velká města zajišťují infrastrukturu a občanskou vybavenost nejen pro své obyvatele, ale i pro obyvatele ze zázemí měst.

Praha – první mezi regiony

846. Ekonomické rozdíly mezi Prahou a kraji mají několik příčin. V metropoli sídlí řada firem, které vyrábějí a podnikají jinde. Svůj podíl má

²⁰⁰ OECD Regions at a Glance 2016

²⁰¹ OECD Regions at a Glance 2016, <http://www.oecd.org/gov/oecd-regions-at-a-glance-19990057.htm>.

²⁰² Situační zpráva ke SRUR 2016

také vysoká míra dojíždky do zaměstnání v Praze, výdaje centrálních úřadů, koncentrace většiny služeb do hlavního města (peněžnictví, pojišťovnictví, telekomunikace), vyšší cenová hladina a vysoké mzdy a platy zaměstnanců, podle nichž firmy působící ve více regionech přiřazují svým střediskům hrubou přidanou hodnotu.²⁰³

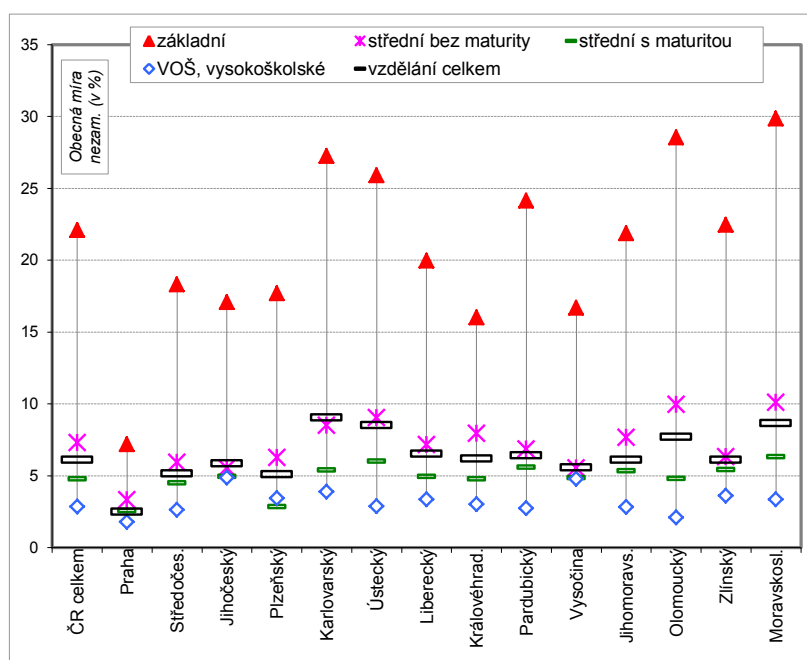
Výdaje na výzkum a vývoj

847. Kromě příjmů se v Praze koncentrují také výdaje na výzkum a vývoj. S odstupem asi 15 % za ní následují krajská města s velkými univerzitami (Brno, Ostrava) a Středočeský kraj jako spádová oblast pro pražské firmy a univerzity.²⁰⁴

Rozdíly v nezaměstnanosti mezi regiony se zmenšovaly

848. Rozdíly mezi kraji v míře nezaměstnanosti i sociálního vyloučení (nezaměstnanost delší než jeden rok) se v době recese po roce 2007 rovněž snížily. Na přetrvávajících odlišnostech se podepisuje hlavně nedostatek práce pro lidi se základním vzděláním.²⁰⁵ Ve všech krajích kromě Prahy je nezaměstnanost žen větší než nezaměstnanost mužů, nejvíce na Liberecku.

Graf 4.2 Míry nezaměstnanosti dle dosaženého vzdělání v různých krajích, 2014 (graf III.B.2 uvedený v Situační zprávě ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje ČR z roku 2016 na str. 107). Zdroj: ČSÚ.

Chudoba a lidé ohrožení chudobou

849. Na chudobě se silně podepisuje vzdělání rodičů a regionální příslušnost. ČR patří k zemím s největším vlivem socioekonomického zázemí na vzdělávací výsledky žáků.²⁰⁶ (provazba na KO 1) 43 % rozdílů ve schopnosti žáků řešit problémy je ovlivněno průměrným socioekonomickým zá-

²⁰³ Situační zpráva ke SRUR 2016

²⁰⁴ Situační zpráva ke SRUR 2016

²⁰⁵ Situační zpráva ke SRUR 2016, Strategie regionálního rozvoje, s. 33.

²⁰⁶ Hlavní zjištění PISA 2012. Česká školní inspekce 2013, s. 6.

zemím kraje.²⁰⁷ Proto není snadné z ní vyváznout. Ke snižování rozdílů mezi regiony nepřispívá sociální struktura chudobou ohrožených obyvatel. Pod kritickou hranicí 60 % z mediánu příjmů (harmonizovaného na paritu kupní síly) se nachází skoro třetina chudých. Nejvíce ohroženi jsou nezaměstnaní, samostatně žijící senioři a ekonomicky neaktivní část populace, domácnosti tvořené pouze jedním rodičem a přinejmenším jedním dítětem a také děti žijící v rodinách, kde nikdo nepracuje nebo pracuje velmi málo.²⁰⁸

Přibývá sociálně vyloučených lokalit

850. V uplynulém desetiletí se zdvojnásobil počet sociálně vyloučených lokalit, kde se soustřeďují chudí a nezaměstnaní lidé bez perspektivy. Přibylo jich ve všech krajích. Nejvíce vyloučených lokalit se nachází v krajích s ekonomickými problémy, tedy zejména Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském.²⁰⁹ Chudí a chudobou ohrožení obyvatelé jsou nuceni odcházet do míst s vyšší nezaměstnaností, menšími příležitostmi, ale levnějším bydlením, což způsobuje fluktuaci sociálně vyloučených osob.²¹⁰ Přesto lidé ohrožení chudobou vydávají za bydlení téměř dvakrát tolik (tedy 40%), než jaký je průměr domácností v ČR.²¹¹

Příčiny vzniku sociálně vyloučených lokalit

851. Rozšiřování a přetrvávání sociálně vyloučených lokalit je výsledkem řady procesů. Zánik pracovních příležitostí pro osoby s nízkou kvalitací vedl zejména v uvedených krajích k dlouhodobé nezaměstnanosti, která následně vedla k chudobě a sociálnímu vyloučení tamních obyvatel. Vznikající sociální problémy v území často nebyly včas identifikovány nebo dlouho zůstávaly bez adekvátní politické reakce, nebo byly dokonce přijaty politiky, které tyto problémy ještě posílily (např. zanedbání preventivních programů, omezování přístupu sociálně vyloučených obyvatel k obecnímu bydlení, nedůsledné nastavení dávkových systémů, v extrémních případech přímá podpora přestěhování sociálně vyloučených do znevýhodněných obcí nebo regionů). Z národní ani místní úrovně nebyly včas řešeny synergie nerovného postavení sociálně vyloučených domácností a obchodních praktik na trhu nemovitostí, nastavení finančních služeb, či krátkodobých úvěrů vedoucích k cílenému zadlužování obyvatel vyloučených lokalit. Takto vzniklé problémy byly následně prohloubeny migrací. Transformační procesy v sektoru bydlení (restituce, privatizace, deregulace nájemného apod.) a diferenciací nákladů na bydlení vytvořily stimuly pro odchod chudých obyvatel z měst, které jsou centry pracovních příležitostí,

²⁰⁷ Mezinárodní šetření PISA 2020: Schopnost patnáctiletých žáků řešit problémy, Česká školní inspekce 2014, s. 22 Autoři studie však upozorňují na fakt, že výsledky krajů „mohou být ovlivněny nestandardním výsledkem jedné nebo více vybraných škol.“

²⁰⁸ Prokop, D. 2016 Chudoba je v ČR daleko hlubší, než se běžně usuzuje. Rozhovor s Danielem Prokopem. Rozhovor Britských listů, dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=0ZCl4mQ6j08>; Drahomíra Dubská, Jan Zeman, Analýza vývoje indikátorů nerovnosti v ČR a jejich dopad na růstový potenciál ČR, s. 5.

²⁰⁹ GAC 2015. Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR, Praha.

²¹⁰ V přelidněných bytech podle definice Eurostatu žije v Česku 19,9 % obyvatel (šetření SILC 2014), ale ve skupině nízkopříjmových obyvatel (do 60 % mediánu příjmu) je tento podíl 44,7 %. Zatímco hodnoty za celou populaci se blíží průměru EU (17,1 % obyvatel), nízkopříjmové domácnosti žijí v přelidněných bytech výrazně častěji, než je tomu v EU (30,2 %).

²¹¹ Koncepce sociálního bydlení české republiky 2015 – 2025, s. 27.

do míst s vyšší nezaměstnaností, menšími příležitostmi a tudíž i většími sociálními problémy, ale s levnějším bydlením (v pozdějších letech už pravidlo o nízkých nájmech v důsledku dávek na bydlení neplatí, chudí lidé se stěhují k pronajímatelům orientovaným na osoby a rodiny odkázané na sociální dávky). Naopak z území s největší koncentrací sociálně vyloučených lokalit odchází především mladší a lépe vzdělaní obyvatelé, zejména z důvodu omezené perspektivy zaměstnání.

Sociální vyloučení vede ke vzniku nerovností v rámci regionů

852. Koncentraci chudých lidí do sociálně vyloučených oblastí přináší další problémy do regionů zasažených ekonomickými a sociálními nerovnostmi. Ztráta lidského kapitálu dále snižuje schopnost těchto regionů adaptovat se na vzniklou situaci a efektivně žádat a využívat dostupné programy na podporu sociálního začleňování a regionálního rozvoje. Na krajské úrovni se jedná zejména o Karlovarský, Moravskoslezský a Ústecký kraj, v nichž se koncentruje většina sociálně vyloučených lokalit. Zároveň však obecně dochází k posilování diferenciací mezi jednotlivými obcemi. I v rámci těchto regionů existují často v blízkém sousedství obce s relativně rozsáhlými sociálně vyloučenými lokalitami a úspěšně se rozvíjející obce.

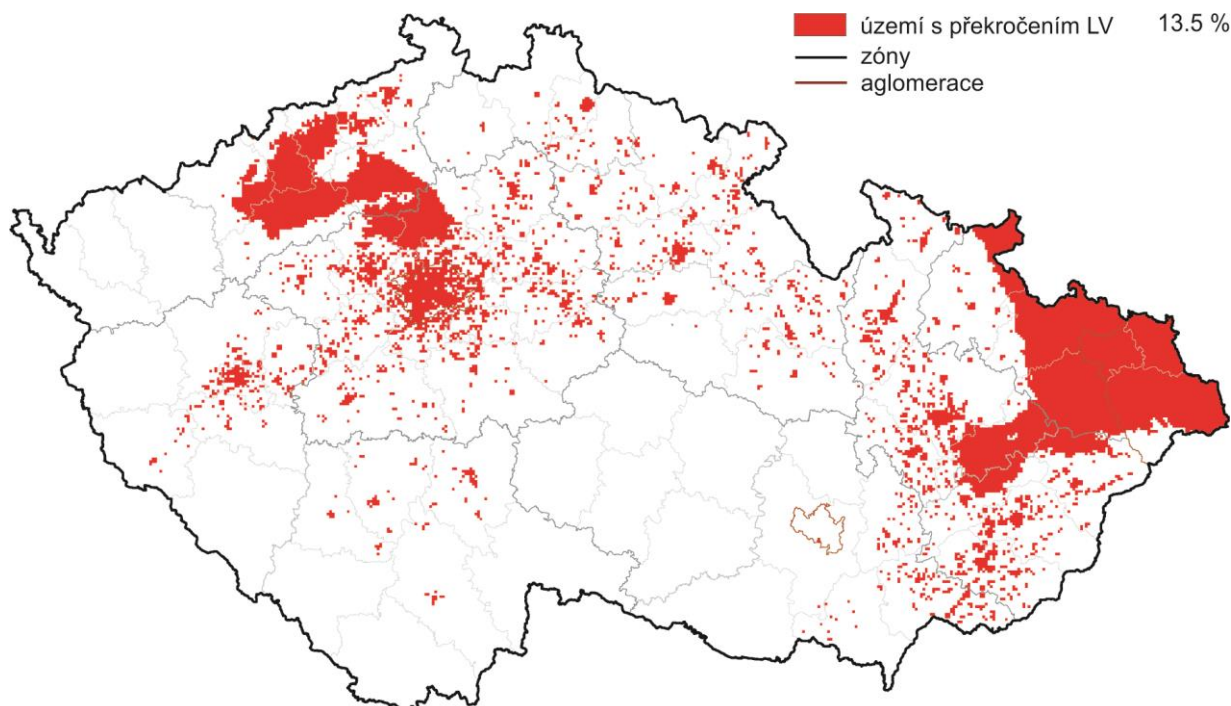
Kvalita ovzduší se již nezlepšuje

853. Ačkoliv se podařilo razantně snížit některé typy znečištění ovzduší, stále přetrvávají velké regionální rozdíly v kvalitě ovzduší. Emise oxidu siřičitého klesly o 93 %, ale koncentrace karcinogenního benzo(a)pyrenu a mikročastic polévatého prachu (PM10) zůstává vysoká a přestala klesat. Množství benzo(a)pyrenu a PM10 překračuje limity v místech, kde žije zhruba polovina, respektive čtvrtina obyvatel. Znečištěné ovzduší ohrožuje nejvíce chronicky nemocné nebo starší lidi. V průměru jenom na znečištění ovzduší částicemi PM10 umírá asi šest až osm tisíc lidí ročně.

Podoby znečištění ovzduší v území

854. Znečištění ovzduší není rovnoměrně rozloženo. Postihuje hlavně tři typy míst, každý z jiných příčin, v nichž dochází k překračování imisních limitů znečišťujících látek v ovzduší. V některých průmyslových aglomeracích, především na Ostravsku nebo v částech Ústeckého kraje, pochází z velkých provozů spalujících uhlí (metalurgie, elektrárny). Ve velkých městech se skládá zejména z výfukových plynů. Řada venkovských obcí či menších měst trpí spalováním pevných paliv k domácímu vytápění; jen v roce 2013 z nich pocházelo 38 % veškerých emisí částic PM₁₀.

Graf 4.3 Vyznačení oblastí s překročenými imisními limity (=LV) pro ochranu lidského zdraví (bez zahrnutí troposférického ozonu), 2014

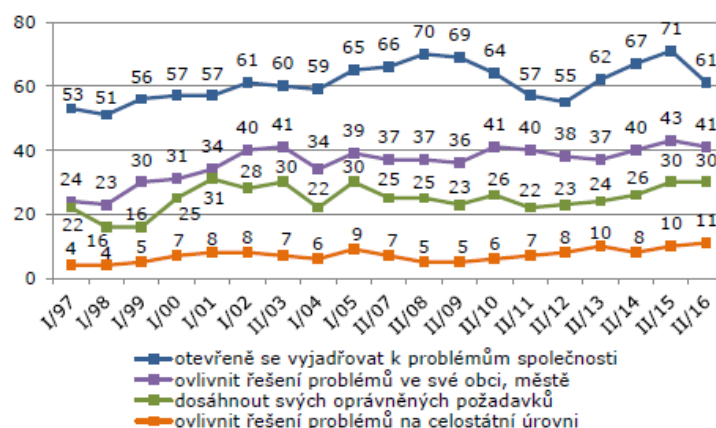
4.3 Rostoucí význam nestátních aktérů

Roste pocit bezmoci, klesá občanská angažovanost

855. Nemalá část veřejnosti vnímá – ledaskdy neoprávněně – rozhodování úředníků či politiků v územní veřejné správě jako netransparentní a zvýhodňující developery.²¹² Lidé sice mají pocit, že v městech a obcích mají na rozhodnutí větší vliv než na celostátní úrovni, nikdy však takovýto názor nevyjádřila více jak polovina občanů (viz graf 35). Dlouhodobě klesá účast v obecních volbách stejně jako ochota kandidovat v místních volbách a přijmout veřejnou funkci.

²¹² Z hlediska veřejného mínění jsou rozhodujícími faktory pro rozhodování politiků v dlouhodobém horizontu let 2003–2016 úplatky a korupce, zájmové skupiny a lobby, média a osobní vztahy, srov. Jmila Pilecká, *Vliv na politické rozhodování – březen 2016*, CVVM 2016, <http://cvvm.soc.cas.cz/demokracie-obcanska-spolecnost/vliv-na-politicke-rozhodovani-brezen-2016>.

Graf 4.4 Možnosti občanů ovlivňovat veřejnou sféru v časovém srovnání (v %). Zdroj: Zájem politiků o občany a možnosti občanů ovlivnit veřejnou sféru – únor 2016, CVVM

Pozn.: Uveden podíl součtu odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“.
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost.

Netransparentní zapojování nestátních aktérů zapříčiňuje nízká míra spolupráce ve veřejné územní správě

856. Příležitost pro netransparentní a selektivní zapojování nestátních aktérů prosazujících dílčí zájmy podporuje rovněž situace, v níž agendy a koncepce nejsou vždy vzájemně propojené. Mezi státem, kraji či obcemi panují navíc často i kompetenční střety. Rozhodování státu o velkých infrastrukturních projektech je proto ve stále větší míře odkazováno na využití mocenských nástrojů či rezignaci na původní záměry.

Netransparentní vliv nestátních aktérů ovlivňoval negativně územní rozvoj

857. I v územním plánování se projevuje rostoucí význam nestátních aktérů. Promítají se do něj hlavně tlaky různých investorů a developerů na rozhodování či prodej obecních pozemků. Přitom některé obce nemají územní plány, případně je neumějí aktivně používat ve svém rozhodování nebo nedovedou odhadnout reálné přínosy jednotlivých investorských záměrů.²¹³ Praktickým důsledkem se stala chaotická, nepromyšlená výstavba satelitních sídlišť; umísťování průmyslových podniků nebo kapacitních silnic v sousedství obytných domů; špatně naplánovaná výstavba narušující krajinový ráz nebo život ve městech.²¹⁴

Platformy pro vyjednávání zájmů existují na národní a krajské úrovni

858. Postupně vznikla řada institucí, které pomáhají najít konsensus nebo kompromisní řešení: například tripartita včetně krajské úrovně, dvanáct profesních komor zřízených zákonem a další bez povinného členství. Obtížné je prozatím zhodnotit činnost Regionálních stálých konferencí sdružených v Národní stálé konferenci, jež vznikly v roce 2015 a sdružují zástupce jak ze státní správy tak mimo ni. Jejich cílem je koordinovat čerpání z evropských fondů (ESIF) a zajišťovat, aby při jejich čerpání vycházelo z potřeb cílového území.²¹⁵ Na místní a lokální úrovni však podobné, dlou-

²¹³ srov. <http://moderniobec.cz/vlastnicka-prava-a-uzemni-planovani/>. k nekalým praktikám developerů srov. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. 2943 podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 17.09.2013, které se týkalo změny tzv. indexu podlažní plochy.

²¹⁴ Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2005, s. 34, http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snmovnu/Souhrn_na_zprava_VOP_2006.pdf.

²¹⁵ Bližší viz www.uzemnidimenze.cz

hodobě a koncepčně rozvíjené platformy, které by moderovaly místní a lokální rozhodování o jeho rozvoji, území či stavbách a řešily konflikty (viz odstavce 304–305), chybějí.

Růst významu nestátních aktérů znamená i rozvoj občanské společnosti

859. Výraz růstu významu nestátních aktérů se v životě municipalit projevil rovněž posilováním organizované občanské společnosti. Rozmanité organizace nebo iniciativy mají z podstaty věci samozřejmě různé zájmy, cíle a úkoly a ani jejich chování a rozhodování nelze vždy považovat za bezchybné. Přesto je jejich přínos nezanedbatelný. Servisní NNO se často profesionalizovaly a nahradily některé z funkcí státu, zejména v oblasti sociálních služeb, vzdělávání či kultury. Nejvíce neziskových organizací, přepočteno na 100 000 obyvatel kraje, sídlí v Praze. Ve všech krajích kromě Moravskoslezského se jejich počet pohybuje kolem tisícovky. V uplynulém desetiletí rostl jak jejich počet, tak objem služeb, jež zajišťují; v roce 2012 činil více než 56 miliard korun ročně.²¹⁶

I municipality se organizují, aby hájily svůj zájem

860. Asi 90 % obcí se účastní nějaké formy meziobecní spolupráce.²¹⁷ Právě vzájemným sdružováním se municipality stávají významným (spolu)hráčem složek ústřední státní správy a tedy i významným nestátním aktérem. V Česku působí řada sdružení měst a obcí, žádné však nesdružuje ani polovinu ze zhruba 6200 obcí. Nejvýznamnějšími municipálními organizacemi jsou Svaz měst a obcí ČR (2803 členů),²¹⁸ Sdružení místních samospráv ČR (1112 členů), Spolek pro obnovu venkova (cca 1000 členů),²¹⁹ z menších, odborně zaměřených, lze uvést Národní síť Zdravých měst (130 členů) či Sdružení tajemníků městských a obecních úřadů (311 členů). Vznikají také mikroregiony, svazky obcí nebo smlouvy mezi obcemi, které společně sdílejí služby.

Municipální sdružení podporují participaci občanů a zapojování aktérů z nevládních sektorů.

861. Zapojování veřejnosti do rozhodování a spolupráci nestátních aktérů systematicky rozvíjejí dvě municipální organizace. Realizátory místní Agenda 21 v České republice sdružuje Národní síť Zdravých měst. Druhou organizací je Národní síť Místních akčních skupin (MAS), které uvádějí v život specifický integrovaný nástroj, tzv. komunitou podporovaný místní rozvoje (*community-led development*, dále jen CLLD). MAS sdružují v podobě právního subjektu zástupce veřejné správy, neziskového a ekonomického sektoru, aby společně plánovali lokální rozvoj na subregionální úrovni financovaný z evropského Společného strategického rámce.²²⁰ Důležitou podmínkou je, že zástupce žádného sektoru nemůže mít v MAS nadpoloviční zastoupení. Přibližně 180 certifikovaných MAS působí

²¹⁶ Zuzana Prouzová, *Vývoj a současný stav českých NNO v makroekonomických ukazatelích*, Studie pro Konceptci politiky vlády vůči NNO do roku 2020, verze k 1.3.2015, s. 16. http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_neziskovem_sektoru_1.pdf.

²¹⁷ *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*, OECD 2016, s. 40.

²¹⁸ Údaj k 01.01.2013.

²¹⁹ Údaj z webových stránek, bez časového určení, srov. <http://www.spov.org/o-spolku-pro-obnovu-venkova.aspx>.

²²⁰ http://nsmascr.cz/content/uploads/2013/03/EK_MÍSTNÍ-ROZVOJ-VEDENÝ-KOMUNITAMI.pdf

na venkově²²¹ a pokrývá více než 94 % území ČR. Prozatím chybí podobný instrument pro rozvoj měst nebo městských čtvrtí.

4.4 Kompetence územní veřejné správy

Územní veřejná správa trpí stejnými deficity jako vládnutí v ČR obecně.

862. Obce a města se – stejně jako ostatní úrovně veřejné správy – také potýkají s nedostatky v demokracii (míře participace občanů, budování partnerství napříč sektory) i efektivitě vládnutí (koherence veřejných politik, dlouhodobé strategické plánování, nedostatečné využívání nástrojů a metod veřejné kvality).²²² Podrobně je popisuje kapitola 6. Kromě nich však místní správa čelí svým vlastním problémům.

Specifikem územní veřejné správy je výkon vlastní i přenesené působnosti

863. Specifikem vládnutí na místní a regionální úrovni a kompetencí územní veřejné správy je zejména existence samosprávy ve dvou (obec a kraj) úrovních, v případě statutárních měst přibývají ještě městské obvody nebo městské části s vlastními orgány samosprávy. Ve své působnosti (samosprávě) se obce starají o důležité veřejné služby, jako je školství (kraje a obce), doprava (kraje a obce), sociální služby (kraje a obce), svoz odpadu a kanalizace (obce) a zdravotnictví (kraje a obce se zdravotními pojišťovnami).²²³ Přenesenou působnost nevykonávají všechny obce ve stejném rozsahu, ale dělí se podle třístupňové struktury: 388 obcí s pověřeným obecním úřadem vykonává nejužší rozsah kompetencí v přenesené působnosti, dále pak existují obce se stavebním úřadem a obce s matričním úřadem. Obce s pověřeným obecním úřadem nevymezuje jednotné kritérium, nacházejí se proto v obcích různých velikostí a charakteru.²²⁴

ORP se mnohdy nezvládají starat o celý svůj obvod

864. Druhá fáze reformy veřejné správy vytvořila obce s rozšířenou působností (ORP), jež převzaly větší část kompetencí z okresních úřadů, a staly se tak základním jednotkou výkonu státní správy v území. Každá ze současných 205 ORP spravuje své vlastní správní území, tak správní obvod se zhruba 15 000 obyvateli. ORP by měly vůči obcím ve svém správním obvodu vykonávat i další úkoly v rozsahu svěřeném zvláštními zákony, ale často na to nestačí, a alespoň ve vztahu k územnímu plánování a stavebnímu řádu, rezignovaly.²²⁵ Metodickou a odbornou pomoc ve věcech přenesené působnosti vůči orgánům obcí vykonává krajský úřad.²²⁶ Tento vývoj má za následek, že jsou v praxi hledány alternativy k ORP. Neúměrná očekávání ve vztahu ke správě širšího území jsou vkládána do MAS, které jim však vzhledem ke své povaze nemohou dostát, neboť nemohou sloužit ke správě širšího území coby jakési malé okresy.

²²¹ Konkrétně se jedná o území s celkovým počtem 10 000 – 100 000 obyvatel bez města nad 25 000 obyvatel.

²²² V samosprávě aplikují systémy řízení kvality jen 2 % úřadů Analýza využívání metod ve veřejné správě, Ministerstvo vnitra 2016.

²²³ *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*, OECD 2016, s. 38.

²²⁴ *Analýza aktuálního stavu veřejné správy*, Ministerstvo vnitra 2011.

²²⁵ *Analýza stavu na úseku územního plánování a stavebního řádu* vypracovaná MMR a vzata na vědomí vládou dne 27. 6. 2016 jasně konstatuje, že „růstem velikosti obce s rozšířenou působností klesá rozsah služeb poskytovaných ostatním obcím v jejím správním obvodu.“ (s. 93).

²²⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., § 61.

I malé obce mají potíže s výkonem své agendy

865. Malé obce rozsah přenesené působnosti administrativně zatěžuje a nedokáží v požadované kvalitě poskytovat veřejné služby. Kromě toho malé obce často mají problém i při plnění základní samosprávné činnosti, včetně ustavení samosprávných orgánů. Třetí skupinu tvoří problémy spojené se snížením efektivnosti alokace finančních prostředků a kontroly hospodaření obcí.²²⁷ Administrativní náklady na jednoho obyvatele jsou v malých obcích vyšší – hranice, na které větší přestává být levnější, činí asi 1000–2000 obyvatel. Nedaří se jim také dostatečně zajišťovat klíčové služby jako preventivní zdravotní péči, péči o děti a dlouhodobou péči.²²⁸

Financování územních samospráv se liší dle jejich typu

866. Obce a kraje jsou převážně financovány kombinací sdílených daní (obě daně z příjmů a DPH) a transferů či dotací od státu. Obcím náleží výnos z daně z nemovitých věcí, kterou – v rozmezí daném právními předpisy – mohou samy stanovit. Kromě toho mají výnosy z užitelských poplatků a příjmy z infrastruktury. Přes 60 % rozpočtu obcí pokrývají daně, zatímco u krajů pochází více než 60 % příjmů z transferů. V porovnání s jinými průmyslovými zeměmi mají kraje a obce poměrně omezenou nezávislost: kontrolují pouze asi jedno procento vybraných daní. Většina peněz přidělovaných státem je účelově vázána.²²⁹

Většina území je již pokryta územně plánovací dokumentací obcí

867. Podíl území pokrytého územní plánovací dokumentací vzrostl mezi lety 1995 a 2014 z necelých 20 % na 92 % plochy České republiky. Plán by měl stanovit limit využití území a promyšleně rozhodnout, jak, kdy a kde se bude využívat ke stavbám i jiným účelům. Se vstupem do EU postupně vzrostl i důraz na strategické plánování a řízení, které má pokud možno komplexně stanovovat rozvoj využití potenciálu území.

Participace veřejnosti není rozvinutá, dlouhodobě se jí věnuje místní Agenda 21

868. V českém prostředí se po roce 1990 participace omezovala často jen na odborníky a místní elity, což vedlo k nezájmu o ni. Schopnost průběžné zapojovat veřejnost je znakem dobrého vládnutí i na místní úrovni. V současnosti se nejčastěji uplatňuje při strategickém, územním a finančním plánování a při posuzování vlivů koncepcí, územních plánů a záměrů na životní prostředí. Bývá využívána i rámci sektorového plánování, např. při tvorbě komunitního plánování sociálních služeb.²³⁰ Nástrojem pro kultivaci plánování a debaty o lokálních problémech s veřejností, jež je součástí komplexního strategického procesu vycházejícího z analýzy udržitelného rozvoje, je místní Agenda 21 (MA 21).²³¹ Zapojuje se do ní stále více obcí. Mezi roky 2006 a 2014 počet zapojených obcí stoupl ze čtyřiceti na 134 a dotčených obyvatel z 800 tisíc na 5,3 miliónu. Příčinou

²²⁷ *Analýza aktuálního stavu veřejné správy*, Ministerstvo vnitra 2011, s. 33.

²²⁸ *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*, OECD 2016, s. 39.

²²⁹ *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika*, OECD 2016, s. 40.

²³⁰ *Analýza občanské participace v České republice*, ed. P. Mička, Praha 2015

²³¹ V roce 2012 schválila vláda ČR Koncepti podpory místní Agendy 21 do roku 2020. Od roku 2014 je ukotvena jako metoda kvality pro územní veřejnou správu ve Strategickém rámci rozvoje veřejné správy ČR (2014 – 2020) a návazných implementačních plánech.

nárůstu je fakt, že se do MA 21 začaly zapojovat také MAS, mikroregiony, kraje a některé městské části v Praze.²³²

4.5 Vliv změny klimatu na život v městech a obcích

Globální změny klimatu se projevují lokálně

869. Globální změny klimatu promění v příštích desetiletích život v české krajině, ale především ve městech a obcích. Jejich projevy jsou vždy lokální a řešení je nutná tvořit vždy se znalostí místní situace. Obecně však platí, že hůře se adaptují urbanizovaná území. Velký podíl zástavby a zpevněných ploch ovlivňuje mikroklima a způsobuje přehřívání povrchu, vyšší teploty vzduchu, silnější výpar, rychlý odtok dešťových vod nebo vysokou prašnost.²³³

Změna klimatu se projevuje ve městech nárůstem průměrné teploty

Změna klimatu se projevuje specificky ve městech zejména v podobě vytváření tepelných ostrovů. Města jsou významným producentem skleníkových plynů a uhlíkové stopy. Množství skleníkových plynů vyprodukovaných ze všech aktivit na úrovni měst nazýváme uhlíkovou stopou měst. Uhlíková stopa měst se skládá ze spotřeby energie ve městě mimo dopravu, dopravy obyvatel města a nákladní dopravy, produkce a míry třídění odpadů a využití území města (míra přeměny pozemků na jiné využití); největší vliv (70-80 %) připadá na spotřebu energie. V ČR dosud změnilo vlastní uhlíkovou stopu pouze devět měst či městských částí. Ačkoliv byla uhlíková stopa vztažená na jednoho obyvatele nižší než celonárodní průměr, nelze kvůli omezenému vzorku tento trend hodnotit nutně optimisticky.

Pro úpravu městského mikroklimatu nejsou využívána všechna dostupná opatření

870. Prozatím nedoceňovaná je mnohde důležitost vzrostlé zeleně v městech či obcích, střešní a popínavé zeleně v hustě zastavěných územích, vodních ploch, otevřených vodních toků, kašen a fontán pro mikroklima sídel. Jenom místy se zatím využívají polopropustné a propustné povrchy (např. zatravnovací tvárnice) namísto nepropustných (např. kompaktní dlažby), jež neumožňuje vsakování vody a zrychluje odtok. Ledaskde chybí oddílná kanalizace pro odvod a jímání dešťových vod k jejich dalšímu využití pro zálivku veřejné zeleně nebo čištění ulic. Města a obce zatím ke své škodě jen málo ovlivňují dění v okolní krajině, která se do jejich života bude více a více promítat: hospodaření na zemědělské půdě, péči o rozptýlenou zeleň, malé mokřady nebo říční nivy, úpravu vodního režimu v zemědělské a lesní držbě nebo svádění a akumulaci vody tak, aby při přívalových deštích do příkopů i do samotných sídel nestékala ornice.²³⁴

²³² Situační zpráva ke SRUR 2015, dále srov. <http://ma21.cenia.cz/DatabázeMA21prohlášení/Statistiky/základnístatistikyMA21/tabid/759/language/cs-CZ/Default.aspx>

²³³ Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR, Ministerstvo životního prostředí 2015.

²³⁴ Na základě dat ČSÚ o novostavbách od roku 2010 bude doplněn počet budov v pasivním standardu nebo velmi úsporných podle jednotlivých tříd a výpočet úspor.

Vzrostl počet zeleně

871. Pozitivním jevem je, že mezi lety 2009 a 2015 obecně vzrostl podíl zeleně o téměř 6000 ha, ať již se jedná o okrasné zahrady, uliční a sídlištní zeleň, parky či jiné plochy funkční a rekreační zeleně.²³⁵

Infrastruktura pro cyklobilitu je rovnoměrně rozdělena mezi obce a přírodu.

872. K roku 2011 se v České republice nacházelo 1903 km cyklostezek a komunikací vhodných pro cyklisty, z toho se v 84 % případů jednalo o cyklostezku a 16 % případů o komunikaci vhodnou pro cyklisty. Více než polovina (53 %) z celkové délky cyklostezek a komunikací vhodných pro cyklisty se nacházela v zastavěných částech obcí. Nejrozsáhlejší síť cyklostezek se vyznačovalo území hlavního města Prahy a Středočeský kraj.²³⁶

Podíl budov ve vysokém energetickém standardu roste pomalu

873. Stavba a provoz budov, v nichž tráví lidé 85 – 90 % svého času, představuje významný zdroj úspory energie, který se však nedaří využívat.²³⁷ Energeticky úsporné budovy navíc pomáhají adaptaci na změny klimatu, neboť energeticky neúsporné budovy jsou vystaveny riziku přehřátí vnitřního prostředí i podchlazení. Od roku 2009 se nově vystavené budovy či budovy s celkovou plochou nad 1000 m², které doznaly větších změn, musí prokázat průkazem energetické náročnosti budovy. Ten rozeznává sedm energetických tříd (A – G), nově dokončované budovy se mohou nacházet však pouze v třídách a – C.²³⁸ Dlouhodobě se však nedaří snižovat energetickou náročnost budov, ať již administrativních či obytných. Většina dokončovaných budov je tedy úsporných, podíl velmi a mimořádně úsporných budov roste jen pomalu.

Tabulka 4.2 Srovnání podílu dokončených budov dle energetických tříd a nákladů na ně v letech 2010 – 2015. Zdroj: ČSÚ.

Rok	Podíl počtu dokončených budov dle energetických tříd			Podíl investičních nákladů na výstavbu budov		
	Třída A	Třída B	Třída C	Třída A	Třída B	Třída C
2015	6 %	41 %	53 %	6 %	48 %	46 %
2014	5 %	34 %	61 %	6 %	37 %	57 %
2013	4 %	30 %	66 %	5 %	35 %	60 %
2012	4 %	30 %	66 %	8 %	33 %	59 %
2011	4 %	30 %	66 %	7 %	32 %	61 %
2010	4 %	30 %	66 %	4 %	30 %	66 %

²³⁵ Srov. Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR 2009-2015.

²³⁶ <http://www.cyklodoprava.cz/statistiky/cyklostezky/>

²³⁷ Výsledky intervencí ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti dosažených v tematických oblastech v letech 2007 - 2013, Ministerstvo pro místní rozvoj 2014.

²³⁸ Dále viz vyhlášku č. 78/2013 Sb. o energetické náročnosti budov ze dne 29.03.2013.

5 ČR podporující udržitelný rozvoj v Evropě a ve světě

5.1 Globální agenda udržitelného rozvoje a mezinárodní organizace

Vývoj v mezinárodním prostředí v oblasti agendy udržitelného rozvoje

874. Během roku 2015 mezinárodní společenství po několika letech vyjednávání uzavřelo několik důležitých dohod, které nasměrují globální rozvoj v příštích letech a desetiletích. Nejvýznamnější z nich jsou nepochybně klimatická dohoda přijatá v prosinci 2015 v Paříži²³⁹ a Cíle udržitelného rozvoje, přijaté v září summitem Organizace spojených národů jako součást tzv. Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj.²⁴⁰ Dalšími významnými dohodami na globální úrovni jsou Akční plán k financování rozvoje z Addis Abeby²⁴¹, Dohoda o snižování rizika přírodních katastrof ze Sendai²⁴² a konference Světové obchodní organizace v Nairobi, která jednala o liberalizaci obchodu s výpočetní technikou²⁴³.

Role Evropské unie v oblasti agendy udržitelného rozvoje

875. Členství v Evropské unii je pro Českou republiku hlavním motorem prosperity a udržitelného rozvoje. Přispívá k nim vnitřní trh i spolupráce v důležitých oblastech: společná obchodní politika, společná pravidla ochrany životního prostředí, energetická a klimatická legislativa nebo politika soudržnosti – tedy finanční pomoc ekonomicky slabším státům silnějšími členskými zeměmi. Evropská unie se už v roce 2004 dohodla na své vlastní *Strategii udržitelného rozvoje*, kterou aktualizovala o dva roky později. Důležité rozměry určuje také plán *Evropa 2020*: rozvojový dokument Evropské unie na roky 2010 – 2020. Kromě toho je udržitelný rozvoj jednou z priorit nové Globální strategie Evropské unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku. Také zahrnutí Cíle udržitelného rozvoje č. 16 *Mír, spravedlnost a silné instituce* do společného globálního rámce Agenda 2030 je výsledkem úspěšného prosazování priorit České republiky ve spolupráci s Evropskou unií.

Příspěvek České republiky k utváření globálního prostředí

876. Česká republika má ve světě vybudovanou silnou reputaci v podpoře demokracie, dobrého vládnutí, spravedlnosti a lidských práv. Tento důraz tvoří také dlouhodobou linii české zahraniční politiky, na níž panuje široká

²³⁹ OSN (2015) *Paris Agreement*. Dostupné z <http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/wp-content/uploads/sites/2/2015/07/Addis-Ababa-Action-Agenda-Draft-Outcome-Document-7-July-2015.pdf>

²⁴⁰ OSN (2015) *Transforming Our World : the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Dostupné z http://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf

²⁴¹ OSN (2015) *The Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development*. Dostupné z <http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/wp-content/uploads/sites/2/2015/07/Addis-Ababa-Action-Agenda-Draft-Outcome-Document-7-July-2015.pdf>

²⁴² OSN (2015) *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 – 2030*. Dostupné z http://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf

²⁴³ WTO (2015) Ministerial Conference, Tenth Session, Nairobi, 15 – 19 December 2015, Ministerial Declaration and Decisions. Dostupné z https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc10_e/nairopackage_e.pdf

shoda a která je součástí příslušných základních koncepcí státu.²⁴⁴ Česká republika chce tuto prioritu zachovat také při svém působení v oblasti udržitelného rozvoje. Kromě toho má možnosti k dobré reprezentaci v multilaterálních organizacích a historií úspěšné diplomacie na poli udržitelného rozvoje. České zkušenosti vycházejí především z vlastní transformace po roce 1989.²⁴⁵ Tehdy vytvořila novou legislativu, instituce a regulační rámec, které řídí veřejný sektor a společenské politiky. Rovněž může sdílet svoji zkušenost s poměrně vysokou mírou spoluprací mezi veřejnou správou a občanskou společností v sociálních službách, ochraně životního prostředí, ochraně menšin, zahraniční rozvojové spolupráci či rovnosti žen a mužů. Coby jedna se zemí s nejmenšími příjmovými rozdíly ve světě má zkušenosti, které může nabídnout také svým zahraničním partnerům.

Působení České republiky v
mezinárodních organizacích

877. Česká republika je – kromě struktur Evropské unie – členem přibližně 470 mezinárodních organizací, úmluv či procesů. V třetině z nich jsou členy také všechny ostatní státy EU. Do deseti z nich Česká republika každoročně přispívá částkou větší než 100 milionů korun; do dalších třiceti více než 10 milionů Kč a 76 pak více než jedním milionem.²⁴⁶

Přínosy z členství
v mezinárodních organiza-
cích

878. Nelze vyčíslit mnohé z přínosů, které má členství v mezinárodních organizacích pro Českou republiku, diplomacii a ekonomiku. Nedají se redukovat na několik bezprostředních dopadů – vliv, uplatnění české expertízy či zakázky – ani poměřovat dosaženými úsporami. Nicméně v minulých letech proběhla hloubková analýza nákladů na členství v mezinárodních organizacích, která doporučila jeji silněji koordinovat a lépe využívat místa ve výkonných orgánech a strukturách.²⁴⁷ Navrhla také ustanovit gestory s přímou zodpovědností za systematické sledování a každoroční vyhodnocování nákladů na činnosti spojené s členstvím v mezinárodních organizacích.²⁴⁸

Působení Čechů
v mezinárodních organiza-
cích a v Evropské unii

879. V mezinárodních organizacích působí přibližně 550 českých občanů a občanek, v institucích Evropské unie pak přibližně 850 občanů a občanek České republiky.²⁴⁹ Pro instituce Evropské unie Úřad vlády v roce 2015 vytvořil samostatnou *Strategii podpory Čechů v institucích EU*.²⁵⁰ Podobný plán, který by určil cíle i potřebné nástroje a finanční prostředky pro zvyšování zastoupení Čechů a Češek v mezinárodních organizacích v České republice prozatím chybí.

²⁴⁴ Ministerstvo zahraničních věcí (2014) *Koncepce zahraniční politiky ČR*. http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html

²⁴⁵ Ministerstvo zahraničních věcí (2016) *Transformace: Česká zkušenost*. Dostupné (anglická verze) z: http://www.mzv.cz/public/eb/53/c9/582145_496817_Anglicka_verze.pdf

²⁴⁶ Předkládací zpráva k usnesení Vlády České republiky z dne 2. května 2013 č. 317 ke členství České republiky v mezinárodních organizacích.

²⁴⁷ tamtéž

²⁴⁸ tamtéž

²⁴⁹ tamtéž

²⁵⁰ Jedná se o neveřejný dokument.

Působení České republiky
v Organizaci spojených
národů

880. Česká republika je aktivním členem Organizace spojených národů. Příkladem dobré praxe při působení České republiky v Organizaci spojených národů může být její působení v Ekonomické a sociální radě (*United Nations Economic and Social Council*). ECOSOC patří mezi nejvýznamnější orgány OSN zakotvené přímo do její Charty. Rada má za úkolem sestavovat nebo iniciovat studie a zprávy o ekonomických, sociálních, kulturních, vzdělávacích a zdravotních tématech. Česká republika byla do ECOSOC zvolena na období 2016 – 2018. Navíc obsadila jedno ze tří místopředsednických křesel na období od července 2016 do července 2017. Na následující období se bude ucházet o předsednictví.

Agenda 2030 pro udržitelný
rozvoj – nový globální rozvo-
jový rámec

881. Agenda 2030 vznikla po třech letech vyjednávání, která započala na Konferenci OSN o udržitelném rozvoji (Rio +20). Agenda navazuje na Rozvojové cíle tisíciletí (*Millennium Development Goals*), které určily rámec globálního rozvoje a boje proti chudobě mezi roky 2000 a 2015. Naplňování MDGs a snižování extrémní chudoby mělo řadu úspěchů; přesto část cílů zůstala nenaplněna: ve světě přetrvávají nerovnosti mezi muži a ženami, rostou rozdíly mezi bohatými a chudými i mezi městy a venkovem, klimatické změny a poškozování životního prostředí pokračují a nadále ohrožují především ty nejchudší, konflikty zůstávají hlavní hrozbou pro lidský rozvoj a miliony lidí stále žijí v chudobě a hladu, bez přístupu k základním službám.²⁵¹

Transformativní charakter
Agendy 2030

882. Agenda 2030 poprvé do jediného rámce spojila globální sociální a ekonomický rozvoj s jeho udržitelností. Udržitelný rozvoj pojímá jako integrovanou agendu, která zahrnuje různé rozměry lidských životů: ekonomické, sociální, environmentální, kulturní i politické. Proto je nutné je postupně uvádět v soulad. Agenda 2030 klade nároky na rozvinuté i rozvojové země a rovnoměrně pokrývá všechny tři pilíře: ekonomický, sociální a environmentální. Vznikla v ní tedy propracovaná soustava cílů, ve které jedna skupina nemůže být naplňována na úkor druhé – stejně jako je tomu u národních rozvojových cílů. Účinné naplnění proto vyžaduje, aby státy i světové společenství překonaly sektorový přístup k uskutečňování svých politik. Pro integraci, koordinaci a koherenci politik vedoucích k naplňování Agendy 2030 jsou klíčové kvalitní instituce, strategický management a obecně dobré vládnutí na národní i mezinárodní úrovni. To umožní vyhnout se duplikacím v práci mezinárodních organizací. Vzniknou tak koherentní politiky, které budou sloužit v jednotném rámci a nebudou se dostávat do vzájemných rozporů v konkrétních opatřeních.

Pařížská klimatická dohoda

883. Klíčovým milníkem je také klimatická dohoda přijatá v prosinci 2015 v Paříži. Mezinárodní společenství se v ní shodlo, že chce udržet nárůst průměrné globální teploty pod hranicí 2 °C oproti hodnotám před průmyslovou revolucí a usilovat o to, aby nepřekročil 1,5 °C. Cílem je také zvyšovat schopnost světa přizpůsobit se změnám klimatu, tedy posilovat odolnost vůči změně klimatu tak, aby použitá opatření zároveň přispěla

²⁵¹ http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20Summary%20web_english.pdf

k udržitelnému rozvoji. Agenda 2030 a klimatická dohoda jsou úzce provázané.

Zelený klimatický fond

884. Na mezinárodní konferenci v mexickém Cancúnu v roce 2010 vznikl takzvaný Zelený klimatický fond (*Green Climate Fund*), který má pomáhat snižovat emise skleníkových plynů a přizpůsobovat se změnám klimatu. Vyspělé státy – tedy největší znečišťovatelé – mají do roku 2020 poskytovat rozvojovým a nejméně rozvinutým zemím až 100 miliard dolarů ročně. Česká republika v letech 2013 – 2016 do GFC přispěla částkou 111 milionů korun. V přepočtu na obyvatele je její příspěvek nejvyšší ze zemí, které vstoupily do EU po roce 2004.²⁵² Protože však patří mezi země s nejvyššími emisemi na osobu, bylo by adekvátní příspěvek dále zvýšit.

5.2 Vliv domácích českých a evropských politik na globální udržitelný rozvoj

Vnější dopady vnitřních politik

885. Podpora udržitelného rozvoje za hranicemi země často předpokládá domácí opatření. Nelze k němu však přistupovat pouze jako ke konceptu pro formulování politik na národní úrovni. Na jedné straně se jeho součástí musí stát města, obce a kraje; na straně druhé je klíčový mezinárodní rozměr. Světová ekonomika, politika a kultura jsou natolik svázané, že se počínání jednoho státu projevuje v sousedních zemích i na opačném konci planety. Země se proto musí koordinovat v ochraně životního prostředí, světovém obchodu či lidských právech.

Česká republika podporuje rozvoj ve třetích zemích

886. Česká republika podporuje rozvoj ve třetích zemích především rozvojem²⁵³ a humanitární pomocí²⁵⁴, včetně stabilizace částí světa, odkud přicházejí nebo kudy procházejí uprchlíci. Nabízí také transformační spolupráci, podporuje demokratické hodnoty a lidská práva, dále podporuje budování institucí a dobré vládnutí, vysílá vojenské i civilní mise, prosazuje vyvážený multilaterální obchodní systém, ekonomickou diplomacii, sociální dialog či výzkum a vzdělávání.

Výše oficiální rozvojové spolupráce

887. Česká republika se jako jedna z nových členských zemí Evropské unie zavázala do roku 2030 poskytovat oficiální rozvojovou pomoc ve výši 0,33 % hrubého národního důchodu. S ohledem na velikost oficiální rozvojové pomoci v uplynulých deseti let představuje tento cíl pro Českou republiku nadále výzvu. V roce 2015 dosáhla výše oficiální rozvojové pomoci necelých 5 miliard korun ročně, tedy 0,12 % hrubého národního důchodu. Ve střednědobých výdajových rámcích pro roky 2016 a 2017 je plánováno

²⁵² <http://www.greenclimate.fund/partners/contributors/resource-mobilization>

²⁵³ Česká rozvojová agentura (2015) *Zpráva o činnosti a hospodaření České rozvojové agentury za rok 2015*. Dostupné z http://czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_CRA_2015.pdf

²⁵⁴ Ministerstvo zahraničních věcí (2015) *Humanitární pomoc ČR poskytnutá do zahraničí v roce 2015*. http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/humanitarni_pomoc/vyro_cni_souhrny_hp/humanitarni_pomoc_cr_poskytnuta_do_2.html

její navyšování.^{255 256} Asi 70 % české pomoci směřuje na mnohostrannou zahraniční rozvojovou spolupráci – stát na ni v posledních letech vynakládal přibližně 3 miliardy korun ročně.²⁵⁷

Průřezové kritérium udržitelného rozvoje

888. Strategické dokumenty Ministerstva zahraničních věcí *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce*²⁵⁸ a *Strategie mnohostranné rozvojové spolupráce ČR*²⁵⁹ stanovily udržitelný rozvoj jako průřezové kritérium pro hodnocení projektů, jež stát financuje. Kromě toho kladou důraz na připravenost dané země přijímat rozvojovou pomoc a rovnost žen a mužů. Program transformační spolupráce se soustředí na podporu dobrého vládnutí, právního státu, spravedlnosti a lidských práv, tedy v zásadě na Cíl udržitelného rozvoje č. 16.

Volný obchod a udržitelný rozvoj

889. Česká republika coby otevřená ekonomika profituje z volného obchodu, který má silné globální dopady. Obchod mezi Českou republikou, státy Evropské unie a třetími zeměmi vytváří nové příležitosti také za našimi hranicemi. Milionům rodin proto pomáhá vysvobodit se z chudoby, snižuje globální nerovnosti a mírní napětí mezi státy. Stát v cestě mu však mohou nespravedlivá obchodní pravidla či bariéry – například některé typy subvencí. Nemalá část společnosti má také oprávněné obavy, že obchodní dohody mohou omezit právo států používat legitimní sociální, environmentální nebo hygienické regulace.

Využívání zdrojů třetích zemí

890. Česká republika nepřímo, ale významně ovlivňuje přírodní zdroje za svými hranicemi.²⁶⁰ Evropský hospodářský prostor – jehož je česká ekonomika součástí – tvoří největší trh na světě. Pěstování dovážených krmiv, palmového oleje či biopaliv, těžba tropického dřeva, ropy a dalších nerostných surovin či lov ryb často vytvářejí silný tlak na zdroje a ekosystémy v dodavatelských zemích.²⁶¹ Přitom dodavatelské země mnohdy patří mezi části světa, kde přirozená míra biodiverzity je podstatně vyšší než v Evropě. Čerpání jejich přírodních zdrojů často překračuje meze udržitelnosti. Například 29 % z populací mořských ryb je přeloveno, za hranicemi

²⁵⁵ Ministerstvo zahraničních věcí (2015) *Plán ZRS na rok 2016*. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/rocn_i_plany/plan_zrs_na_rok_2016.html

²⁵⁶ Ministerstvo zahraničních věcí (2015) *Plán ZRS na rok 2017*. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/rocn_i_plany/plan_zrs_cr_na_rok_2017.html

²⁵⁷ OECD (2016) *Review of the Development Co-operation Policies and Programmes of the Czech Republic*.

²⁵⁸ Ministerstvo zahraničních věcí (2010) *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010 – 2017*. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/koncepce/koncepce_zrs_cr_2010_2017.html

²⁵⁹ Ministerstvo zahraničních věcí (2013) *Strategie mnohostranné rozvojové spolupráce ČR na období 2013 – 2017*. Dostupné z http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/

²⁶⁰ Zelený Kruh a Hnutí Duha (2005) *Česká stopa – ekologické a sociální dopady naší spotřeby za našimi hranicemi*. Dostupné z <http://www.zelenykruh.cz/wp-content/uploads/2015/01/Ceska-stopa.pdf>.

²⁶¹ Viz například EEA (2015) *European environment — state and outlook 2015: assessment of global megatrends*.

kolapsu nebo se z něj zotavuje; dalších 61 % plně využíváno na hranici udržitelného odběru.²⁶²

Vliv importu do České republiky

891. Česká republika importuje velkou část zejména spotřebního zboží. Pracovní podmínky v zemích původu zboží často neodpovídají českým či evropským standardům a mnohdy ani elementárním měřítkům lidské důstojnosti. Ekonomika tedy svojí poptávkou nepřímo, ale významně přispívá k rostoucím nerovnostem, které přizívají extremismus a motivují k migraci.

Emisní zátěž způsobená Českou republikou

892. Česká republika patří s více než 10 tunami na obyvatele a rok²⁶³ k zemím s vyššími emisemi skleníkových plynů. V Evropské unii se meziročně pohybuje uvnitř první pětice. České emise jsou podstatně nižší než výsledky Spojených států amerických, Kanady, Austrálie či zemí Perského zálivu, ale vyšší oproti Číně a několikanásobně ve srovnání s Indií, Indonésií, Brazílií nebo Nigérií.

Finance a problematika daní

893. *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj* odhaduje, že státy světa ročně přicházejí o 100 až 240 miliard dolarů kvůli daňovým únikům, optimalizaci a takzvaným rájům.²⁶⁴ Odhad Mezinárodního měnového fondu hovoří až o 600 miliardách ročně.²⁶⁵ Tyto peníze pak chybí v rozpočtech bohatých i rozvojových zemí, takže snižují dostupnost i kvalitu veřejných služeb. Spolehlivá čísla pro Českou republiku chybí. Nicméně extrapolace evropských a globálních odhadů naznačuje, že se budou pohybovat někde mezi 6 a 60 miliardami korun ročně. Mezinárodní dimenze daňového systému je proto rozměrem lepšího výběru daní v České republice i globálního financování udržitelného rozvoje.

Oblasti sledování koherence politik České republiky

894. Aby mohla Česká republika systematicky sledovat, nakolik její domácí rozhodnutí mají koherentní výsledky a skrze jaké konkrétní politiky ovlivňuje globální udržitelný rozvoj ve výše uvedených oblastech, musí se při sledování a vyhodnocování koherence politik pro udržitelný rozvoj zaměřit na tato témata²⁶⁶: obchodní politika; sociální a environmentální standardy; společenská odpovědnost firem; duševní vlastnictví; zboží a suroviny; daňová a finanční politika; změna klimatu; energetika; věda výzkum a inovace ve vazbě na změnu klimatu a potravinovou bezpečnost; potravinová bezpečnost v rozvojové politice Evropské unie; společná zemědělská politika Evropské unie; migrace; omezování odlivu mozků; remitence; bezpečnost; biodiverzita; reakce na konflikty a selhávající (křehké) státy.

²⁶² FAO (2014) *The State of World Fisheries and Aquaculture: Opportunities and Challenges*. Dostupné z <http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf>

²⁶³ Data Světové banky. Dostupné z <http://data.worldbank.org/indicator/EN.ATM.CO2E.PC?locations=CZ>

²⁶⁴ OECD (2015) *Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 - 2015 Final Report*. Dostupné z http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/measuring-and-monitoring-beps-action-11-2015-final-report_9789264241343-en#.V_PW0Y-LSUK

²⁶⁵ Crivelli, E., De Mooij, R., & Keen, M. (2015) *Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries*. IMF Working Paper, 15 (118). Dostupné z <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15118.pdf>

²⁶⁶ Výběr na základě publikace: Evropská unie (2013) *EU 2013 Report on Policy Coherence for Development*. Dostupné z https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/pcd-report-2013_en.pdf

6 Dobré vládnutí pro udržitelný rozvoj

Dobré vládnutí pro udržitelný rozvoj

895. Nedílnou součástí udržitelného rozvoje je dobré vládnutí.²⁶⁷ Již proto, že většiny cílů dosahujeme prostřednictvím veřejných politik (*policy*). Žádné objektivní vymezení dobrého vládnutí však neexistuje. Panuje pouze sdílené přesvědčení, že by dobré vládnutí mělo být jak demokratické, tak dlouhodobě efektivní.

Jak měřit kvalitu vládnutí

896. Měřit kvalitu vládnutí ale není snadné. Existující globální indexy dobrého vládnutí mají řadu limitů. Pro základní orientaci je však přesto možné použít. Postavení České republiky je v nich dlouhodobě relativně vysoko nad úrovní světového průměru, ale pod úrovní průměru OECD a na špičku referenčních zemí²⁶⁸ (např. Švédsko, Dánsko, Norsko) Česká republika výrazně ztrácí. Vládnutí je zde nesporně demokratické, existují však strukturální slabiny v oblasti efektivity vládnutí, participace a politické kultury.²⁶⁹ Jemnější nástroje k měření kvality vládnutí v České republice ve všech jeho aspektech a tím spíše výstupy takových měření zatím bohužel chybějí.

6.1 Demokratičnost vládnutí

Různé pojetí demokracie a společná potřeba participace

897. Demokracii můžeme rozumět různým způsobem. Lze v ní vidět veřejnou rozpravou, v níž si jako občané vzájemně vysvětlujeme své postoje a návrhy. Nebo ji můžeme chápat jako mechanismus, který umožňuje pravidelnou obměnu vládnoucí elity a skrze to umožňuje ovlivňovat jednání této elity. V obou případech je ale demokracie spojena s představou aktivního podílu občanů na rozhodování a funkčními nástroji, které zájmy a představy občanů přenášejí do výsledků rozhodování.

Dosavadní formy fungují, ale ne tak tak dobře, jak bychom si přáli

898. V České republice jsou hlavními nástroji, které zájmy a představy občanů přenášejí do výsledků rozhodování politické strany a volby. Jejich dnešní stav ale tváří v tvář představě aktivního občanství a funkčních nástrojů vyvolává určité pochybnosti. Volební účast ve všech typech voleb klesá, nebo je dlouhodobě relativně nízká.²⁷⁰ Počet členů politických stran,

²⁶⁷ OSN (2015) *Transforming Our World : the 2030 Agenda for Sustainable Development*; OSN (2014) *The Road to Dignity by 2030 : ending poverty, transforming all lives and protecting the planet*; OSN (2012) *Resilient People, Resilient Planet: a future worth choosing*; OSN (2012) *The Future We Want*. Projekty a diskusní materiály Rozvojového programu OSN (UNDP) pro oblast demokratického vládnutí <http://www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/democratic-governance-and-peacebuilding/overview.html>; EK / Eurostat (2015) *Sustainable development in the European Union : 2015 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*; EK / Eurostat (2013) *Sustainable development in the European Union : 2013 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy*.

²⁶⁸ Referenčními zeměmi jsou v tématu vládnutí míněny země EU 15, Švýcarsko, Norsko, USA, Kanada, Austrálie a Nový Zéland.

²⁶⁹ SB (Světová banka), projekt World Governance Indicators <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>; EIU (Economist Intelligence Unit) (2016) *Democracy Index 2015*.

²⁷⁰ Volební účast v ČR se posledním desetiletím pohybuje kolem 60% u voleb prvního řádu, dlouhodobě pod úrovní 50% a v některých případech i dlouhodobě pod úrovní 30% u voleb druhého řádu, viz ÚV (2016) *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje České republiky*, s. 175-176 a ČSÚ www.voby.cz. Trend poklesu je v ČR a EU resp. Evropě

kteří mají tvořit most mezi občany a státem, klesá či je dlouhodobě relativně nízký.²⁷¹ Strany jako organizace se výrazně proměnily.²⁷² Mezi očekávanou a reálně naplňovanou funkcí politických stran existuje z pohledu občanů dlouhodobě hluboký rozpor.²⁷³

Participace je také věcí sociálních podmínek

899. Stále zřetelněji se rovněž ukazuje závislost mezi mírou a kvalitou demokratické participace na straně jedné a sociálními nerovnostmi, příp. strukturálními sociálními nerovnostmi na straně druhé.²⁷⁴

Jak se problémy řeší jinde: demokracie reprezentativní, participativní a deliberativní

900. Nejde o trendy nové a nejsou ani specificky české. Nepůsobí ani samostatně, navzájem se umocňují. Ve světě se proto promyšlí a realizuje řada inovativních i alternativních řešení. Prvním krokem bývá rozšiřování oblastí reprezentace a zvyšování počtu reprezentativních orgánů (např. o další úrovně jako samosprávné celky, nebo naopak nadnárodní útvary). To má samo o sobě ale omezený účinek. Nejčastěji se proto zachovává

obdobný, tempo poklesu je ale v ČR ve srovnání s průměrem EU resp. Evropy rychlejší a především výsledná účast je nižší, než je průměr EU resp. Evropy; pro evropské a globální srovnání viz data IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) www.idea.int a IPA (Inter-Parliamentary Union) <http://www.ipu.org/english/home.htm>
²⁷¹ V rámci Evropy patří ČR k zemím s nejnižším podílem členů stran na počtu oprávněných voličů a tento podíl dále klesá; což nevylučuje, že některým jednotlivým stranám počet členů stoupá. Ke klesajícímu počtu členů stran souhrnně VAN BIEZEN, I, POGUNTKE, T. (2014) The Decline of Membership-based Politics. *Party Politics* 20(2); VAN BIEZEN; MAIR, P.; POGUNTKE, T. (2012) Going, going...gone? The Decline of Party Membership in Contemporary Europe. *European Journal of Political Research* 51(1); WHITELEY, P. (2011) Is the party over? The Decline of Party Activism and Membership Across the Democratic World. *Party Politics* 17(1). Aktuální data a přehledy výzkumů viz CPS (Committee for Political Sociology) - International Sociological Association, working group *Members and Activists of Political Parties* <http://www.projectmapp.eu/databases/>, pro ČR s drobnými korekcemi směrem dolů.

²⁷² Typ masové politické strany, s níž byla představa reprezentace v liberálně demokratickém systému spojována, se stává minulostí nejen počtem členů, ale též organizačně. To nemusí nutně znamenat problém, je však třeba s ohledem k tomu uvažovat o funkcích politických stran. Souhrnně viz MAIR, P. (2013) *Ruling the void : the hollowing-out of western democracy*; KROUWEL, A. (2012) *Party Transformation in European Democracies*.

²⁷³ Dlouhodobě se jen kolem 50% občanů domnívá, že politické strany jsou nutnou podmínkou demokracie a že vstupem do nich lze něco měnit či ovlivnit; zatímco v očekávaných funkcích stran dominují funkce spojené s celospolečenským přínosem stran, v hodnocení reálného výkonu dominují funkce spojené s uspokojením individuálního materiálního zájmu straníků; dlouhodobě se jen kolem 50% občanů domnívá, že volby jsou účinným způsobem, jak ovlivnit jednání politiků a méně než 20% se domnívá, že má nějakou možnost ovlivnit, co dělají zvolení politici, viz CVVM (2015) *Naše společnost, v 15-09*, srovnání v časové řadě od r. 2005 resp. 2003; CVVM (2016) *Naše společnost, v 16-02*, srovnání v časové řadě od r. 2004.

²⁷⁴ Sociálně slabší participují méně a méně úspěšně; naznačená souvislost mezi socioekonomickým postavením a participací ale není přímá, do výsledku vstupují intervenující proměnné. LINEK, L. (2015) Účast ve sněmovních volbách v roce 2013: zdroje, mobilizace a motivace. *Evropská volební studia* 10(2); LINEK, L. (2013). Rostoucí sociální nerovnosti ve volební účasti v Česku v letech 1990-2010. *Naše společnost* 11 (1); LINEK, L. (2013) Jak vysvětlovat volební účast na individuální úrovni? *Politologický časopis* 20(2); KOSTELECKÝ, T.; MIKEŠOVÁ, R.; POLÁKOVÁ, M.; ČERMÁK, D.; BERNARD J.; ŠIMON M. (2015). *Geografie výsledků parlamentních voleb: prostorové vzorce volebního chování v Česku 1992-2013*. Globálně ARMINGEON, K.; SCHÄDEL, L. (2015) Social Inequality in Political Participation: The Dark Sides of Individualisation, *West European Politics*, 38(1); SCHÄFER, A. (2013). Liberalization, Inequality and Democracy's Discontent, in SCHÄFER, A.; STRE-ECK, W. ed. *Politics in the Age of Austerity*; GALLEGRO, A. (2010) Understanding Unequal Turnout: Education and Voting in Comparative Perspective *Electoral Studies*, 29(2); SOLT, F. 2008. Economic Inequality and Democratic Political Engagement. *American Journal of Political Science*, 52(1).

základní model reprezentativní demokracie a na různých úrovních se doplňuje o prvky demokracie participativní (např. participativní rozpočtování, podíl občanů na vyhodnocování vlivu rozhodnutí na životní prostředí, či referenda)²⁷⁵ a demokracie deliberativní (např. deliberativní průzkumy veřejného mínění (*deliberative polls*), účast veřejnosti v připomínkování záměrů a návrhů veřejné správy, či tzv. sociální dialog/tripartita).²⁷⁶

Jak se problémy řeší jinde:
odstraňování hospodářských
a sociálních nerovností

901. Realizují se veřejné politiky, které zmírňují či odstraňují sociální nerovnosti, příp. strukturální sociální nerovnosti, ačkoli rozsah těchto politik se mění podle politické konstelace a účinky se různí podle zemí a sociálních skupin. V každém případě, veřejné politiky mohou sociální nerovnosti zásadním způsobem ovlivňovat, zvyšovat, či snižovat.²⁷⁷ Ve vazbě na úvahy o demokratičnosti vládnutí se také experimentuje s různou podobou nepodmíněného základního příjmu²⁷⁸, uvažuje se o formách demokracie v hospodářství²⁷⁹ atd.

ČR nezačíná s řešením od
nuly

902. Po roce 2000 bylo podniknuto několik kroků tohoto druhu také v České republice. Volí se nejen obě komory parlamentu, či zastupitelstva obcí, ale také zastupitelstva krajů, Evropský parlament a prezident. Máme zákony o místním a krajském referendu.²⁸⁰ Dlouhodobě funguje rovněž tripartita (RHSD), byť kvalita sociálního dialogu se liší dle politické konstelace. Vláda má povinnost zveřejňovat návrhy právních předpisů a veřejnost má právo účastnit se meziresortního připomínkového řízení.²⁸¹ Deliberace může probíhat již ve fázi přípravy legislativy.²⁸² Několik málo obcí zve občany k přímému rozhodování, na co použijí své prostředky.²⁸³ Některé obce sestavují místní Agendy 21, ve kterých plánují své záměry s účastí obča-

²⁷⁵ k různým formám participativní demokracie viz PATEMAN, C. (2012) Participatory Democracy Revisited. *Perspectives on Politics* 10(1) a www.participatorybudgeting.org; BANG, H. Everyday Makers and Expert Citizens: Active Participants in the Search for a New Governance, in FENWICK, J.; McMILLAN, J. ed. (2010) *Public Management in the Postmodern Era: Challenges and Prospects*, DELLA PORTA, D. (2013) *Can Democracy Be Saved? Participation, Deliberation and Social Movements* či SMITH, G. (2009) *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*.

²⁷⁶ k různým formám deliberativních postupů viz ISERNIA, P.; FISHKIN, J. (2014) The European Union deliberative poll. *European Union Politics* 15(3); FISHKIN, J. (2009) *When the People Speak : Deliberative Democracy and Public Consultation*; DRYZEK, J. (2006) *Deliberative Global Politics : Discourse and Democracy in Divided World*; k příkladům realizací <http://cdd.stanford.edu/deliberative-polling-timeline/>.

²⁷⁷ DABLA-NORRIS, E. et al. (2015) *Causes and Consequences of Income Inequality : a global perspective (IMF Staff Discussion Note)*; ATKINSON, A. (2015) *Inequality : What can be done?*; PIKETTY, T. (2014) *Capital in the 21st Century*;

²⁷⁸ VAN PARIJS, P. (1995) *Real Freedom for All*, pro přehled praktických realizací PATEMAN, C.; MURRAY, M. (2012) *Basic Income Worldwide: Horizons of Reform* a <http://www.basicincome.org/>.

²⁷⁹ WEEKS, J. (2014) *Economics of 1 %*; MALLESON, T. (2014) *After Occupy : economic democracy for 21st century*; WOLFF, R. (2012) *Democracy at work : a cure for capitalism*.

²⁸⁰ Zákon č. 22/2004 Sb. (místní referendum); zákon č. 118/2010 Sb. (krajské referendum) ve znění pozdějších předpisů.

²⁸¹ <https://apps.odok.cz/veklep>

²⁸² MV (2010) *Manuál pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*; MV (2009) *Metodika pro zapojování veřejnosti do přípravy vládních dokumentů*; systém DataKO která je součástí ODok.

²⁸³ <http://participativnirozpocet.cz/>

nů.²⁸⁴ Zákon o posuzování vlivů na životní prostředí umožňuje lidem připomínkovat velké stavby v okolí svého domova.²⁸⁵ Pro budoucí podobu penzijního systému se hledá konsensus za účasti politických stran, odborníků i veřejnosti.²⁸⁶ Sociální a občanský dialog může probíhat i na úrovni EU.²⁸⁷ Rovněž strukturální sociální nerovnosti se ČR snaží mírnit a v některých oblastech se jí to poměrně úspěšně daří.²⁸⁸

Důkladná rozvaha, nejen
dobrý úmysl

903. K rozšiřování forem reprezentace, participace a deliberace však zůstává v České republice stále ještě velký prostor. Při jeho využívání bychom však neměli pominout důležitou zkušenost z dosavadního vývoje, a sice, že většina uvedených kroků byla podniknuta izolovaně a ze zcela odlišných důvodů. Mnohé jen pod tlakem zvenčí. Proto nepřekvapí, že některé z nich braly jen malý ohled na dlouhodobé a vedlejší dopady. Přímá volba prezidenta a obecně nárůst četnosti voleb tak může zvýšit míru reprezentace, ale může také nepřímo přispět k nižší volební účasti, či k orientaci politických aktérů na krátkodobé cíle. Referenda užívaná k nevhodným cílům zase mohou soustavně snižovat míru reprezentace strukturálních menšin. Snahy o změnu procedurálních pravidel mohou být tedy vedeny dobrými úmysly, ale v České republice se často objevují a zase mizí pod okamžitým dojmem a bez hlubší rozvahy.

6.2 Dlouhodobá efektivita vládnutí

Hlavní problémy veřejné
správy, které již byly identifi-
kovány

904. Řada obecnějších problémů dlouhodobé efektivity vládnutí v České republice již byla identifikována, zejména v souvislosti s fungováním veřejné správy a tvorbou veřejné politiky. Opřít se můžeme o dokumenty veřejné správy, zvláště Ministerstva vnitra²⁸⁹, ale také jiných útvarů²⁹⁰ či o výsledky

²⁸⁴ ÚV (2016) *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje České republiky*, s. 115-116. Odvozeno z nárůstu počtu municipalit realizujících MA21, v jejímž rámci jsou spojeny participativní a deliberativní postupy se strategickým řízením k udržitelnému rozvoji na místní úrovni.

²⁸⁵ Zákon č. 100/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

²⁸⁶ Odborná komise pro důchodovou reformu <http://www.duchodova-komise.cz/>

²⁸⁷ V posledních letech se EU rozhodla obě existující formy oživit novými impulsy, viz např. nový start sociálního dialogu v r. 2015 <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=329&langId=en>; nový start občanského dialogu v oblasti venkova v r. 2013 http://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_334_R_0014 atd.

²⁸⁸ ÚV (2016) *Situační zpráva ke Strategickému rámci udržitelného rozvoje České republiky*, s. 179-181; DUBSKÁ, D.; ZEMAN, J. (2015) *Analýza vývoje indikátorů nerovnosti v ČR a jejich dopad na růstový potenciál ČR*.

²⁸⁹ MV (2016) *Dopadová ex-post evaluace strategie realizace Smart Administration v období 2007-2015*; MV (2016) *Analýza využívání metod kvality ve veřejné správě*; MV (2016) *Analýza měření a hodnocení výkonu veřejné správy v ČR*; MV (2015) *Strategický rámec rozvoje veřejné správy ČR pro období 2014-2020*; MV SSS (2015) *Analýza současného stavu personálních procesů ve správních úřadech*; MV (2012) *Problémová analýza Smart Administration*; MV (2011) *Analýza aktuálního stavu veřejné správy*; MV (2007) *Efektivní veřejná správa a přátelské veřejné služby: strategie realizace Smart Administration 2007-2015*.

²⁹⁰ ÚV (2016) *Závěrečná sebehodnotící správa Akčního plánu ČR „Partnerství pro otevřené vládnutí“ na období let 2014-2016*; LRV (2016) *Výroční zpráva Legislativní rady vlády za rok 2015*; ÚV (2015) *Státní politika vůči NNO na léta 2015-2020*; MZV (2015) *Koncepce zahraniční politiky ČR*; ÚV (2014) *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014-2020*; ÚV (2014) *Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2015-2017*; ÚV (2014) *Akční plán ČR „Partnerství pro otevřené vládnutí“ na období let 2014-2016*; MMR (2013) *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020*; LRV / Komise RIA (2013) *Výroční správa Komise RIA*;

akademických výzkumů.²⁹¹ Jedná se zejména o převažující resortismus a nedostatek horizontální koordinace, slabý důraz na dlouhodobou perspektivu, rezervy v transparentnosti a oběhu informací, problematickou kvalitu regulace/veřejných politik a slabiny v oblasti lidských zdrojů. Zvláštní pozornost si zaslouží dva strukturální problémy veřejné správy:

Zvláště závažné problémy:
soudržnost veřejných politik

905. Za prvé, vertikální charakter fungování veřejné správy – jakkoli dosud měl a částečně stále má své opodstatnění – vede logicky k zaměření na cíle svého úseku, méně již na celkové cíle politik. To je nejlépe vidět na průřezových politikách (např. sociální začleňování, genderová agenda, regionální politika apod.). Vidět je to však také v nedostatečném příp. pouze formálním zvažování dopadů určité politiky na jinou oblast, než je oblast primárního zájmu (např. územní, environmentální, genderové nebo sociální dopady hospodářské politiky apod.). Tento charakter veřejné správy snižuje celkovou soudržnost veřejných politik, různé instituce tvoří a realizují někdy zcela protikladné politiky. To se přitom netýká jen politik v rámci České republiky, ale i na úrovni EU a na úrovni globální. Vyšší úrovně veřejné správy navíc k úrovním nižším často přistupují jen jako k převodovým pákám. Očekávají od nich především standardizovaný postup a naplňování předepsaných vnitřních indikátorů, jež mají ale často jen málo společného s potřebami těch, pro něž je veřejná politika vytvářena. Nižší úrovně se tomuto očekávání přizpůsobují.

Zvláště závažné problémy:
dlouhodobá perspektiva
a strategický postup

906. Za druhé, k rozhodování dochází pod silným časovým tlakem. Operační činnosti výrazně dominují nad strategickými. Mnohé změny, z hlediska udržitelného rozvoje klíčové, však probíhají v pomalém rytmu a rozhodnutí o nich mají dlouhodobé dopady. Pro strategické uvažování a rozhodování nemá veřejná správa dostatečně velkou kapacitu (personální, odbornou, finanční). Strategickou kapacitu snižuje též tlak ze strany politických reprezentantů, kteří od veřejné správy očekávají spíše orientaci na krátkodobé dopady rozhodnutí.

Veřejnou politiku tvoří také
zákonodárné sbory

907. Problémy by ale nebylo správné spojovat pouze s výkonnou mocí. Na tvorbě veřejných politik se podílejí také další aktéři, od politických stran až po zákonodárné sbory. Zejména Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR má v tomto směru velký vliv, její zákonodárná iniciativa je svým rozsahem dlouhodobě srovnatelná s vládní zákonodárnou iniciativou.²⁹²

MF / Ernst & Young (2011) *Projekt Metodika přípravy veřejných strategií : komparativní analýza přípravy veřejných strategií v zahraničí a v ČR.*

²⁹¹ NEKOLA, M.; KOHOUTEK, J. (2016) Policy work at the sub-national level : Analytical styles of Canadian and Czech directors and managers. *Canadian Public Administration* 59(2); KOHOUTEK, J.; NEKOLA M. (2015) Managing policy work matters : profiles and styles of managers in the Czech Republic Ministries. *Paper for the 2th ICPP 2015*; VESELÝ, A. (2013) Accountability in Central and Eastern Europe: concept and reality. *International Review of Administrative Sciences* 79 (2).

²⁹² V období od roku 1996 se podíl vládní a nevládní zákonodárné iniciativy měnil, dlouhodobě se podíl vládní pohybuje mezi 50 a 60% všech návrhů. Velkou většinu nevládních návrhů představují návrhy vzešlé z PSP ČR a to jak od poslanců opozičních, tak vládních.

- Česká republika nezačíná s řešením od nuly
908. Snaha o řešení problémů zde existuje. Byl přijat zákon o státní službě.²⁹³ Vznikl systém vytváření strategických materiálů veřejné správy²⁹⁴, byl připraven strategický rámec rozvoje veřejné správy.²⁹⁵ Formální součástí legislativního procesu na úrovni centrální státní správy je hodnocení dopadů regulace (RIA)²⁹⁶, byť se ani formálně netýká návrhů, které vzejdou přímo ze zákonodárných sborů. Novely jednacího řádu PSP ČR pomohly ztlumit některé problémy spojené s podáváním pozměňovacích návrhů. Otevřenost vládnutí podporují zákon o veřejných zakázkách²⁹⁷, nový zákon o přístupu k informacím²⁹⁸, práce na projektech e-Legislativa a e-Sbírka²⁹⁹ či Národní katalog otevřených dat.³⁰⁰ Existuje systém posuzování vlivu na životní prostředí (SEA)³⁰¹ a je možné posuzovat změny také s ohledem na vývoj území (TIA).³⁰² Podobné nástroje vznikají také pro oblast dopadů rozhodnutí na veřejné zdraví (HIA)³⁰³, či dopadů na rovnost mužů a žen.³⁰⁴ Uvedené problémy tedy sice přetrvávají, nicméně veřejná správa a politická reprezentace jsou si jich vědomy.
- Česká republika ale některé změny nezachytila
909. Veřejná správa ani sama politická reprezentace však nezachytila globální proměnu, k níž došlo v uvažování o tvorbě veřejných politik a fungování veřejné správy zhruba po roce 2000 a ve větší míře po roce 2010.³⁰⁵ Tuto globální proměnu lze vystihnout následujícími body:
- Nové perspektivy: konstruktivismus
910. Zaprvé, v oblasti tvorby a implementace veřejných politik se projevil nástup konstruktivistických přístupů. Konstruktivisté poukazují na to, že ani problémy, ani jejich řešení nejsou objektivní, ale jsou vždy spojeny s určitým kontextem hodnot, představ a teorií. Z toho pak vychází praktická

²⁹³ Zákon č. 234/2014 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

²⁹⁴ [Odkaz na vyhodnocení SRUR 2010 – 2015](#), databáze strategií (www.databaze-strategie.cz). Příslušné metodiky vznikly nejen pro státní správu, ale i pro úroveň krajskou a úroveň obcí, viz Asociace krajů (2014) *Metodika strategického řízení a plánování krajů ČR*, MMR (2014) *Metodika tvorby Programu rozvoje obce* a elektronická metodická podpora rozvojových dokumentů obcí <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovnic/Ruch/Regionalni-politika/Rozvoj-obci/Elektronicka-metodicka-podpora-rozvojovych-dokumen>.

²⁹⁵ MV (2015) *Strategický rámec rozvoje veřejné správy ČR pro období 2014-2020*.

²⁹⁶ ÚV (2011 resp. 2016) *Obecné zásady hodnocení dopadů regulace (RIA)*; ÚV (2016) *Metodika pro měření celkových nákladů na plnění povinností vyplývajících z regulace* a další metodiky. Součástí hodnocení, uzná-li to předkladatel za relevantní, je hodnocení dopadů na veřejné rozpočty, mezinárodní konkurenceschopnost, podnikatelské prostředí, územní samosprávné celky, sociální dopady, dopady na spotřebitele, životní prostředí, rovnost žena mužů, výkon státní statistické služby, korupční riziko a bezpečnost a obranu státu.

²⁹⁷ Zákon č. 134/2016 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

²⁹⁸ Zákon č. 222/2015 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

²⁹⁹ Zákon č. 222/2016 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

³⁰⁰ <http://opendata.gov.cz/>; MV (2015) *Standardy publikace a katalogizace otevřených dat VS ČR*.

³⁰¹ Zákon č. 100/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů; informační portál http://portal.cenia.cz/eiasea/view/SEA100_koncepce.

³⁰² PŘF UK (2015) *Metodika hodnocení vývoje území s využitím přístupu TIA : hodnocení územních dopadů změn významného zaměstnavatele v regionu. Druhá verze*.

³⁰³ MZ (2014) *Zdraví 2020 : národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí*; KUČEROVÁ, J.; HAVEL, B. (2014) *Návod pro posuzování koncepcí z hlediska hodnocení vlivu na zdraví a v návaznosti na Zdraví 2020 (popřípadě na regionální zdravotní politiku)*.

³⁰⁴ ÚV (2014) *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014-2020*; ÚV (2015) *Metodika hodnocení dopadů na rovnost žen a mužů pro materiály předkládané vládě ČR*.

³⁰⁵ Pro reflexi těchto proměn napříč EU viz EK (2015) *Quality of Public Administration : a Toolbox for Practicioners*.

potřeba vtahovat do procesu tvorby a implementace veřejné politiky různé aktéry a v diskusi hledat představy společné.³⁰⁶ Potřeba participace, vyplývající ze snahy o demokratičnost uspořádání se tak setkává s potřebou inkluze nutné k dlouhodobé efektivitě. V referenčních zemích se dnes proto řeší otázka, jaké jsou možnosti a limity politiky založené na důkazech (*evidence-based policy*)³⁰⁷ a hledají se cesty, jak se s hodnotovou různorodostí vyrovnávat v praxi veřejné správy (*metagovernance, transgovernance*).³⁰⁸

Nové perspektivy: vzestup
a ústup NPM

911. Zadruhé, v oblasti fungování veřejné správy v užším slova došlo k vzestupu a opětovnému ústupu *New Public Management* (NPM). NPM přenáší logiku, pojmy a nástroje manažerského řízení z oblasti soukromého podnikání do fungování veřejné správy. Dílem v reakci na NPM se pak na přelomu století objevily přístupy čerpající z rozmachu informačních technologií (*digital-era governance*)³⁰⁹ a nových metod komunikace.³¹⁰ Výsledky aplikace NPM i dalších uvedených postupů jsou smíšené. Mnohé postupy, zvláště z kategorie NPM, se buď neosvědčily, nebo sice vyřešily problémy původní, ale zároveň vytvořily problémy nové, stejně závažné.³¹¹ Od počátku nového století se proto začaly objevovat syntetizující přístupy.³¹²

³⁰⁶ Např. FISCHER, F. (2009). *Democracy and Expertise : Reorienting Policy Inquiry* ; FISCHER, F. (2003). *Reframing Public Policy: Discursive Politics and Deliberative Practices*; HAJER, M.; WAGENAAR, H. ed. (2003) *Deliberative Policy Analysis: Understanding Governance in the Network Society*, pro fungování veřejné správy např. BEVIR, M.; RHODES, R.(2006) *Governance Stories*.

³⁰⁷ Pro přehled viz EK (2016) *Behavioral Insights Applied to Policy : European Report 2016*; OLIVER, K et al. (2014) New directions in evidence-based policy research: a critical analysis of the literature. *Health Research Policy and Systems* 12.

³⁰⁸ MEULEMAN, L. (ed.) (2013) *Transgovernance : advancing sustainability governance*; MEULEMAN, L. (2008) *Public Management and the Metagovernance of Hierarchies, Networks and Markets : The Feasibility of Designing and Managing Governance Style Combinations*.

³⁰⁹ MARGETTS, H.; DUNLEAVY, P. (2013) The second wave of digital-era governance: a quasi-paradigm for government on the Web. *Philosophical Transactions of The Royal Society*; DUNLEAVY, P; MARGETTS, H., BASTOW, S.; TINKLER, J. (2008, 2. second ed.) *Digital Era governance : IT corporations, the state and the e-government*; DUNLEAVY, P; MARGETTS, H., BASTOW, S.; TINKLER, J. (2005) New public management is dead : long live digital-era governance. *Journal of Public Administration Research and Theory*

³¹⁰ Pro nejnovější přístupy z této kategorie viz LEES-MARSHMENT, J. (2015) *The Ministry of Public Input : Integrating Citizens Views into Political Leadership*.

³¹¹ Pro souhrnný přehled proměn viz POLLITT, CH; BOUCKAERT, G. (2011) *Public Management Reform : a comparative analysis NPM, governance and the Neo-weberian state* 3. vyd.; VAN DER MEER, F; RAADSCHELDERS, J. TOONEN, T. (2015) *Comparative Civil Service Systems in the 21st Century*; 2. vyd. HOOD, C; DIXON, R. (2015) *a Government that Worked Better and Cost Less? : Evaluating Three Decades of Reform and Change in UK Central Government*; HOOD, C. (2011) *The Blame Game : spin, bureaucracy and self-preservation in governments*. NPM byl kriticky přehodnocen také OECD, viz OECD (2011). *Building on Basics : OECD Value for Money Study, Final Report (hand-out)*; OECD (2010) *Public Administration after "New Public Management"*.

³¹² BOHNE, E.; GRAHAM, J; RAADSCHELDERS, J; LEHRKE, J. (2014) *Public Administration and the Modern State : Assessing Trends and Impact*; TORFING, J.; GUY PETERS, B.; PIERRE, J.; SØRENSEN, E. (2012) *Interactive Governance : Advancing the Paradigm*; BOURGON, J. (2011). *a New Synthesis of Public Administration : Serving in the 21st Century*; OSBORNE, S. (2006) *New Public Governance? Public Management Review* 8(3).

Nové perspektivy: systémové
myšlení

912. Zatřetí, v oblasti poskytování veřejných služeb se začalo prosazovat systémového myšlení.³¹³ Jeho základem je zjištění, že veřejná správa se jen obtížně vyrovnává se změnou obecně a s rostoucí individualizací potřeb občanů zvláště. Veřejné služby jsou většinou plánovány lineární logikou s funkční specializací. Lidé jsou kategorizováni dle jednotlivých potřeb, které souvisejí s průměrným životním cyklem (narození, běžná nemoc, krátkodobá nezaměstnanost apod.). Dle toho mají nárok na určité služby a ty jim zajišťují různí poskytovatelé, kteří obstarávají právě jen jednu službu. To je nesporně užitečné, část potřeb je takový systém schopen podchytit. Lineární přístup se však nehodí pro řešení problémů, v nichž působí několik příčin současně, aniž je možné určit jednu prvotní, kterou je možno snadno odstranit či kompenzovat. Tyto příčiny jsou přitom individuálně specifické. Takových komplexních problémů je ve skutečnosti velmi mnoho. Výsledkem jsou jevy jako dlouhodobá nezaměstnanost, bezdomovectví, či past chudoby. Lze také očekávat, že v návaznosti na trendy jako stárnutí populace, robotizace/automatizace různých odvětví či flexibilizace pracovních drah se budou potřeby obyvatelstva dále měnit a individualizovat. To platí vrchovatou měrou i pro Českou republiku (např. dlouhodobá existence skupin obyvatel uzavřených v pasti chudoby či chudobou trvale silně ohrožených, nebo absolutní výše dlouhodobé nezaměstnanosti). (ODKAZ NA HOSPODÁŘSKÝ MODEL a na LIDÉ a SPOLEČNOST). Řešení proto nepřináší jen zvýšení personálních nebo finančních kapacit veřejné správy, ale zejména příprava služeb ve spolupráci s těmi, jichž se mají týkat, „šití veřejných služeb na míru“.³¹⁴

Nové perspektivy: odolnost
a adaptabilita

913. Za čtvrté, z oblasti studia socio-ekologických systémů vstoupil do uvažování o veřejné správě pojem odolnosti (*resilience*) a představa adaptace.³¹⁵ Odolnost bývá nejčastěji spojována se schopností reagovat na náhlé změny, šoky a našla svůj nejtýpčtější výraz v budování kritické infrastruktury a koncepcích bezpečnosti. Tímto relativně úzkým pojetím se ale zdaleka nevyčerpává. Současně bychom však neměli odolnost a adaptabilitu vázat pouze na model vzešlý ze systémové teorie.³¹⁶ Nabízí

³¹³ MITCHELL, F; MITCHELL CH. (2016) Adaptive administration : practice strategies for dealing with constant change in public administration and policy; ZOKAEI, E.; SEDDON, J.; O'DONOVAN, B. (2011) Systems Thinkig : from heresy to practice; SEDDON, J. (2008). Systems Thinking in the Public Sector: The failure of the reform regime... and a manifesto for a better way;

³¹⁴ Pro příklad praktické aplikace SEDDON, J. (Vanguard Consulting) (2014) *Saving money by doing the right thing* <https://01testsite01.files.wordpress.com/2014/10/locality-report-diseconomies-web-version.pdf>; MIDDLETON, P. (ed., 2010) *Delivering Public Services That Work, Vol. 1*; PELL, C. (ed., 2012) *Delivering Public Services That Work, Vol. 2*

³¹⁵ BIGGS, R; SCHLÜTER, R; SCHOON, M. (ed.) (2014) Principles for Building Resilience: Sustaining Ecosystem Services in Social-Ecological Systems; BOIN, A, VAN EETEN, J. (2013) The Resilient Organization. *Public Management Review* 15(3); FOLKE, C; BOYD, E. ed. (2011) *Adapting Institutions : governance, complexity and social-ecological resilience*.

³¹⁶ DUIT, A. (2016) Resilience Thinking : lessons for public administration. *Public Administration* 94(2);

se spíše jako obecný podnět k postupným inovacím ve veřejném sektoru resp. sociálním inovacím cestou aktivní spoluúčasti různých aktérů.³¹⁷

Jak se Česká republika
k těmto perspektivám staví

914. Vzdor uvedenému vývoji se veřejná správa v České republice ve svých strategických vizích orientuje stále hlavně na přístupy z kategorie NPM – nezřídka jen mimoděk, aniž by si jejich sepětí s proudem NPM uvědomovala – a velmi selektivně na některé prvky přístupů dalších, nejčastěji spojených s rozvojem informačních technologií (*digital-era governance*). S politikou založenou na důkazech (*evidence-based policy*) se v české veřejné správě systematicky nepracuje, nejsou zvažovány její možnosti. Přístupy z kategorie *metagovernance* nebo systémového myšlení lze nalézt jen zcela výjimečně.³¹⁸ Představa odolnosti do České republiky vstoupila, ale zůstává omezena téměř výhradně na oblast kritické infrastruktury.³¹⁹ Spojení se soudobou světovou debatou o tvorbě veřejné politiky a fungování veřejné správy je v České republice nejsilnější v akademické sféře. Význam akademické sféry pro tvorbu a implementaci veřejných politik však u nás není velký. V české veřejné správě obecně chybí hlubší znalost aktuálních zahraničních trendů, schopnost uvažování o východiscích vlastní práce a vědomí, do jaké míry jsou různé konkrétní postupy spojeny s různými hodnotovými kontexty. To vede a do budoucna může vést k dalšímu koncepčnímu zaostávání. Současně se tím zvyšuje riziko mechanického přejímání opatření z jiných kontextů.

Obava z inovací

915. Zejména nižší úroveň veřejné správy obecně jsou vystaveny mnoha protikladným nárokům, vyplývajícím ze vzájemně neslučitelných přístupů a tradic. Tento problém je ještě zesilován trvalým mediálně-politickým tlakem, jemuž je veřejná správa jako celek vystavena a jenž se odráží v nižší míře důvěry, kterou v ní veřejnost má.³²⁰ Logickým řešením je pak únik do

³¹⁷ ANSELL, CH.; TORFING, J. (ed.) (2014) *Public Innovation Through Collaboration and Design*; ANSELL, C. (2011). *Pragmatist Democracy: Evolutionary Learning as Public Philosophy*.

³¹⁸ KOKEŠ, R., KVÁČA, V. (MMR) Průvodce procesní evaluací: Toyota Production System for (Public) Service Organisations http://www.s-f.cz/getmedia/f7d93450-245d-477f-9d96-3366eae3f6ea/VGM_manual_151202_v_1.pdf

³¹⁹ MO (2015) *Bezpečnostní strategie české republiky*; MV a HZS (2013) *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*; MV (2010) *Komplexní strategie ČR k řešení problémů kritické infrastruktury*. Názorným příkladem je způsob, jakým byla do krajských strategických materiálů zapracována TC 5 „Zvýšená připravenost a odolnost území z pohledu přizpůsobení se změně klimatu a předcházení a řešení rizik“, MMR (2014) *Dohoda o partnerství pro programové období 2014-2020*. Za tento rámec uvažování o odolnosti vykročila strategie MZ (2014) *Zdraví 2020 : národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí*.

³²⁰ SOBIECH, R. (2012) *Image and Attractivity of Central Government Administrations : a Report for European Social Dialogue Committee in Central Government Administrations*; podobně VIGODA-GADOT, E., SHOHAM, A., VASHDI, D. (2010) *Bridging bureaucracy and democracy in Europe: a comparative study of perceived managerial excellence, satisfaction with public services, and trust in governance*. *European Union Politics*, 11(2). Důvěra je ale reciproční vztah, roli hraje také důvěra veřejné správy v občany a důvěra mezi organizacemi veřejné správy navzájem, viz VIGODA-GADOT, E.; ZALMANOVITCH, Y.; BELONOGOV, A. (2012) *Public Servants' Trust in Citizens: An Extension of Theory and an Empirical Examination with Structural Equation Modeling*. *Public Organization Review* 12(4) a OOMSSELS, P.; BOUCKAERT, G. (2014) *Studying Interorganizational Trust in Public Administration : a Conceptual and Analytical Framework for "Administrational Trust"*. *Public Performance & Management Review* 37(4).

formalismu a snaha zbavit se v maximální míře odpovědnosti za jakékoli řešení.³²¹ To se zřetelně projevuje i nízkou mírou inovativnosti veřejného sektoru nejen ve srovnání s referenčními zeměmi, ale i v porovnání se zeměmi Visegradské skupiny.³²²

Vzít si lepší boty a vyrazit zkratkou

916. České republice tak hrozí, že bude opakovat cestou, kterou o generaci dříve prošly referenční země. Výsledky budou v nejlepším případě stejně smíšené. Otázkou tedy je, nemůžeme-li se z jejich cesty poučit a obrazně řečeno, vzít si lepší boty a vyrazit zkratkou.

³²¹ VESELÝ, A. (2012) Institucionalizace neodpovědnosti, efektivity, nebo konformity? Re-formy organizací veřejných služeb v teorii akontability. *Sociologický časopis* 48 (4).

³²² EK (2013) *European Public Sector Innovation Scoreboard 2013 : a pilot exercise*; Technopolis (2012) *Trends and Challenges in Public Sector Innovation in Europe*. V databázi OECD - Observatory of Public Sector Innovation nemá ČR žádný záznam, viz https://www.oecd.org/governance/observatory-public-sector-innovation/innovations/?hf=10&b=0&sl=opsi&s=desc%28document_lastmodifieddate%29. V soutěži European Public Sector Awards 2015, pořádané Evropským institutem pro veřejnou správu (EIPA) je pouze jediná přihláška z ČR, viz <http://www.epsa2015.eu/>.

Seznam literatury

- ACEMOGLU, D.; AUTOR, D. (2010) *Skills, Tasks and Technologies. Implications for employment and earning*. National Bureau of Economic Research. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w16082.pdf>
- ADAMS, R. B.; FERREIRA, D. (2004) Women in the Boardroom and their impact on governance and performance, *Journal of Financial Economics* 94, pp291-309.
- ADLER, R. D. (2001) Women in the Executive Suite Correlate to High Profits, Glass ceiling Research Center, <http://glass-ceiling.com/InTheNewsFolder/HBRArticlePrintablePage.html>
- ADSERÀ A. (2005) Vanishing Children: From high Unemployment to Low Fertility in Developed Countries. *American Economic Review Papers and Proceedings*. 2005;95 (2):198–193;
- ADSERÀ, A.; BOIX, C.; GUZI, M.; PYTLIKOVA, M. (2016): *Unstable Political Regimes and Wars as Drivers of International Migration*. [Unpublished manuscript presented at EALE conference in Ghent and EEA-ESEM congress in Geneva, 2016].
- ADSERÀ, A.; PYTLIKOVÁ, M. (2015): The Role of Language in Shaping International Migration. *Economic Journal*, Vol. 125, Issue 586, pp. F49-F81.
- ADSERÀ, A.; PYTLIKOVÁ, M. (2016): Language and Migration. In Ginsburg, V. and O. Weber (eds) *The Palgrave Handbook of Economics and Language*. Palgrave Macmillan. February 2016. ISBN 978-1-137-32504-4.
- AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR (2009) Informace Agentury ochrany přírody a krajiny emailem ze dne 20. 06. 2016.
- AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY A KRAJINY ČR (2009) *Příroda a krajina České republiky. Zpráva o stavu 2009*.
- ALESINA, A.; LA FERRARA, E. (2005) Ethnic diversity and economic performance. *J. Econ. Lit.* 43, 762–800.
- ANSELL, C. (2011) *Pragmatist Democracy: Evolutionary Learning as Public Philosophy*. Oxford : Oxford University Press.
- ANSELL, CH.; TORFING, J. ed. (2014) *Public Innovation Through Collaboration and Design*. London, New York : Routledge.
- ARMINGEON, K.; SCHÄDEL, L. (2015) Social Inequality in Political Participation: The Dark Sides of Individualisation, *West European Politics*, 38 (1).
- ARONSSON, G., (2005) Health and development opportunities for those in fixed-term employment. In: R. Gustafsson and I. Lundberg, eds., *Worklife and Health in Sweden 2004*. Stockholm: National Institute for Working Life, s. 225-248.

ASOCIACE KRAJŮ (2014) *Metodika strategického řízení a plánování krajů ČR*.

BAČE, R.; SVOBODA, M. (2014) *Management mrtvého lesa v hospodářských lesích*. Certifikovaná metodika. Praha 2014.

BANG, H. Everyday Makers and Expert Citizens: Active Participants in the Search for a New Governance, in Fenwick, J; McMillan, J. ed. (2010) *Public Management in the Postmodern Era: Challenges and Prospects*. Cheltenham UK, Northampton USA : Edward Elgar.

BARTON, J.; PRETTY, J. (2010) What is the best dose of nature and green exercise for improving mental health? a multi-study analysis. *Environmental Science & Technology* 44, 3947–3955.

BELDA, M., PIŠOFT, P., ŽÁK, M. (2015) *Výstupy regionálních klimatických modelů na území ČR pro období 2015 až 2060*. Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy pro Glopolis, Praha 2015.

BERLIANT, M.; FUJITA, M. (2011) The dynamics of knowledge diversity and economic growth. *South Econ J* 77:856–884.

BEVIR, M.; RHODES, R. (2006) *Governance Stories*. London, New York : Routledge.

BIČÁKOVÁ, A.; KALIŠKOVÁ, K. (2015) *Od mateřství k nezaměstnanosti: Postavení žen s malými dětmi na trhu práce*. IDEA studie 8-2015.

BIGGS, R; SCHLÜTER, R; SCHOON, M. (ed.) (2014) *Principles for Building Resilience: Sustaining Ecosystem Services in Social-Ecological Systems*. Cambridge : Cambridge University Press.

BOHNE, E.; GRAHAM, J.; RAADSCHELDERS, J.; LEHRKE, J. (2014) *Public Administration and the Modern State : Assessing Trends and Impact*. Houndmills, Basingstoke : Palgrave Macmillan.

BOIN, A., VAN EETEN, J. (2013) The Resilient Organization. *Public Management Review* 15(3).

BORJAS, G. J. (2003). The labor demand curve is downward sloping: Re-examining the impact of immigration on the labor market. *Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1335–1374.

BOURGON, J. (2011) *a New Synthesis of Public Administration : Serving in the 21st Century*. Kingston, Ont. : McGill – Queen's University Press

BOYD, E.; FOLKE, C. ed. (2011) *Adapting Institutions : governance, complexity and social-ecological resilience*. Cambridge : Cambridge University Press. Frey, C.B.; Osborne, M. A. (2013) *The Future of Employment: How susceptible are Jobs to Computerisation?*

BRATMAN, G.N.; DAILY, G. C.; LEVY, B. J.; GROSS, J. J.; 2015. The benefits of nature experience: improved affect and cognition. *Landscape and Urban Planning* 138, s. 41–50.

CARD, D. (1990) The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market. *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 43, No. 2. Dostupné z: davidcard.berkeley.edu/papers/mariel-impact.pdf

CATTANEO, C.; FIORIO, C.; PERI, G. (2015) What Happens to the Careers of European Workers When Immigrants "Take Their Jobs? *Journal of Human Resources*, July 1, 2015 vol. 50: s.655-693.

CENIA (2015) *Databáze MA21*. Dostupné z: <http://ma21.cenia.cz/DatabázeMA21prohlížení/Statistiky/základnístatistiky/kMA21/tabid/759/language/cs-CZ/Default.aspx>

CENTRUM PRO VÝZKUM VEŘEJNÉHO MÍNĚNÍ (CVVM), Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. (2016) *Naše společnost, v16-04*, duben 2016. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/spokojenost-s-zivotem-duben-2016>

CPS [Committee for Political Sociology] - International Sociological Association, working group *Members and Activists of Political Parties*. Dostupné z: <http://www.projectmapp.eu/databases/>

CRIVELLI, E.; DE MOOIJ, R.; KEEN, M. (2015). Base Erosion, Profit Shifting and Developing Countries. *IMF Working Paper*, 15 (118).

CVVM (2015) *Naše společnost, v 15-09*.

CVVM (2016) *Naše společnost, v 16-02*.

ČERNOCH, F.; OSIČKA, J.; ACH-HÜBNER, R.; DANČÁK, B. (2015) *Energie-wende: current state, future development and the consequences for the Czech republic*. Brno: Masaryk university, Faculty of social studies, International institute of political science, 2015. Monographs series. ISBN 978-80-210-8279-3.

ČESKÁ REPUBLIKA, Vyhláška č. 78/2013 Sb. o energetické náročnosti budov ze dne 29.03.2013.

ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 100/2001 Sb.

ČESKÁ REPUBLIKA, zákon č. 118/2010 Sb. (krajské referendum).

ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 134/2016 Sb.

ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 22/2004 Sb. (místní referendum)

ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 222/2015 Sb.

ČESKÁ REPUBLIKA, Zákon č. 222/2016 Sb.

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE (2013) Hlavní zjištění PISA 2012, s.6., 22

ČÍŽEK, L.; KONVIČKA, M.; BENEŠ, J., FRIC, Z. (2009): Zpráva o stavu země: Odhmyzeno. Jak se daří nejpočetnější skupině obyvatel České republiky? *Vesmír 88*, červen 2009.

ČSSZ (2015) Podíl vyplácených invalidních důchodů na obyvatelstvu ve věku 15-64 let. Výpočet podle ČSSZ, 2015. Vyplácené invalidní důchody

ve stavu k 21. 12. 2015. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/statistiky/duchodova-statistika/vyplacene-invalidni-duchody-v-cr-dle-skupin-diagnoz/vyplacene-invalidni-duchody-v-cr-dle-skupin-diagnoz.htm>

ČSÚ (2001) *Dojíždka za prací a do škol v hl. m. Praze* [na základě výsledků SLDB]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/dojizdka-za-praci-a-do-skol-v-hl-m-praze-na-zaklade-vysledku-sldb-2001-jbxxnh0fkk>.

ČSÚ (2013) *Postavení venkova v krajích ČR*. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/postaveni_venkova_v_krajich_cr

ČSÚ (2013) *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2100*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/projekce-obyvatelstva-ceske-republiky-do-roku-2100-n-fu4s64b8h4>.

ČSÚ (2013) *Vzdělání – 3-6. Věková struktura učitelů regionálního školství bez řídicích pracovníků - ženy a muži v roce 2013*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/3-vzdelani1778>

ČSÚ (2014) *Národnostní struktura obyvatel*, 30.6.2014. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>.

ČSÚ (2014) *Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-vydaje-a-zivotni-podminky-domacnosti>.

ČSÚ (2014) T14 *Cizinci podle kategorií pobytu, pohlaví a občanství k 31. 12. 2013*.

ČSÚ (2014) *Zahraniční stěhování podle státního občanství, pohlaví a věkových skupin – přistěhovalí*.

ČSÚ (2014) *Životní pohoda českých obyvatel*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/zivotni-pohoda-ceskych-obyvatel-2013-9o3rqgacqy>

ČSÚ (2015) *Demografická příručka - 2014*, Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>;

ČSÚ (2015) *Pohyb obyvatelstva - rok 2014*, Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2014-ivieeamvff>

ČSÚ (2015) *Trh práce v ČR - časové řady - 1993 – 2015*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/403r-k-mira-nezamestnanosti-dle-vekovych-skupin-a-vzdelani-r2otx8yu4p>

ČSÚ (2016) *ČR v mezinárodním srovnání*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-v-mezinarodnim-srovnani>

ČSÚ (2016) *Projekce obyvatelstva České republiky*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20567167/402013u.pdf/3cdc1b6f-9334-429e-99e6-f72b4047bee3?version=1.0>

ČSÚ a NIPOS (2016) *Výsledky účtu kultury ČR za rok 2014*. Praha.

ČSÚ. Šetření ENERGO 2004. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/csu/czso/vysledky-z-roku-2004>

ČSÚ *Výsledky voleb a referend*. Dostupné z: www.volby.cz.

DABLA-NORRIS, E. et al. (2015) *Causes and Consequences of Income Inequality : a global perspective (IMF Staff Discussion Note)*.

DEL VICARIO, M.; BESSI, A.; ZOLLO, F.; PETRONI, F., SCALA, A., CALDERELLI G.; STANLEY, H. E.; QUATTROCIOCCI, W. (2016) The spreading of misinformation online. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 113, no. 3, s. 554-559. Dostupné z:
<http://www.pnas.org/lookup/doi/10.1073/pnas.1517441113>

DELLA PORTA, D. (2013) *Can Democracy Be Saved? Participation, Deliberation and Social Movements*. Cambridge UK, Malden USA : Polity Press.

DRAHOKOUPIL, J.; FABO B. (2016). The platform economy and the disruption of the employment relationship. *ETUI Policy Brief: European Economic, Employment and Social Policy 2016* (5). Dostupné z:
<https://www.etui.org/Publications2/Policy-Briefs/European-Economic-Employment-and-Social-Policy/The-platform-economy-and-the-disruption-of-the-employment-relationship>

DRYZEK, J. (2006) *Deliberative Global Politics : Discourse and Democracy in Divided World*. Cambridge UK, Malden USA : Polity Press.

DUBSKÁ, D.; ZEMAN, J. (2015) *Analýza vývoje indikátorů nerovnosti v ČR a jejich dopad na růstový potenciál ČR*. Prezentace na zasedání Rady vlády pro udržitelný rozvoj, 9. 11. 2015, Praha, Lichtenštejnský palác. [Zakázka ÚV ČR.]

Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/udrzitelny-rozvoj/jednani_rady/Priloha-c--3_prezentace-D--Dubske.pdf

DUIT, A. (2016) *Resilience Thinking : lessons for public administration*. *Public Administration* 94(2);

DUNLEAVY, P.; MARGETTS, H., BASTOW, S.; TINKLER, J. (2005) New public management is dead : long live digital-era governance. *Journal of Public Administration Research and Theory* 16(3).

DUNLEAVY, P; MARGETTS, H., BASTOW, S.; TINKLER, J. (2008, 2. vyd. ed.) *Digital Era governance : IT corporations, the state and the e-government*. Oxford : Oxford University Press.

DURDÍK, P. (2013) *Vlastnická práva a územní plánování*, In: *Moderní obec*. Dostupné z: <http://moderniobec.cz/vlastnicka-prava-a-uzemni-planovani/>.

EIGE (2015) *Gender Equality Index 2015: Measuring gender equality in the EU 2005 – 2012*. Dostupné z:
<http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/mh0215616enn.pdf>.

EIU (Economist Intelligence Unit) (2016) *Democracy Index 2015*

EK (2013) *European Public Sector Innovation Scoreboard 2013 : a pilot exercise.*

EK (2015) *Quality of Public Administration : a Toolbox for Practicioners.*

EK (2016) *Behavioral Insights Applied to Policy : European Report 2016.*

EK (Eurostat) (2013) *Sustainable development in the European Union : 2013 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy.*

EK (Eurostat) (2015) *Sustainable development in the European Union : 2015 monitoring report of the EU Sustainable Development Strategy.*

ERÚ (2015) *Roční zpráva zprávy o provozu elektrizační soustavy ČR.*
Dostupné z: <https://www.eru.cz/elektrina/statistika-a-sledovani-kvality/rocnizpravy-o-provozu>

EUROBAROMETR č. 438 (2016). Dostupné z:
<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2112>

EUROFOUND (2012) *Employment trends and policies for older workers in the recession.* Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012

EUROFOUND (2014). *Drivers of recent job polarisation and upgrading in Europe: European Jobs Monitor 2014.* Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z:
https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1419en.pdf (s. 13, 36)

EUROFOUND (2015) *Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions.* Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z:
http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1557en.pdf

EUROFOUND (2015) *Recent developments in temporary employment: Employment growth, wages and transitions.* Luxembourg: Publications Office of the European Union. S. 66-67. Dostupné z:
http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1557en.pdf

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY (2013) *Environment and human health.* Copenhagen.

EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY (2015) *European environment — state and outlook 2015: assessment of global megatrends.* Copenhagen.

EUROPEAN PARLIAMENT (2015) *Employment and Skills Aspects of the Digital Single Market Strategy.* [Study for the EMPL Committee] s. 24. Dostupné z:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/569967/IPOL_STU\(2015\)569967_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/569967/IPOL_STU(2015)569967_EN.pdf).

EUROPEAN PARLIAMENT (2016) *Industry 4.0*. [Study for the ITRE Committee] s. 47-49. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU\(2016\)570007_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU(2016)570007_EN.pdf) .

EUROSTAT (2013) *Quality of life in Europe - facts and views - overall life satisfaction*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_in_Europe_-_facts_and_views_-_overall_life_satisfaction

EUROSTAT (2014) Šetření SILC 2014. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Income_distribution_statistics/cs

EUROSTAT, (2013) *At risk of poverty or social exclusion in the EU27*. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/5162014/3-26022013-AP-EN.PDF/f3037078-2e64-47b6-ba81-514c699975c5>, 28. 2. 2013

EUROSTAT, (2014) *Public Health, Health expectancy. Healthy Life Years at birth, at age 65*. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/health/dyna/echi/datatool/index.cfm?indlist=40a>., 4. 10. 2016

EUROSTAT, PERTOLD-GEBICKÁ, B.; HUŠEK, D. (2015) Female Labor Force Participation and Childcare Policies. *IES Occasional Paper, 1/2015*.

EUROSTAT. *Material flow accounts [env_ac_mfa]*, výpočet: Extra EU imports/Domestic material Consumption

EVROPSKÁ KOMISE (2015) *Taxation Trend Report 2015*, s.146. Dostupné na: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen_info/economic_analyses/tax_structures/index_en.htm

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Databáze AMECO*. [Položka: *Gross domestic product at current prices per hour worked (HVGDPH)*]

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Doporučení Evropské komise pro Doporučení Rady k národnímu programu reformy České republiky na rok 2016 a stanovisko Rady ke konvergenčnímu programu České republiky z roku 2016*; vydáno dne 18.5.2016.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Health at a Glance*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/health/state/docs/health_glance_2014_en.pdf, str. 17-20.

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Fiscal Sustainability Report 2015*. Dostupné na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/ip018_en.htm

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *Innovation Output Indicator*. Dostupné na: <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/stats/innovation-output-indicator>

EVROPSKÁ KOMISE (2016) Sdělení Evropské komise č. 356 (2016). Evropský program pro ekonomiku sdílení, 2. 6. 2016. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/16881>

EVROPSKÁ KOMISE (2016) *The Innovation Union Scoreboard*. Dostupné na: http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/index_en.htm

EVROPSKÁ KOMISE (2016) Zpráva o České republice 2016, Dostupné na: http://ec.europa.eu/europe2020/making-it-happen/country-specific-recommendations/index_en.htm

EVROPSKÁ UNIE (2013) *Report on Policy Coherence for Development*, Brusel.

EVROPSKÁ UNIE (2013) *Statistics on Income and Living Conditions*. [Šetření příjmů a životních podmínek domácností]

EVROPSKÁ UNIE (2016) *Shared Vision, Common Action: a Stronger Europe*. Dostupné z: https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR (2014) *Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu komunitně vedený místní rozvoj (CLLD) jakožto nástroj politiky soudržnosti na období 2014–2020 pro místní rozvoj a rozvoj, venkovských, městských a příměstských částí*, Brusel, s. 6.

EVROPSKÝ PARLAMENT (2016) *Industry 4.0*. [Study for the ITRE Committee]. S. 54. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU\(2016\)570007_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/570007/IPOL_STU(2016)570007_EN.pdf)

FAO (2014) *The State of World Fisheries and Aquaculture: Opportunities and Challenges*. Rome.

FEDERAL MINISTRY OF LABOUR AND SOCIAL AFFAIRS, GERMANY (2015). *Green Paper Work 4.0*. Dostupné z: <http://www.bmas.de/EN/Services/Publications/arbeiten-4-0-greenpaper-work-4-0.html>

FIALA, D.; FUČÍK, P.; HRUŠKA, J.; ROSENDORF, P.; SIMON, O. (2013) Fosfor v centru pozornosti. *In: Vodní hospodářství 8/2013*.

FIALOVÁ, D. (2014) Druhé bydlení v Česku: včera, dnes a zítra, in. *Individuální a masová rekreace v okolí velkých industriálních měst v 19. – 21. století*, Praha: Togga 2014, s. 43–62

FISHKIN, J. (2009) *When the People Speak : Deliberative Democracy and Public Consultation* Oxford : Oxford University Press

FISCHER, F. (2003) *Reframing Public Policy: Discursive Politics and Deliberative Practices*. Oxford : Oxford University Press
FISCHER, F. (2009)

Democracy and Expertise : Reorienting Policy Inquiry. Oxford : Oxford University Press

FRANCOEUR, C.; LABELLE, R.; SINCLAIR-DESGAGNÉ, B. (2008): Gender diversity in corporate governance and top management, *J Business Ethics*, Vol 81, Issue 1, s. 83-95. DOI:10.1007/s10551-007-9482-.

FREY, C. B.; OSBORNE, M. (2013): *The Future of Employment: How Susceptible are Jobs to Computerisation?* the Oxford Martin Programme on Technology and Employment. Dostupné z: <http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/publications/view/1314>; <http://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/future-of-employment.pdf>.

FULLER, R. A.; IRVINE, K. N.; DEVINE-WRIGHT, P.; WARREN, P. H.; GASTON, K. J. (2007) Psychological benefits of greenspace increase with biodiversity. *Biology Letters* 3, 390–394.

GAC (2015) *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*, Praha

GALLEGO, A. (2010) Understanding Unequal Turnout: Education and Voting in Comparative Perspective *Electoral Studies*, 29(2).

GORINAS, C.; PYTLIKOVÁ, M. (2016): The Influence of Attitudes toward Immigrants on International Migration Forthcoming in the *International Migration Review*.

GRONINGEN GROWTH AND DEVELOPMENT CENTRE (2013) *The Maddison-Project*, <http://www.ggdc.net/maddison/maddison-project/home.htm>, verze z roku 2013

HAHEY, T.; SMYTH E.; SIRGY, M. J.; RAHTZ, D. (2004) Do subjective indicators measure welfare? Evidence from 33 European societies. *European Societies*. 2004, vol. 6, issue 1, s. 61-73.

HAJER, M.; WAGENAAR, H. ed. (2003) *Deliberative Policy Analysis: Understanding Governance in the Network Society*. Cambridge : Cambridge University Press.

HALL, P.A.; SOSKICE, D.W. (2001) *Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage*. New York: Oxford University Press, 2001. ISBN 0199247749.

HANSON, G.; MCINTOSH, C. (2016): *Is the Mediterranean the new Rio Grande? US and EU immigration pressures in the long run*. NBER Working Paper 22622. <http://www.nber.org/papers/w22622>

HANUSCHEK, E. A.; SCHWERDT, G.; WOESSMANN, L.; ZHANG, L. (2015) *General Education, Vocational Education, and Labor-Market Outcomes over the Life-Cycle*. Hoover Economics Institution, Economics Working Paper 15113.

HINTERKÖRNER, P. (2013) Veřejný prostor v jezerním městě Asperrn. Veřejný prostor, veřejná prostranství: *Sborník z konference AUÚP*, s. 57-60.

HONG, L, PAGE, SE. (2001) Problem solving by heterogeneous agents. *J Econ Theory* 97(1):123–163.

HONG, L., PAGE, SE. (2004) Groups of diverse problem solvers can outperform groups of high-ability problem solvers. *Proc Natl Acad Sci* 101:123–139.

HOOD, C. (2011) *The Blame Game : spin, bureaucracy and self-preservation in governments*. Princeton : Princeton University Press

HOOD, C.; DIXON, R. (2015) *a Government that Worked Better and Cost Less? : Evaluating Three Decades of Reform and Change in UK Central Government*. Oxford : Oxford University Press

HRUŠKA, J., CIENCIALA, E. (eds.) (2001): *Dlouhodobá acidifikace a nutriční degradace lesních půd – limitující faktor současného lesnictví*. Ministerstvo životního prostředí, Praha.

http://ec.europa.eu/health/state/docs/health_glance_2014_en.pdf, str. 17-20.

<http://info.worldbank.org/governance/wgi/#home>

HUNTLEY, B.; GREEN, R. E.; COLLINGHAM Y. C.; WILLIS, S. G. (2007) *a Climatic Atlas of European Breeding Birds*. Lynx Edicions, Barcelona.

CHISWICK, B.R. (1999). Are immigrants favourably self-selected? *AEA Papers and Proceedings*.

IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) www.idea.int

IDEA, CERGE-EI (2015) *Platy učitelů českých základních škol*, http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Platy_ucitelu/IDEA_Platy_ucitelu_studie.html, 16. 8. 2016

JANIČKO, M. (2015) *Osoby se zdravotním postižením a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry*. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace> s. 9-15.

JURAJDA, Š.; MÜNICH, D. (2002) *Understanding Czech long-term unemployment*. The William Davidson Institute at the University of Michigan Business School WP No. 498, August, 2002.

KAHANEK, M., ZIMMERMANN, K. F. (Eds.). (2010). *EU labor markets after post-enlargement migration*. Berlin: Springer.

KALWIJ, A. (2010) The impact of family policy expenditure on fertility in western Europe. *Demography*, 2010, vol. 47, issue 2, pages 503-519

KATRŇÁK, T., SIMONOVÁ, N., FÓNADOVÁ, L. (2013) Od diferenciaci k diverzifikaci: test MMI a EMI v českém středním vzdělávání v první dekádě 21. století. *Sociologický časopis*, 49(4), s. 491-520. S. 515.

KOUCKÝ, J.; ZELENKA, M. (2013) Kontext a důsledky vzdělávací expanze: Proměny českého školství, úrovně vzdělání, sociálních nerovností, gramotnosti a uplatnění absolventů. In: STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. 2013. *Předpoklady úspěchu v práci a v životě*. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD/PIAAC. S. 213.

KŘÍŽKOVÁ, A., FORMÁNKOVÁ, L. (2014) *Intersekcionalní perspektiva zkoumání dopadů krize na životní dráhy v ČR: tender, třída, věk (a rodičovství)*. Gender, rovné příležitosti, výzkum. 15(2), s. 61-76.

KUO, M., (2015) How might contact with nature promote human health? Promising mechanisms and a possible central pathway. *Frontiers in Psychology* 6, 1093.

LAZEAR E. (1999) Globalisation and the market for team-mates. *Economic J* 109:15–40.

LONGHI, S., NIJKAMP, P., POOT, J. (2008). The impact of immigration on the employment of natives in regional labour markets: a meta-analysis. In J. Poot, B. Waldorf, & L. van Wissen (Eds.), *Migration and human capital*. Cheltenham: Edward Elgar.

MAIER, K. (1998) Účinnost dosavadních a budoucích nástrojů pro snižování regionálních rozdílů v České republice. In: *Urbanismus a územní rozvoj* 6: s. 30-34. Brno.

MAIER, K. (2009) Polycentric development in the spatial development policy of the Czech Republic, *Urban Research & Practice*, 2:3, 319-331, DOI: 10.1080/17535060903319285, zde s. 324

MAIER, K.; FRANKE, D. (2015) Trendy prostorové sociálně-ekonomické polarizace v Česku 2001-2011, *Sociologický časopis* 1/2015, s.

MAŘÍKOVÁ, H. (ed.); KŘÍŽKOVÁ A.; VOHLÍDALOVÁ M. (2012). *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 303 s. ISBN 978-80-7419-100-8.

MATĚJŮ, P.; ANÝŽOVÁ, P.; SIMONOVÁ, N. (2013) Vliv osobnostních, rodinných a sociálních faktorů na dosažené vzdělání a úroveň kompetencí. In: Straková, J., Veselý, A. 2013. *Předpoklady úspěchu v práci a v životě*. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD/PIAAC. S. 118.

MAZÁK, J. (2015) *Osoby ve věku 50-65 a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry*. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>. S. 15-16.

Mezinárodní šetření OECD TALIS 2013.

MÍČKA P., ed. (2016) *Analýza občanské participace v České republice*, s. 44. Dostupné z: <http://www.paktparticipace.cz/dokumenty/analýza>

MÍČKA P., ed. (2016) *Analýza občanské participace v České republice*, s. 44. Dostupné z: <http://www.paktparticipace.cz/dokumenty/analýza>

MIDDLETON, P. (ed., 2010) *Delivering Public Services That Work, Vol. 1*. Axminster : Triarchy Press

MICHAELS, G.; NATRAJ, A.; VAN REENEN, J. (2014) Has ICT Polarized Skill Demand? Evidence from Eleven Countries over Twenty-Five Years. *Review of Economics and Statistics*, 96(1), s. 60-77.

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR / ERNST & YOUNG (2011) *Projekt Metodika přípravy veřejných strategií: komparativní analýza přípravy veřejných strategií v zahraničí a v ČR*.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (2015) *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025*, s. 27.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, Fond dalšího vzdělávání, (2015) *Předvídání kvalifikačních potřeb: koncept – metody – data*. [Výstup projektu předvídání kvalifikačních potřeb.] Praha, 2015.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Situace na trhu práce*. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ (2014) *Výsledky intervencí ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti dosažených v tematických oblastech v letech 2007 – 2013*.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2015) *Analýzy vývoje (ne)zaměstnanosti absolventů středních škol*. Dostupné z: www.infoabsolvent.cz

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2016) *Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/16*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2005-06-2015-16>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2016) *Vývojová ročenka školství 2005/06–2015/2016*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2005-06-2015-16>

MINISTERSTVO VNITRA (2011) *Analýza aktuálního stavu veřejné správy*

MINISTERSTVO VNITRA (2016) *Analýza využívání metod ve veřejné správě*

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ (2011) *Koncepce zahraniční politiky*. Dostupné z: http://www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ (2013) *Strategie působení ČR v Evropské unii*. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Strategie-pusobeni-CR-v-EU.pdf>

MINISTERSTVO ZDRAVOTNICTVÍ (2015) *Zpráva o zdraví obyvatel České republiky*. [Zdraví 2020] Dostupné z: http://www.mzcr.cz/verejne/dokumenty/zprava-o-zdravi-obyvatel-ceske-republiky2014-9420_3016_5.html

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2015) Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství ČR v roce 2014. Ministerstvo zemědělství, Praha.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2016) *Strategie resortu Ministerstva zemědělství ČR s výhledem do roku 2030.*

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2015) *Strategie přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR.* Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ; CENIA (2015) *Zpráva o stavu životního prostředí ČR v roce 2014.* Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/zpravy_o_stavu_zivotniho_prostredi_publicace

MITCHELL, F.; MITSCHHELL, CH. (2016) *Adaptive administration : practice strategies for dealing with constant change in public administration and policy.* Boca Raton, London, New York : CRC Press

MUSIL, J.; MÜLLER, J. (2006) *Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení,* CESES FSV UK, Praha 2006.

NEKOLA, M.; KOHOUTEK, J. (2016) Policy work at the sub-national level : Analytical styles of Canadian and Czech directors and managers. *Canadian Public Administration* 59(2).

NIPOS, (2016) *Kultura České republiky v číslech. Vybrané údaje ze statistických šetření.* Praha.

OECD (2013) *Health at a Glance 2013.* ISBN 978-92-64-20502-4 (PDF). Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/health-systems/Health-at-a-Glance-2013.pdf>

OECD (2013) Mezinárodní šetření TALIS

OECD (2015) *Education – Education attainment – Population with tertiary education.* [Data] Dostupné na: <https://data.oecd.org/education.htm>

OECD (2015)

OECD (2015) *In it Together – Why Less Inequality Benefits All.* S. 146. Dostupné z: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en

OECD (2015). *Measuring and Monitoring BEPS, Action 11 - 2015 Final Report.*

OECD (2016) *2016 OECD Economic survey of the Czech republic.* Dostupné z: <http://www.oecd.org/czech/economic-survey-czech-republic.htm>

OECD (2016) *Country Survey Czech Republic 2016*

OECD (2016), *Education at a Glance 2016.* ISBN 978-92-64-21505 (PDF). Dostupné z: <https://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>

OECD (2016), *Hospodářské pohledy OECD: Česká republika,* s. 39,40.

OECD360 (2015) *Česká republika 2015*. Dostupné z:
http://www.spcr.cz/images/MO/OECD_CR_360.pdf;
<http://www.oecd360.org/czechrepublic>

OESCH, D. AND RODRIGUEZ MENES, J., (2010) Upgrading or polarization? Occupational change in Britain, Germany, Spain and Switzerland, 1990-2008. *Socio-Economic Review*, 9(3), s.503-531.

OCHRÁNCE LIDSKÝCH PRÁV (2006) *Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2005*, s. 34, Dostupné z:
http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_s_nemovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2006.pdf

OSBORNE, E. (2000) The deceptively simple economics of workplace diversity, vol 21.; Lazear EP (1999) Globalisation and the market for teammates. *Econ J* 109:15–40.

OSN (2012) *Resilient People, Resilient Planet: a future worth choosing*.

OSN (2012) *The Future We Want*. Projekty a diskusní materiály Rozvojového programu OSN (UNDP) pro oblast demokratického vládnutí. Dostupné z: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/ourwork/democratic-governance-and-peacebuilding/overview.html>

OSN (2014) *The Road to Dignity by 2030 : ending poverty, transforming all lives and protecting the planet*.

OSN (2015) *The Millennium Development Goals Report 2015*. Dostupné z:
http://www.un.org/millenniumgoals/2015_MDG_Report/pdf/MDG%202015%20Summary%20web_english.pdf

OSN (2015) *Transforming Our World : the 2030 Agenda for Sustainable Development*.

OTTAVIANO, G.; PERI, G. (2006) The economic value of cultural diversity: evidence from US cities. *J. Econ. Geogr.* 6, 9–44.

PALEČKOVÁ, J.; TOMÁŠEK V. A KOL. (2012) *Hlavní zjištění PISA (Program for international students assessment) 2012: Matematická gramotnost patnáctiletých žáků*. Dostupné z:
http://www.pisa2012.cz/articles/files/Hlavni_zjisteni_PISA2012.pdf

PARROTTA, P.; SMITH, N. (2015). Why so few women on board of directors? Empirical evidence from Danish companies 1998-2010, *Journal of Business Ethics*, 2015.

PARROTTA, P., POZZOLI, D.; M. PYTLIKOVA (2014): The Nexus between Labor Diversity and Firm's Innovation." *Journal of Population Economics*. Vol. 27, Issue 2, pp 303-364.

PARROTTA, P., POZZOLI, D.; SALA, D. (2016): Ethnic Diversity and Firms' Export Behavior, *European Economic Review*, 2016.

- PARROTTA, P.; POZZOLI, D.; PYTLIKOVA, M. (2014): Does Labour Diversity affect Firm Productivity? *European Economic Review*, Vol. 66, Pages 144–179.
- PATEMAN, C. (2012) Participatory Democracy Revisited. *Perspectives on Politics* 10(1)
- PATEMAN, C.; Murray, M. (2012) *Basic Income Worldwide: Horizons of Reform*. Houndmills, Basingstoke : Palgrave Macmillan
- PELL, C. (ed., 2012) *Delivering Public Services That Work, Vol. 2*. Axminster : Triarchy Press
- PERI, G. (2014). Do immigrant workers depress the wages of native workers? IZA World of Labor.
- PERTOLD-GEBICKA, B. (2014). Job Market Polarization and Employment Protection in Europe. *Acta VŠFS*, 8(2), s. 132–148.
- PIAAC (2016) přílohy mezinárodního šetření. Dostupné z: www.piaac.cz
- PILECKÁ, J. (2016) *Vliv na politické rozhodování*, CVVM 2016. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/demokracie-obcanska-spolecnost/vliv-na-politicke-rozhodovani-brezen-2016>.
- PODHRÁZSKÁ, J.; KARÁSEK, P. (2014) *Systém analýzy území a návrhu opatření k ochraně půdy a vody v krajině: podklad pro územní plánování a pozemkové úpravy*. Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, Praha 2014.
- POLLIT, CH.; BOUCKAERT, G. (2011) *Public Management Reform : a comparative analysis NPM, governance and the Neo-weberian state* 3. vyd. Oxford : Oxford University Press
- PRETEL, J. ET AL., (2011) *Zpřesnění dosavadních odhadů dopadů klimatické změny v sektorech vodního hospodářství, zemědělství a lesnictví a návrhy adaptačních opatření. Závěrečná zpráva o řešení 2007–2011*. Český hydrometeorologický ústav, Projekt VaV – SP/1a6/108/07.
- PROKOP, D. (2016) Chudoba je v ČR daleko hlubší, než se běžně usuzuje. Rozhovor s Danielem Prokopem. Rozhovor Britských listů, dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=0ZCl4mQ6j08>;
- PROUZOVÁ, Z. (2015) *Vývoj a současný stav českých NNO v makroekonomických ukazatelích*, Studie pro Koncepti politiky vlády vůči NNO do roku 2020, verze k 1.3.2015, s. 16. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_neziskovem_sektoru_1.pdf.
- PŘF UK (2015) *Metodika hodnocení vývoje území s využitím přístupu TIA: Hodnocení územních dopadů změn významného zaměstnavatele v regionu. Druhá verze*.

PYTLIKOVÁ, M. (2015): Rozdíly ve výši výdělků ve vztahu k mateřství a dítěti v rodině. *IDEA Short Study 11/2015*. ISBN: 978-80-7344-357-3 (Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i.).

QUINLAN, M.; MAYHEW, C.; BOHLE, P. (2001) The Global Expansion of Precarious Employment, Work Disorganization, and Consequences for Occupational Health: a Review of Recent Research. *International Journal of Health Services*, 31(2), s. 335-414.

REIF J.; ŠKORPILOVÁ J.; VERMOUZEK Z.; ŠŤASTNÝ K. (2014) Změny početnosti hnízdních populací běžných druhů ptáků v České republice za období 1982–2013: analýza pomocí mnohodruhových indikátorů. *Sylvia 50*: 41–65.

REIF J.; VOŘÍŠEK P.; ŠŤASTNÝ K.; BEJČEK V.; PETR J., (2008) Agricultural intensification and farmland birds: new insights from a central European country. *Ibid 150*: 596–605, DOI: 10.1111/j.1474-919x.2008.00829.x

REIF J.; VOŘÍŠEK P.; ŠŤASTNÝ K.; KOSCHOVÁ M.; BEJČEK V. (2008) The impact of climate change on long-term population trends of birds in a central European country. *Animal Conservation* DOI:10.1111/j.1469-1795.2008.00200.x

RINK, D.; COUCH, CH.; HAASE, A.; KRZYSZTOFIK, R.; NADOLU, B.; RUMPEL, P. (2014) The governance of urban shrinkage in cities of post-socialist Europe: policies, strategies and actors, *Urban Research & Practice*, 7:3, 258-277, DOI: 10.1080/17535069.2014.966511

ROY, A. S. (1997) Job displacement effects of Canadian immigrants by country of origin and occupation. *International Migration Review*, 31(1), 150–161.

SEDDON, J. (2008). *Systems Thinking in the Public Sector: The failure of the reform regime... and a manifesto for a better way*. Axminster : Triarchy Press

SEDDON, J. [Vanguard Consulting] (2014) *Saving money by doing the right thing*. <https://01testsite01.files.wordpress.com/2014/10/locality-report-diseconomies-web-version.pdf>

SCHÄFER, A. (2013). Liberalization, Inequality and Democracy's Discontent, in SCHÄFER, A.; STREECK, W. ed. *Politics in the Age of Austerity*. Cambridge UK, Malden USA : Polity Press.

SCHMEIDLER, K.; JIŘÍČKOVÁ, H.; ZÁMEČNÍK, P. (2011) Výzva shrinking cities u nás, v Evropě i ve světě, *Urbanismus a územní rozvoj 6/2011*, s. 21-27.

SIMONOVÁ, N.; SOUKUP, P. (2010) Působení primárních a sekundárních faktorů sociálního původu při přechodu na vysokou školu v ČR: výsledky výzkumu PISA-L. In: MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds). (2010) *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON. S. 130-149.

SIMONOVÁ, N.; SOUKUP, P. (2010) Působení primárních a sekundárních faktorů sociálního původu při přechodu na vysokou školu v ČR: výsledky

výzkumu PISA-L. In: MATĚJŮ, P., STRAKOVÁ, J., VESELÝ, A. (eds). (2010) *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON. S. 130-149.

SMITH, G. (2009) *Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation*. Cambridge : Cambridge University Press

SOBIECH, R. (2012) *Image and Attractivity of Central Government Administrations : a Report for European Social Dialogue Committee in Central Government Administrations*.

SOLT, F. (2008) Economic Inequality and Democratic Political Engagement. *American Journal of Political Science*, 52(1).

SPARBER, CH. (2009). Racial diversity and aggregate productivity in US industries: 1980–2000. *South. Econ. J.* 75, 829–856.

SPARBER, CH. (2010) Racial diversity and macroeconomic productivity across US states and cities. *Reg. Stud.* 44, 71–85.

STASTNA, A.; SPROCHA, B.; KOCOURKOVA J. (2016), "The Transition of Childbearing Patterns from the Cohort Perspective in relation to Family Policy: a Comparison of the Czech Republic and Slovakia", *Presented in July 2016 at the EPC2016 conference, Mainz, Germany*.

STOLTE, J.; TESFAI, M.; ØYGARDEN, L.; KVÆRNØ, S.; KEIZER, J.; VERHEIJEN, F.; PANAGOS, P.; BALLABIO, C.; HESSEL, R. (eds.) (2016): *Soil threats in Europe: status, methods, drivers and effects on ecosystem services*. European Commission Joint Research Centre, Luxembourg.

STRAKOVÁ J. (ed.) (2010) *Přidaná hodnota studia na víceletých gymnáziích ve světle dostupných datových zdrojů*, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

STRAKOVÁ, J. (2010) Přidaná hodnota víceletých gymnázií ve světle dostupných datových zdroj. In: Matějů, P., Straková, J., Veselý, A. (eds). 2010. *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení*. Praha: SLON. S. 130-149.

STRAKOVÁ, J.; VESELÝ, A. (2013) *Předpoklady úspěchu v práci a v životě. Výsledky mezinárodního výzkumu dospělých OECD*. Dostupné z: www.piaac.cz/attach/PIAAC_publikace_web.pdf

SUEDEKUM, J.; WOLF, K.; BLIEN, U. (2009) Cultural Diversity and Local Labor Markets. IZA Discussion Paper No. 4619.

SVĚTOVÁ BANKA (2016) *Projekt World Governance Indicators*. Dostupné z: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#home>

SVĚTOVÁ BANKA, [data]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/data-catalog/population-projection-tables>

SVOBODA, P.; OUŘEDNÍČEK, M. (2015) Flexibilita a lokalizace práce: přehled konceptuálních náhledů a jejich relevance pro výzkum metropolitních regionů v Česku. *Ekonomický časopis* 5/2015, s. 465-485.

SVOBODOVÁ, L.; MLEZIVOVÁ, I.; VINOPAL, J.; ČERVENKA, J. (2015) *Proměny kvality pracovního života*. Praha, Výzkumný ústav bezpečnosti práce. S. 46-47

ŠATAVA, J. (2015): *Pracovní aktivita po dosažení důchodového věku: Institucionální pobídky v České republice*. IDEA studie 9-2015. Národohospodářský ústav AV ČR. ISBN 978-80-7344-355-9.

ŠIMEČKOVÁ, M. (2015) *Osoby na mateřské a rodičovské dovolené a osoby pečující o osobu blízkou a další profesní vzdělávání: postoje, zkušenosti, bariéry*. Fond dalšího vzdělávání. Dostupné z: <https://koopolis.cz/sekce/vyzkumy-a-statistiky/286-vyzkum-kooperace>. S. 15-16.

TAČR (2016) *INKA – Inovační kapacita ČR: Hlavní závěry ověřovacích analýz*. Dostupné z: <https://tacr.cz/index.php/cz/novinky/699-hlavni-zavery-z-projektu-inka-mapovani-inovacni-kapacity-2014.html>

TEEB (2009) [The Economics of Ecosystems and Biodiversity] *Climate Issues Update*. <http://www.teebweb.org/publication/climate-issues-update/>

TECHNOPOLIS (2012) *Trends and Challenges in Public Sector Innovation in Europe*.

TORFING, J.; GUY PETERS, B.; PIERRE, J.; SØRENSEN, E. (2012) *Interactive Governance : Advancing the Paradigm*. Oxford : Oxford University Press

UK NEA (2011) [UK National Ecosystem Assessment – Technical Report] *Synthesis of Key Findings*. Dostupné z: <http://uknea.unep-wcmc.org/Resources/tabid/82/Default.aspx>

ÚŘAD VLÁDY ČR (2011, resp. 2016) *Obecné zásady hodnocení dopadů regulace (RIA)*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Akční plán ČR „Partnerství pro otevřené vládnutí“ na období let 2014-2016*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Vládní koncepce boje s korupcí na léta 2015-2017*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2014) *Vládní strategie pro rovnost žen a mužů v ČR na léta 2014-2020*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) *Akční plán pro rozvoj digitálního trhu*

ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) *Metodika hodnocení dopadů na rovnost žen a mužů pro materiály předkládané vládě ČR*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) [Odd. strategií a trendů.] *Dopady digitalizace na trh práce v ČR a EU*. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analyzy-EU/Dopady-digitalizace-na-trh-prace-CR-a-EU.pdf>

ÚŘAD VLÁDY ČR (2015) *Státní politika vůči NNO na léta 2015-2020*.

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Akční plán na podporu hospodářského růstu a zaměstnanosti*

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Metodika pro měření celkových nákladů na plnění povinností vyplývajících z regulace.*

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Odliv zisků jako symptom vyčerpaného modelu hospodářské konvergence (v přípravě)*

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Situační zpráva ke SRUR 2015.*

ÚŘAD VLÁDY ČR (2016) *Závěrečná sebehodnotící správa Akčního plánu ČR „Partnerství pro otevřené vládnutí“ na období let 2014-2016.*

Úřad vlády ČR (2015) [Oddělení strategií a trendů] *Dopady digitalizace na trh práce v ČR a EU.* Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/analzy-EU/Dopady-digitalizace-na-trh-prace-CR-a-EU.pdf>

ÚZEI (2016) *Zpráva o trhu s biopotravinami v ČR v roce 2014.* Brno.

ÚZIS (2014). *Demografie – Zemřelí 2013*, str. 8-9. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/demografie>.

VAČKÁŘ, D., FRÉLICOVÁ, J., LORENCOVÁ, E., PÁRTL, A., HARMÁČKOVÁ, Z., LOUČKOVÁ, B. (2014): *Metodologický rámec integrovaného hodnocení ekosystémových služeb v České republice.*

VAN BIEZEN, I.; MAIR, P.; POGUNTKE, T. (2012) Going, going...gone? The Decline of Party Membership in Contemporary Europe. *European Journal of Political Research* 51(1).

VAN BIEZEN, I.; POGUNTKE, T. (2014) The Decline of Membership-based Politics. *Party Politics* 20(2).

VAN DER MEER, F.; RAASSCHELDERS, J.; TOONEN, T. (2015) *Comparative Civil Service Systems in the 21st Century*, 2. vyd. Houndmills, Basingstoke : Palgrave Macmillan.

VAN LIER, T.; DE WITTE, A.; MACHARIS, C. (2012) The Impact of Telework on Transport Externalities: The Case of Brussels Capital Region, *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 2012, s. 240-250.

VAN PARIJS, P. (1995) *Real Freedom for All.*Oxford : Clarendon Press

VERME, P. Life satisfaction and income inequality. *The review of income and wealth: Journal of the International Association for Research in Income and Wealth*, 2001, vol. 57, issue 1.

VESELÝ, A. (2012) Institucionalizace neodpovědnosti, efektivity, nebo konformity? Reformy organizací veřejných služeb v teorii akontability. *Sociologický časopis* 48 (4).

VESELÝ, A. (2013) Accountability in Central and Eastern Europe: concept and reality. *International Review of Administrative Sciences* 79 (2).

VESELÝ, A., MATĚJŮ, P. (2010) Vzdělávací systémy a reprodukce vzdělanostních nerovností. In: Matějů, P., Straková, J., Veselý, A. (eds). 2010. *Nerovnosti ve vzdělávání: od měření k řešení.* Praha: SLON. S. 59-62.

VIGODA-GADOT, E.; SHOHAM, A.; VASHDI, D. (2010) Bridging bureaucracy and democracy in Europe: a comparative study of perceived managerial excellence, satisfaction with public services, and trust in governance. *European Union Politics*, 11(2).

VIGODA-GADOT, E.; ZALMANOVITSCH, Y.; BELONOGOV, A. (2012) Public Servants' Trust in Citizens: An Extension of Theory and an Empirical Examination with Structural Equation Modeling. *Public Organization Review* 12(4).

VISSER, E.-J.; LANZENDORF, M. (2014) Mobility and Accessibility Effects of B2C E-Commerce.

VOPRAVIL, J.; KHEL, T.; HLADÍK, J.; HERIAN, J.; HAVELKOVÁ, L. (2016) *Metodika půdního průzkumu zemědělských pozemků určená pro pachtovní smlouvy*. VÚMOP, v.v.i., Praha 2016.

VÚPSV (2014) *Rodiny s dětmi v České republice. Sociodemografická struktura, finanční a materiální podmínky*. [Analýza] Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_416.pdf

WAENERLUND, A.; GUSTAFSSON, P.; VIRTANEN, P.; HAMMARSTRÖM, A. (2011) Is the core-periphery labour market structure related to perceived health? findings of the Northern Swedish Cohort. *BMC Public Health*, 11(1).

WHO, *HBSC - Health Behaviour in School-aged Children: WHO Collaborative Cross-National study*. Dostupné z: <http://www.hbsc.upol.cz/>

ZELENSKI, J. M.; DOPKO, R. L.; CAPALDI, C. A. (2015) Cooperation is in our nature: nature exposure may promote cooperative and environmentally sustainable behavior. *Journal of Environmental Psychology* 42, 24-31.

Webové odkazy:

http://www.lse.ac.uk/researchAndExpertise/units/growthCommission/documents/pdf/Aghion_GrowthDoc_Apr2012.pdf

https://www.thechicagocouncil.org/sites/default/files/report_economic_benefit_retaining_foreign-born_students.pdf

http://portal.cenia.cz/eiasea/view/SEA100_koncepce .

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvho04&lang=en.

www.uzemnidimenze.cz

<http://www.spov.org/o-spolku-pro-obnovu-venkova.aspx>.

http://nsmascr.cz/content/uploads/2013/03/EK_MÍSTNÍ-ROZVOJ-VE DENÝ-KOMUNITAMI.pdf

Strategické dokumenty:

Agenda 2030, SDGs

Evropská strategie růstu EU2020

Klimatický a energetický rámec EU2030

Koncepce podpory místní Agendy 21 do roku 2020, schválená 2012

Koncepce sociálního bydlení české republiky 2015 – 2025, s. 27.

Národní strategie rozvoje sociálních služeb pro období 2014 – 2020,
MPSV,
Pařížská dohoda z jednání COP21
Strategie podpory dostupnosti a kvality veřejných služeb (2004)
Strategický rámec udržitelného rozvoje, 2010
Strategie regionálního rozvoje 2013
Strategie resortu Ministerstva zemědělství ČR s výhledem do roku 2030.
Ministerstvo zemědělství ČR, Praha 2016.